

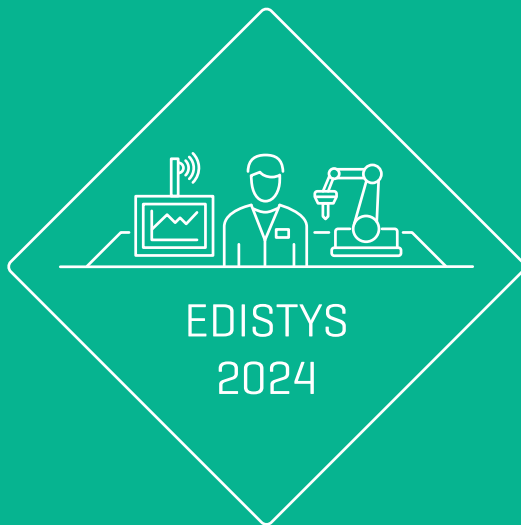
TEOLLISUUDEN
PALKANSAAJAT

Edistys

1/2024
Analyysi

MISSÄ MENNÄÄN, ETELÄRANTA?

Työnantajapuolen toiminta ja tavoitteet
työmarkkinoiden murroksessa

Missä mennään, Eteläranta? Työnantajapuolen toiminta ja tavoitteet työmarkkinoiden murroksessa

MAIJU WUOKKO

Julkaisija: Teollisuuden palkansaajat TP ry
ISSN 2670-0816 (nidos)
ISSN 2670-0824 (PDF)
ISBN 978-952-7324-28-8 (nidos)
ISBN 978-952-7324-29-5 (PDF)
Ulkoasu: Karmas Oy / Ferry Design Agency
Painatus: Top-Mainos Oy
Painettu Espoossa 2024

Kuvitusaineisto: Shutterstock.com

SISÄLLYS

6	KIRJOITTAJAESITTELYT
8	ESIPUHE <i>Merja Jutila Roon</i> Sopimusjärjestelmää puretaan pala kerrallaan
10	ANALYYSI <i>Maiju Wuokko</i> Missä mennään, Eteläranta? Työnantajapuolen toiminta ja tavoitteet työmarkkinoiden murroksessa
10	1. Johdanto
15	2. Kiistojen kautta kikyyn
21	3. Työnantajaleiri natisee liitoksissaan
28	4. Paikallisen sopimisen puolesta
38	5. Hajautettu, koordinoitu vai sekä että?
48	6. Vanhat vaarat voimissaan
57	7. Pohjoismainen, nykyaikainen työmarkkinamalli?
63	Kuvio: keskeisiä tapahtumia ajanjaksolla
64	Aineistot ja kirjallisuus

KIRJOITTAJAESITTELYT

Maiju Wuokko, FT

Maiju Wuokko on historiantutkija ja filosofian tohtori, joka on työskennellyt Helsingin ja Turun yliopistoissa. Tutkimuksissaan Wuokko on perehtynyt erityisesti liike-elämän poliittiseen toimintaan sekä työmarkkinahistoriaan ja työnantajajärjestöihin.

Merja Jutila Roon, PhD

Merja Jutila Roon on Teollisuuden palkansaajien pääsihteeri. Hän väitteli valtiotieteistä Yhdysvalloissa vuonna 2010. Aiemmin Jutila Roon on työskennellyt muun muassa apulaisjohtajana New Yorkin kaupungin yliopiston EU-tutkimuskeskuksessa ja tutkijana ajatuspaja Kalevi Sorsa -säätiössä. Jutila Roon on vastannut TP:n julkaisutoiminnasta vuodesta 2019.

ESIPUHE

Merja Jutila Roon

Sopimusjärjestelmää puretaan pala kerrallaan

Teollisuuden palkansaajien Edistys-sarjan tavoitteena on edistää tutkittuun tietoon perustuvaa keskustelua työelämää koskevista asioista. Erityisesti olen kokenut tehtäväkseni tuottaa suomalaista työmarkkinamallia koskevia julkaisuja. Maiju Wuokolle olen ensimmäisen kerran esittänyt ajatuksen työmarkkinasuhteita koskevasta analyysistä kolmisen vuotta sitten, ja ilokseni analyysi on nyt tässä.

Analyysi ei voisi olla ajankohtaisempi. Viime vuosina suomalaisilla työmarkkinoilla on tehty useita päätöksiä, jotka ovat rapauttaneet suomalaista sopimisen mallia. Päätöksissä työnantajapuolen järjestöt ovat joko erkaantuneet yhteisestä edunvalvonnasta tai lopettaneet itseltään mahdollisuuden sopia keskitetysti. Viimeisimpänä kehityksenä työnantajapuolella on luovuttu periaatteesta, että työelämää ja työläinsäädäntöä koskevissa asioissa neuvotellaan työmarkkinaosapuolten kesken.

Mikä selittää näitä mullistuksia työmarkkinoilla, ja miksi maan hallitus edistää niin vahvasti yhden työmarkkinaosapuolen tavoitteita?

Analyysin laatinut FT Maiju Wuokko on liike-elämän poliittiseen toimintaan ja etujärjestöihin erikoistunut historiantutkija. Tässä analyysissä hän avaa selkeästi työnantajapuolen viime vuosien tavoitteita ja toimintaa suomalaista työmarkkinamallia koskien. Wuokko kuvaa työnantajapuolen eri toimijoiden toisistaan eriäviä tavoitteita selventävästi. Hän kertoo, miksi toisaalta hajautetaan ja toisaalta koordinoidaan vahvasti. Analyysistä selviää myös, miksi työnantajien keskusjärjestö

on oma-aloitteisesti antanut pois muodollista valtaa, sekä siirtynyt edistämään tavoitteitaan politiikan kautta.

***Pohjoismaisten
työmarkkinamallien
ytimessä on yhteistyö ja
sopiminen.***

Pohjoismaisten työmarkkinamallien ytimessä on yhteistyö ja sopiminen. Pohjoismaissa työntekijät ja työnantajat sopivat työelämää koskevista kysymyksistä poliitikkojen jättäytyessä sivumalle.

Orpon hallitus rikkoo tämän jo pitkän perinteen. Sen linjana on ollut edistää palkansaajien asemaa heikentäviä, ja työmarkkinoiden pelisääntöjä muuttavia tavoitteita yksipuolisesti. Tämä on järjestelmätasolla iso muutos. On erikoista, että tähän ei ole esimerkiksi mediassa kiinnitetty enempää huomiota.

Sanotaan, että sopimusyhteiskunta on pienen kansakunnan voimavara. Lukija jää pohtimaan, että mitkä ovat seuraukset työmarkkinoiden ja yhteiskunnan vakaudelle, jos tästä sopimisen perinteestä luovutaan. Muuttuuko työelämää koskeva lainsäädäntö jatkossa aina vaalikausittain? Entä miten isoja yhteisiä haasteita ratkotaan tulevaisuudessa, jos rakenteita siihen ei enää ole?

Helsingissä 12.1.2024
Merja Jutila Roon
pääsihteeri

ANALYYSI

Maiju Wuokko

Missä mennään, Eteläranta? Työnantajapuolen toiminta ja tavoitteet työmarkkinoiden murroksessa

JOHDANTO

Suomen työmarkkinajärjestelmä on sekaisin, solmussa, rikki ja kaaoksessa, huu-
tavat uutisotsikot.¹ Työmarkkinoiden käymistilassa ei itsessään ole mitään uutta,
koska työmarkkinajärjestelmä ja -politiikka ovat koko ajan jatkuvassa muutoksen
tilassa. 2020-luvun taitteessa Suomen työmarkkinoilla on kuitenkin tapahtunut ja
tapahtumassa erityisen merkittäviä mullistuksia. Loppuvuodesta 2023 tätä kirjoit-
taessa Suomea johtaa Petteri Orpon (kok) oikeistohallitus, jonka ohjelma sisältää
huomattavan paljon työntekijöiden oikeuksia heikentäviä tavoitteita.²

Miten tässä näin kävi? Mikä on saanut työmarkkinat käymistilaan? Millaiset ovat
viimeaikaisen kehityksen taustat, ja mistä kehitys juontaa juurensa?

¹ Ilta-Sanomat 2022; Pöysti 2019; Turun Sanomat 2023.

² Nikula 2023.

Tässä TP-analysissä valotan työmarkkinoiden murrosta tutkimalla erityisesti työnantajapuolen toimintaa ja tavoitteenasettelua. Mitä ydintavoitteita suomalaiset työnantajajärjestöt ovat viime vuosina ajaneet ja miksi? Millaisia keinoja ne ovat käyttäneet pyrkimystensä edistämiseksi ja miten menestyksekkäitä työnantajat ovat olleet tavoitteidensa ajamisessa? Suuntaan huomion myös työnantajapuolen etujärjestökentän muutoksiin ja siihen, miten nämä muutokset kytkeytyvät edunvalvonnan painotuksiin ja niissä tapahtuneeseen kehitykseen.

Näkökulmaa selittää taustani: olen liike-elämän poliittiseen toimintaan ja etujärjestöihin erikoistunut poliittisen ja yrityshistorian tutkija. Siksi huomioni suuntautuu tässäkin analyysissä juuri työnantajapuoleen. Fokus on myös tutkimuksellisesti perusteltu. Kansainvälisessä akateemisessa keskustelussa on todettu, että ammattiyhdistysliikkeen ja poliitikkojen toiminta on saanut päähuomion tarkasteltaessa kolmikantaisten, korporatististen työmarkkinajärjestelmien syntyä ja kehitystä. Vähemmälle huomiolle on jäänyt työnantajien rooli niin korporatististen työmarkkinajärjestelmien luomisessa kuin romuttamisessa, vaikka työnantajajärjestöillä on näihin prosesseihin merkittävä vaikutus.³

Tässä analyysissä sovellan historiantutkimuksellista otetta viime vuosien työmarkkinakehityksen hahmottamiseksi.

Olen kerännyt laajalti työmarkkinauutisointia eri medioista ja käynyt läpi työnantajajärjestöjen verkkosivuilta löytyviä blogi- ja puhetekstejä, uutisia ja tiedotteita. Laajasta aineistosta olen siilannut esiin keskeisimmät teemat ja ratkaisevimmat kehityskulut ja asettanut ne osaksi laajempaa kontekstia aiemman tutkimuksen avulla. Lopuksi olen muovannut kaikesta lukemastani oman kokonaistulkintani ja muotoillut sen yhtenäiseksi tutkimustekstiksi. Historiantutkimuksen eetoksen mukaisesti yritän ymmärtää tutkimuskohteeni toimintalogiikkaa ja -motiiveja, mutten pyri puolustelemaan tai selittelemään niitä. Päinvastoin lähestyn tutkimuskohdettani kriittisellä tutkijanotteella.

Ammattiyhdistysliikkeen ja poliitikkojen toiminta on saanut päähuomion tarkasteltaessa työmarkkinajärjestelmien syntyä ja kehitystä. Vähemmälle huomiolle on jäänyt työnantajien rooli.

³ Boumans 2021, 1; Brandl and Lehr 2019, 933; Sánchez-Mosquera 2021, 1-2; Sheldon 2018, 211.

Historiantutkimuksellinen ote kuvastuu myös siinä, että jäsennän ilmiöitä ja tapahtumia ajallisella ulottuvuudella havaitakseni katkoksia ja jatkuvuuksia. Historiantutkijana olen kiinnostunut yhtä lailla muuttumattomuudesta kuin muutoksesta. Jatkuvuuksia ja vähittäistä eli inkrementaalista muutosta on useimmiten havaittavissa enemmän kuin äkillisiä ja täydellisiä murroksia.

Julkisen keskustelun valossa uusilta ja ihmeellisiltä vaikuttavat ilmiöt eivät todellisuudessa useinkaan ole ennennäkemättömiä. Monesti tapahtumat nimetään ”historiallisiksi”, kun halutaan korostaa miten paljon ne poikkeavat totutusta. Historiantutkijalle asiat ovat yleensä historiallisia siinä mielessä, että niillä on pitkät

***Tämän analyysin
alkupisteen tarjoavat Juha
Sipilän porvarihallitus,
kilpailukyky sopimus ja vuosi
2016.***

juurensa ja usein myös ilmeiset yhtymäkohtansa menneisyydessä, vaikka ilmiöt eivät toistukaan eri aikoina tismalleen samanlaisina eivätkä täysin samanlaisissa yhteiskunnallisissa ja kulttuuri-

Tämän analyysin alkupisteen tarjoavat Juha Sipilän (kesk) porvarihallitus, kilpailukyky sopimus ja vuosi 2016, jonka

paikkeille päättyy kollegoiden kanssa kirjoittamamme teos Loputtomat kihlajaiset (Siltala, 2020). Tehdäkseni viime vuosien tapahtumia ja ilmiöitä ymmärrettävämmiksi ja asettaakseni ne osaksi pitempiä jatkumia ammennan analyysissäni myös kauempaa menneisyydestä. Tarkastelu päättyy Petteri Orpon hallitukseen ja vuoteen 2023. Tarkoitukseni on ennemmin taustoittaa Orpon hallitusohjelman työelämään liittyviä kirjauksia kuin seurata niiden toteutumista, saati ennustaa niiden vaikutuksia suomalaisilla työmarkkinoilla ja työmarkkinasuhteissa.

Monet kiinnostavat työmarkkinapolitiikan kiemurat ja kiistat jäävät tarkastelusta sivuun, koska huomio kiinnittyy keskeisimpiin kehityskulkuihin ja isoon kuvaan. Tekstin tavoitteena ei ole vain kronikointi eli työmarkkinoiden tapahtumien seikkaperäinen luettelointi vaan kokonaistulkinnan luominen. Isoon kuvaan keskittymisen selittää myös tekstin rakenteen: se etenee löyhästi aikajärjestyksessä, mutta aineistosta nousseet avainteemat etusijalla.

Tämän analyysin keskiössä on työnantajakeskusjärjestö Elinkeinoelämän keskusliitto (EK). Sen lisäksi huomion kohteena ovat alakohtaiset järjestöt Kemianteollisuus ry,

Kunta- ja hyvinvointialue työnantajat (KT; kesään 2021 saakka Kuntatyönantajat), Metsäteollisuus ry, Palvelualojen työnantajat Palta ry, Teknologiateollisuus ry ja Teknologiateollisuuden työnantajat ry. Erityisesti EK:oon mutta myös laajemmin työnantajaleiriin viitataan Suomessa usein lempinimellä Eteläranta. Nimitys viittaa työnantajakeskusjärjestön päämajaan, joka on vuodesta 1952 saakka sijainnut Helsingissä osoitteessa Eteläranta 10.⁴ Eteläranta-lempinimi esiintyy tässä tekstissä harvakseltaan, koska täsmällisyyden nimissä pyrin yleensä tarkentamaan, mihin työnantajajärjestöön tai kehen niiden edustajaan viittaa.

Laajuudeltaan rajatussa analyysissä ei ole mahdollista käsitellä kaikkia suomalaisia työnantajaliittoja, joten moni ala jää tarkastelusta sivuun. Tarkastelun ulkopuolelle rajautuu myös pääosin Suomen Yrittäjät, koska se ei lukeudu varsinaisiin työnantajajärjestöihin. Yrittäjäjärjestö ansaitsisi kuitenkin oman analyysinsä, koska se ottaa vahvasti kantaa työmarkkinapolitiikasta käytävään keskusteluun omine näkemyksineen ja tavoitteenasetteluineen.

Yrittäjien tavoin palkansaajapuolen toiminta ja tavoitteet tarjoaisivat paljon aineksia tutkimukselle, samoin kuin palkansaajapuolen keskusjärjestöjen keskinäiset välit ja kunkin keskusjärjestön suhteet omiin jäsenliittoihinsa. Tässä analyysissä palkansaajapuoli ei kuitenkaan esiinny tutkimuskohteina, vaikka ammattiyhdistysliike työnantajaleirin vastavoimana nousee tekstissä siellä täällä esiin. Analyysi keskittyy työnantajapuolen intresseihin ja eturistiriitoihin, mutta myös palkansaajapuolella vallitsee vastaavia yhteisiä ja eriäviä etuja. Niiden valottaminen jää tulevan tutkimuksen tehtäväksi.

Tutkimuskohteeksi valitsemani järjestöt edustavat monipuolisesti teollisuutta ja palvelualoja. Ne ovat myös olleet julkisessa keskustelussa sekä runsaasti esillä että aktiivisesti mukana. Analyysi perustuu edellä lueteltujen työnantajajärjestöjen tuottamaan aineistoon, joka on ollut avoimesti saatavilla niiden verkkosivustoilta. Arkistoaineistoihin ei ole viime vuosien osalta vielä riittävän kattavaa pääsyä, jotta analyysin olisi voinut toteuttaa niiden pohjalta. Olen kerännyt analyysin kannalta olennaiset tiedotteet, uutiset ja blogitekstit vuodesta 2016 lähtien tai siitä alkaen kuin aineistot ovat kultakin järjestöltä saatavilla.

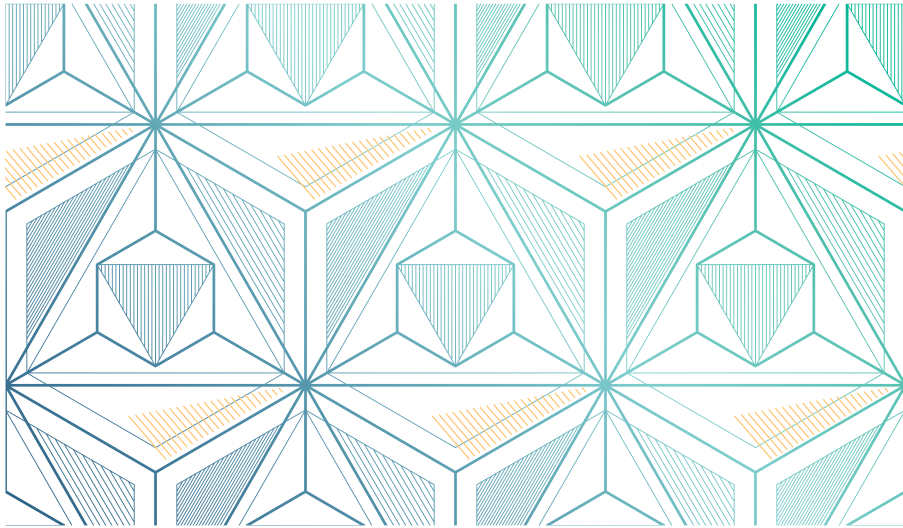
⁴ Sarti, Tanttu ja Åberg 2002.

Täydentävänä ja taustoittavana aineistona olen hyödyntänyt erityisesti Helsingin Sanomien ja Yle Uutisten uutisointia. Täysimittainen tutkimus olisi vaatinut laajempaa ja systemaattisempaa mediaseurantaa, mutta tämän analyysin puitteissa se ei ole ollut mahdollista. Olen kuitenkin etsinyt Helsingin Sanomien ja Ylen rinnalle myös muiden uutismedioiden kirjoittelua ja kommentaareja työmarkkina-asioista. Analyysin ja tulkintojen tukena olen lisäksi käyttänyt monipuolisesti aiempaa tutkimuskirjallisuutta työmarkkinahistoriasta ja viimeaikaisesta työmarkkinakehityksestä niin Suomessa kuin kansainvälisesti.

Analyysin ideointi- ja kirjoitusvaiheessa sain korvaamatonta apua Jarkko Elorannan, Jouni Kemppaisen, Ville Kopran ja Harri Melinin muodostamalta ohjausryhmältä. Kiitän ohjausryhmän jäseniä antamastanne ajasta, ennakkoluulottomasta asenteesta, ajatuksia herättävistä pohdintoista ja terävänäköisistä huomioista. Ohjausryhmä edusti erilaisia näkemyksiä ja tulkintoihini kohdistui myös kritiikkiä, mistä olen yhtä kiitollinen kuin tekstini herättämästä vastakaiusta. Keskustelumme olivat polveileviä ja liikkuivat moniaalla Suomen ja maailman talous-, yhteiskunta- ja työmarkkinakehityksessä. Suinkaan kaikkea en ole voinut tuoda osaksi tätä lyhyttä analyysia, mutta osa oivalluksista juontaa juurensa ohjausryhmän kanssa käytyihin keskusteluihin. Kirjoittajana vastaan kuitenkin yksin analyysista, esittämistäni tulkinnoista ja tekstiin mahdollisesti eksyneistä asiavirheistä.

Seuraavilla sivuilla esitän viime vuosien työmarkkinakehityksestä Suomessa oman luentani, jonka ammennan työnantajapuolen tuottamista aineistoista. Toisenlaiset näkökulmat samaan teemaan ja aikakauteen ovat paitsi mahdollisia, myös erittäin tervetulleita. Analyysini ei pyri olemaan lopullinen totuus, vaan pikemmin kutsu keskusteluun. Toivon, että analyysi kirvoittaa runsaasti julkista keskustelua sekä laajemmassa lukijakunnassa että historia- ja yhteiskuntatieteen kentässä.

Espoossa, joulukuussa 2023
Maiju Wuokko

2 KIISTOJEN KAUTTA KIKYYN

Suomen kansantalouden 2010-lukua on kituliaan kehityksen takia luonnehdittu menetetyksi vuosikymmeneksi. Vaatimattoman tai olemattoman talouskasvun juurisyinä olivat vuosien 2007–2008 finanssikriisi ja sitä seurannut kansainvälinen talouslama.⁵ Heikentyneen kansainvälisen kysynnän lisäksi suomalainen työnantajapuoli osoitti syyttävällä sormella sairaanhoitajia, joiden palkankorotukset heidän tulkintansa mukaan tuhosivat Suomen kilpailukyyn.

Hoitajajärjestö Tehy taisteli joukkoirtisanoutumisilla uhaten sairaanhoitajille muita aloja korkeammat korotukset vuoden 2007 neuvottelukierroksella. Vielä 15 vuotta myöhemmin muun muassa Paltan toimitusjohtaja Tuomas Aarto syytti menetetyistä vuosikymmenestä sairaanhoitajien palkankorotuksia, joiden ”lopputuloksena Suomen kilpailukyky tuhottiin 10 vuodeksi”.⁶

⁵ Fellman 2019; Heikkinen 2015b.

⁶ Aarto 2022b; Rautaporras 2022; ks. myös Marttila & Pursiainen 2015, 24; Muhonen 2017.

Tosiasias kotimaisesta palkka- ja kustannuskehityksestä oli vastuussa moni muukin kuin Tehy. Hoitajajärjestö sai vankan poliittisen selkänöjan työtaisteluunsa kokoomukselta. Puolue oli kevään 2007 eduskuntavaalikampanjassaan lupailut julkisen sektorin palkkakuopassa oleville, koulutetuille naisille kuten opettajille ja sairaanhoitajille 500 euron palkankorotuksia. Tehy otti pääministeripuolueeksi nousseen kokoomuksen vaalilupaukset todesta ja saavutti lopulta lähes luvatus suuruiset korotukset.⁷ Ne eivät kuitenkaan jääneet julkiselle sektorille, vaan levisivät läpi kansantalouden muiden alojen vaatiessa vuosien 2007–2008 liittokierroksella vastaavia tai vielä korkeampia palkankorotuksia. Kustannusvaikutukset muuttuivat ongelmallisen suuriksi, kun Suomen vientimarkkinat hyytyivät ja kansantalous lähti syöksykiitoon finanssikriisin vaikutuksesta.

Palkansaajien lisäksi peiliin katsomisen paikka oli myös työnantajilla. Helsingin Sanomien toimittajan Juha Akkasen sanoin työnantajaliitoilla oli 2000-luvun loppuvuosina ”niin suuri tarve näyttää, että liittokierroskin onnistuu, että ne olivat valmiita maksamaan siitä aivan mitä tahansa”.⁸

Työnantajapuoli oli 1980-luvulta asti pyristellyt irti Suomen keskitetystä työmarkkinamallista ja tulopoliittisista kokonaisratkaisuksista. Tilalle se halusi hajauttamista. Sopiminen piti viedä vähintään liittotasolle tai mieluiten paikallistasolle yrityksiin. Hajauttamishaluistaan huolimatta työnantajat suostuivat kerta toisensa jälkeen keskitettyihin sopimuksiin. Niillä voitiin edes yrittää tavoitella maltillisia palkankorotuksia, kun taas keskitettyjen välissä käydyt liittokierrokset osoittautuivat lakkoalttiiksi ja kalliiksi.⁹

Vuosikymmenien viivyttelyn jälkeen EK päätti keväällä 2008 kuroa umpeen kuilun periaatteen ja käytännön välillä ja ilmoitti luopuvansa keskitetystä sopimisesta. Jatkossa työehdoista sovittaisiin ainoastaan liitto- tai yritystasolla.¹⁰ Päätöksen läpiviemiseksi työnantajapuoli oli halukas maksamaan vuosien 2008–2009 neuvottelukierroksen liittokohtaisista sopimuksista kalliin hinnan.

⁷ Yle Uutiset 2007.

⁸ Akkanen 2014.

⁹ Wuokko 2020, 210–211, 259–260.

¹⁰ Jensen-Eriksen 2020, 362–363.

Kun nousukausi vaihtui äkisti sitkeäksi taantumaksi, EK ei pystynytkään pysymään periaatepäätöksessään. Kansantalouden menetetyllä vuosikymmenellä keskitetty ratkaisu tehtiin kolmesti. Työnantajapuolen poteman ”tupo-kammon” takia ratkaisuja ei vain enää saanut kutsua tulopolitiikaksi. Niinpä sopimukset olivat nimeltään raamisopimus (2011), työllisyys- ja kasvusopimus (2013) ja kilpailukykyopimus (2016). Kuten aiempinakin vuosikymmeninä, työnantajat taipuivat sopimukseen palkkamaltin, kilpailukykyyn, työrauhan ja veronkevennysten nimissä.¹¹

Hallituksilla oli keskeinen rooli kaikkien 2010-luvun keskitettyjen ratkaisujen kätilönä. Erityisen voimakas ote oli pääministeri Juha Sipilällä (kesk.). Sipilän porvarihallituksen noustessa valtaan keväällä 2015 Suomen talous nilkutti edelleen, vaikka kilpailijamaissa elpyminen oli hyvässä vauhdissa.¹² Jo hallitustunnustelujen aikana Sipilä esitti aloitteen kolmikantaisesta yhteiskuntasopimuksesta, jolla Suomen talous käännettäisiin nousu-uralle. Hän otti tavoitteeksi ”5 %:n tuottavuushypyn suomalaisen työn, julkisen sektorin ja yritystoiminnan kilpailukykyyn parantamiseksi”.¹³ Sipilän visioissa kilpailukykyloikka edellytti yksikkötyökustannusten alentamista, joka puolestaan saavutettaisiin pidentämällä suomalaisten vuosittaista työaikaa korvauksetta.¹⁴

Hallitusohjelmassaan toukokuun 2015 lopussa Sipilän hallitus sitoutui keventämään tuloverotusta ja lieventämään suunnittelemaansa sosiaalimenojen leikkauksia, jos työmarkkinaosapuolet pääsisivät hallituksen kanssa yhteisymmärrykseen yksikkötyökustannuksia viidellä prosentilla alentavasta yhteiskuntasopimuksesta. Muutoin edessä olisi leikkauksia muun muassa lapsilisiin, opintotukeen ja työttömyysturvaan. Palkansaajajärjestöt suostuivat pakon edessä neuvotteluihin, mutta eivät olleet valmiita hyväksymään yksipuolista saneluratkaisua. EK:lle hallituksen kaavailut olivat mieluisampia kuin palkansaajille, mutta menettelytapa eli keskitetty kolmikantainen sopimus oli vastoin sen uusia periaatteita. Näistä lähtökohdista käsin oli käytännössä mahdoton saada yhteiskuntasopimus solmituksi määräajassa eli ennen elokuun loppua.¹⁵

¹¹ Kuorelahti 2020.

¹² Heikkinen 2015b.

¹³ Siteerannut Heikkinen 2015a.

¹⁴ Kuorelahti 2020, 394–395.

¹⁵ Valtioneuvosto 2015; Kuorelahti 2020, 396, 398.

Kun työmarkkinajärjestöt eivät edenneet Sipilän määräämässä aikataulussa, hallitus julkisti syyskuun 2015 alussa oman lakipaketinsa teollisuuden kustannuskilpailukyvyyn parantamiseksi. Esitettyihin toimenpiteisiin kuuluivat muun muassa julkisen sektorin lomien lyhentäminen, sairausloman ensimmäisen päivän palkattomuus, sunnuntaillisten ja ylityökorvausten leikkaaminen, kahden arkipyhän muuttaminen palkattomiksi vapaapäiviksi ja yksityisen sektorin työnantajien sosiaaliturvamaksun alentaminen. Toimenpidelistan rajuutta korosti entisestään se, että hallitus ilmoitti toteuttavansa toimet pakottavalla lainsäädännöllä ilman, että työ- ja virkaehtosopimuksissa voitaisiin sopia asioista toisin.¹⁶

EK:lle lait ja niiden sisältö olisivat kelvanneet mainiosti, mutta palkansaajapuoli raivostui. Poliittinen lakkoilu pysäytti paperitehtaat ja sulki satamat. Pakkolakien vastaiseen mielenilmaukseen osallistui pelkästään Helsingissä 30 000 ja maanlaajuisesti 300 000 henkeä. Edellisen kerran yhtä laajat kansanjoukot olivat kerääntyneet osoittamaan mieltään Esko Ahon (kesk.) hallituksen leikkaussuunnitelmia vastaan 1990-luvun alussa.¹⁷

Hallituksen ja palkansaajapuolen annettua näytteet voimistaan ja käytettävissään olevista keinoista osapuolet palasivat neuvottelupöytään loppusyksystä 2015. Talven puurtaminen kantoi vihdoinkin tulosta. Ratkaisun avaimet alkoivat löytyä, kun kaikki osapuolet sisäistivät, etteivät olleet saamassa haluamaansa. Toisin sanoen päädyttiin työmarkkinapolitiikalle tyypilliseen, jokaiselle osapuolelle osittain epätyytyväiseen kompromissiin. Työnantajat ja hallituksen käänsi neuvotteluratkaisun kannalle sitkeiden työmarkkinalevottomuuksien uhka sekä yhä todennäköisemmäksi käyvä mahdollisuus, että hallituksen pakkolait kaatuisivat perustuslain vastaisina. Myöskään hallituksen kaatuminen ei ollut poissuljettua. Jos niin kävisi, valtaan voisi nousta SDP-johtoinen ja ay-myönteisempi hallitus. Siksi laiha sopu oli tyhjää parempi. Palkansaajapuoli taas oli pakkoraossa, jossa valittavana oli joko neuvotteluratkaisu tai yksipuolinen poliittinen sanelu.¹⁸

¹⁶ Luukka 2015; Luukka & Nieminen 2015.

¹⁷ Kuorelahti 2020, 400–401; Luukka & Sutinen 2016.

¹⁸ Luukka & Sutinen 2016.

Kilpailukyky- tai tuttavallisemmin kiky-sopimus näki päivänvalon kymmenen kuukauden pusertamisen jälkeen karkauspäivänä 29.2.2016. Vaikka hallituksella oli merkittävä rooli sopimuksen pihtisynnyttäjänä, sen allekirjoittivat työmarkkinapolitiikan perinteitä noudattaen keskusjärjestöt Akava, EK, SAK, STTK sekä kirkon, kuntien ja valtion työmarkkinalaitokset. Voimaantumisen edellytyksenä oli, että hallitus lunastaisi omat lupauksensa eli peruisi suunnittelemansa leikkaukset, veronkorotukset ja pakkolait.¹⁹

Sopimus piti sisällään muun muassa palkankorotusten jäädyttämisen vuodeksi, vuotuisen työajan pidentämisen ansiotasoa muuttamatta 24 tunnilla, julkisen sektorin työntekijöiden lomarahojen leikkauksen 30 prosentilla vuosiksi 2017–2019 ja työnantajien työeläke-, työttömyysvakuutus- ja sosiaaliturvamaksujen madaltamisen. Lisäksi sopimukseen kirjattiin, että syksyn 2017 neuvottelukierroksen tuli olla liittokohtainen ja sen tuli tukea ”Suomessa tehtävän työn kilpailukyvyyn edistämistä, Suomen talouden kasvua sekä työllisyyttä”.²⁰

Kiky-sopimus oli työnantajapuolelle edullinen, olihan sen ytimessä sisäinen devalvaatio eli tulonsiirto työntekijöiltä työnantajille. Sopimus oli käänteentekevä, sillä ensimmäistä kertaa suomalaisen keskitetyn sopimisen historiassa työnteon ehtoja heikennettiin aiempiin neuvottelukierroksiin nähden.²¹ Eteläranta ei kuitenkaan saanut kaikkea haluamaansa. Osa palkansaajapuolen liitoista – Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto (AKT), Rakennusliitto ja Suomen Elintarviketyöläisten Liitto (SEL) – jättäytyi sopimuksen ulkopuolelle. Vastaavat keskitetyistä irtautumiset olivat jo kauan hiertäneet työnantajapuolta. Miksi solmia keskitettyjä sopimuksia, jos osa aloista kuitenkin lipesi sovitusta?²²

Työnantajia tuskastutti myös se, että paikallisen sopimisen edistäminen siirrettiin sopimuksella kolmikantaiseen käsittelyyn. Siellä paikallinen sopiminen saattoi etenemisen sijaan pahimmillaan tyssätä. Valittu etenemislinja suututti erityisesti Suomen Yrittäjät. Järjestön mukaan oli odotettavissa, että työmarkkinapöydässä lakimuutos vesittyisi pelkäksi hyödyttömäksi näennäisuudistukseksi.²³

¹⁹ Kilpailukyky sopimus 29.2.2016.

²⁰ Kilpailukyky sopimus 29.2.2016; Kuorelahti 2020, 404.

²¹ Kuorelahti 2020, 404; Sippola & Bergholm 2023, 400.

²² Luukka & Sutinen 2016; Wuokko 2020, 256–257.

²³ Luukka & Sutinen 2016; Yrittäjät 2016a, 2016b ja 2016c.

EK kommentoi kiky-sopimusta tuoreeltaan vain varovaisen myönteisesti. Toimitusjohtaja Jyri Häkämies korosti, että Suomi oli jäänyt niin paljon eurooppalaisista verrokkimaista jälkeen, että ”ratkaisulla jälkeenjääneisyydestä kurotaan kiinni vain osa, joten paljon tehtävää jää edelleen”.²⁴ EK:n hallituksen puheenjohtaja Matti Alahuhta säästi todeten, että sopimus ei ”ratkaise ongelmiamme, mutta se on askel oikeaan suuntaan”.²⁵

Ajan myötä työnantajapuolen käsitykset kiky-sopimuksen siunauksellisuudesta vahvistuivat. Kuten EK:n toimitusjohtaja Jyri Häkämies myöhemmin luonnehti: paljon parjattu, mutta kiistatta tuloksellinen.²⁶ Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA) arvioi heti tuoreeltaan maaliskuussa 2016, että sopimus vauhdittaisi BKT:ta vähintään 1,5 % vuosikymmenen loppuun mennessä.²⁷ Elokuussa 2019 julkaistu ETLA-raportti ennusti, että Suomen BKT olisi vuoden 2022 loppuun mennessä peräti pari prosenttia korkeammalla kuin ilman sopimusta. Lisäksi raportti hehkutti kiky-sopimuksen myönteisiä kustannuskilpailukyky- ja työllisyysvaikutuksia ja arvioi, että sopimuksen osuus työllisyyden paranemisesta oli peräti 40 %.²⁸

Työnantajapuolen etujärjestöt yhtyivät tutkimuslaitoksensa rinnalle kiky-sopimuksen ylistyslauluun perustellakseen, miksi työajan pidennyksiä eli niin kutsuttuja kiky-tunteja oli syytä jatkaa syksyllä 2019 alkaneella neuvottelukierroksella.²⁹ Talouskehityksen piristyttyä palkansaajapuoli oli haluton hyväksymään työehtojen heikennysten jatkamista. Jo neuvotteluvaiheessa monta välikuolemaa kokenut kiky jäikin sopimuskauden päätyttyä kummittelemaan työmarkkinaneuvotteluiden asialistalle. Esimerkiksi kiky-tuntien määrää vähennettiin tai vaihdettiin eri alojen tarpeita paremmin palveleviin järjestelyihin.³⁰

²⁴ EK 2016a.

²⁵ EK 2016b.

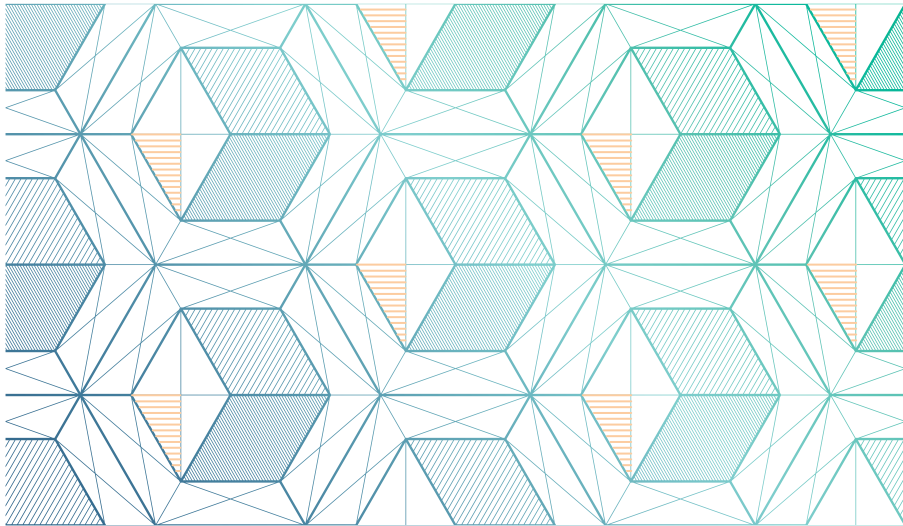
²⁶ Häkämies 2022b.

²⁷ Pinomaa 2016.

²⁸ Kauhanen & Lehmus 2019.

²⁹ Aarto 2020a; EK 2019c; Etu-Seppälä 2019; Lindström 2019; Palta 2019b.

³⁰ Hoillmén 2020; Kemianteollisuus 2020a; Palta 2020.

3 TYÖNANTAJALEIRI NATISEE LIITOKSISSAAN

Ei ollut yllättävää, että sisäiseen devalvaatioon perustunut sopimus aiheutti ris-tiriitoja työnantaja- ja palkansaajapuolen välillä. Odottamattomampia olivat sen sijaan kiky-prosessin dramaattiset vaikutukset työnantajapuolen sisällä. Työnantajien järjestökenttä ja sen työmarkkinataktiikka muuttuivat ratkaisevasti neuvotteluiden kuluessa ja kiky-sopimuksen solmimista seuranneiden vuosien aikana.

Myöhemmistä kiittävistä kommenteista huolimatta kiky-neuvotteluprosessi oli työnantajapuolelle vaikea. Keskusjärjestö EK oli jo vuosia aiemmin päättänyt luopua tulopolitiikasta, mutta taipunut olosuhteiden pakosta ja paremman vaihtoehdon puutteesta yhä uudesta keskitettyihin ratkaisuihin. Kiky-prosessiin lähdössä olikin mukana ”vielä kerran” -henkeä. Jäsenjärjestöille ja EK:lle itselleen oli käynyt piinallisen selväksi, ettei pelkkä vakaa aikomus luopua keskitetyistä ratkaisuista riittänyt. Niinpä EK ilmoitti kesken kiky-neuvotteluiden marraskuussa 2015 muutaneensa sääntöjään siten, että järjestö ei jatkossa enää *voanut* solmia keskitettyjä

ratkaisuja palkansaajapuolen kanssa.³¹ Kyseessä oli yksipuolinen aseistariisunta, luonnehti EK:n toimitusjohtaja Jyri Häkämies.³²

EK:n puheenjohtaja Matti Alahuhta perusteli päätöstä Helsingin Sanomien haastattelussa toimialojen toisistaan eroavilla vaatimuksilla, joiden takia kaikkien alojen niputtaminen yhden sopimuksen alle ei enää toiminut.³³ Yksi koko ei sopinut kaikille, eikä valtakunnallisissa sopimuksissa päästy riittävästi pureutumaan eri alojen erilaisiin ongelmiin tai tarpeisiin.³⁴

Perustelu oli tosin tuttu jo 1980-luvulta. Tuolloin EK:n edeltäjä Suomen työntajain keskusliitto (STK) alkoi kovenevin äänenpainoin arvostella tulopolitiikkaa. Tupo-ratkaisut olivat STK:n mielestä liian kaavamaisia eivätkä onnistuneet palvelemaan eri sektoreiden erilaisia tarpeita ja ongelmia.³⁵

1980-luvulta alkaen Suomen talous oli avautunut kansainväliselle kilpailulle sekä omistukselle ja vapautunut valtiollisesta sääntelystä. Teknologiateollisuuden nousu oli hapertanut metsäteollisuuden valta-aseman kansantalouden ja viennin peruspilarina. Suomi oli kärvistellyt läpi 1990-luvun laman ja vuosien 2007–2008 globaalin finanssikriisin. Maasta oli tullut EU:n ja euroalueen jäsen, mikä merkitsi muun muassa sitä, että mahdollisuus korjata Suomen kilpailukykyä valuutan devalvoimalla oli menetetty. Globaaleilla markkinoilla operoivat 2000-luvun suomalaisyritykset elivät hyvin erilaisessa todellisuudessa kuin 1960–1980-lukujen puolisuojetussa, vahvasti säädellyssä kansantaloudessa toimineet yhtiöt.

Siitä huolimatta työntajakeskusjärjestö – ensin STK, sitten sen seuraaja Teollisuuden ja työntajain keskusliitto (TT) ja lopulta EK – oli vuosikymmenestä toiseen harjoittanut keskitettyä ja kolmikantaista sopimuspolitiikkaa. Hajauttamisen halu oli kyllä kytenyt koko ajan taustalla, mutta tavoite ei ollut ottanut toteutuakseen. 2010-luvun puoliväliin tultaessa pitkään padotut hajauttamispaineet ryöpsähtivät pintaan, eikä niitä voinut enää pidätellä.

³¹ Kuorelahti 2020, 401.

³² Häkämies 2016a.

³³ Raeste 2016 (kursivointi MW).

³⁴ Häkämies 2016a; Oksala 2016f.

³⁵ Wuokko 2020, 256.

Kilpailukyky sopimusneuvottelut iskivät viimeisen naulan työnantajapuolen tupoperinteiden arkkuun. EK:n johto korosti neuvotteluiden aikana, että keskitetyistä ratkaisuksista luopuminen oli edelleen sen pidemmän aikavälin aikomus. Hajauttamista tavoitteiden sisäpiiriläisten korviin näkemys kuulosti pitkään kestäneen itsepetoksen jatkumiselta. Heille ei enää kelvannut muu kuin moneen kertaan tehtyjen hajauttamisaikeiden muuttaminen todellisuudeksi – välittömästi.³⁶

Kiky-sopimuksen hyväksyminen ei siksi ollut EK:ssa läpihuutojuttu. Vaikka sopimus oli sisällöltään monin tavoin työnantajille edullinen, se oli muodoltaan vääränlainen: keskitetty, kolmikantainen työmarkkinaratkaisu. EK:n hallitus joutuikin maaliskuussa 2016 poikkeuksellisesti äänestämään kiky-sopimuksesta. Puunjalostusteollisuutta edustanut Metsä Groupin pääjohtaja Kari Jordan äänesti hyväksymistä vastaan. Hänen rinnallaan ei-äänen antoivat Paltan puolesta Elisan toimitusjohtaja Veli-Matti Mattila sekä VR:n toimitusjohtaja Mikael Aro.³⁷

Metsäteollisuus ry:n edustajien mielestä kiky-sopimus oli luvuiltaan riittämätön ja tavoitteenasettelultaan kunnianhimoton. Närästäämään jäi myös Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT:n jättäytyminen sopimuksen ulkopuolelle. Se jätti AKT:lle mahdollisuuden pysäyttää metsäjäteille elintärkeät kuljetukset ja satamat ja taistella itselleen muita aloja paremmat työehdot. Varmistaakseen ainakin tehtaiden häiriöttömän käynnin Metsäteollisuus ry neuvotteli toukokuussa 2016 Paperiliiton kanssa kiky-sopimuksen mukaisen liittokohtaisen ratkaisun. Metsäteollisuus oli vieläpä ensimmäinen sopimuksen solminut ala. Liittokohtaisen sopimuksen mukaan vuotuinen työaika metsäteollisuudessa piteni kolmella päivällä ja käyttöön otettiin kriisilauseke, joka mahdollisti työntekijöiden palkan alentamisen kriisitilanteessa.³⁸

Metsäteollisuuden paluu EK:n johtamaan yhteisrintamaan oli vain näennäinen. Muste Paperiliiton kanssa solmitussa sopimuksessa oli ehtinyt kuivua vain kuu-kauden, kun Metsäteollisuus ry pudotti pommin ja ilmoitti eroavansa työnantajakeskusjärjestöstä.³⁹ Uutisarvoa lisäsi, ettei edes EK:lle tai Paperiliitolle ollut lähtenyt ennakkovaroitusta eropäätöksestä.⁴⁰ Metsäteollisuuden irtiotto ristittiin

³⁶ Kuorelahti 2020, 400; Marttila & Pursiainen 2015, 25–26.

³⁷ Kallionpää 2016; Luukka & Sutinen 2016.

³⁸ Hallamaa 2016; Liimatainen 2016.

³⁹ Puunvuoro 2016.

⁴⁰ Liimatainen 2016; Paperiliitto 2016.

”Mexitiksi” mukailleen Iso-Britanniassa samaan aikaan kesällä 2016 järjestettyä Brexit-kansanäänestystä, joka irrotti maan EU:sta.⁴¹

”Isku työnantajien keskusjärjestön ytimeen”, uutisoi Helsingin Sanomat.⁴² EK:n johto ei kuitenkaan suostunut ottamaan iskuja vastaan. Puheenjohtaja Matti Alahuhta riensi tyynttelemään kohua ja erityisesti väitteitä, että koko työnantajakeskusjärjestö uhkasi hajota. Metsäteollisuuden ratkaisu ei ollut ”millään lailla draamatinen asia”, totesi Alahuhta.⁴³ Eropäätös oli pettymys, mutta työ jatkuu, totesivat Alahuhta ja toimitusjohtaja Häkämies niin identtisin sanankääntein, että repliikeistä lienee sovittu yhdessä.⁴⁴

EK-johdon mukaan muilla jäsenillä ei ollut vastaavia irtautumishaluja. Uskollisuuttaan vakuutteli muun muassa suurin jäsenliitto Teknologiateollisuus ry toimitusjohtaja Jorma Turusen suulla. Hänen mukaansa EK nautti edelleen teknologiateollisuuden luottamusta.⁴⁵ Luottamuksen menettäminen olisikin ollut outoa: Teknologiateollisuus oli EK:n vaikutusvaltaisimman jäsenliitto ja keskusjärjestöä johti alan edustaja, Koneessa ja Nokiassa pitkän uran tehnyt Matti Alahuhta.⁴⁶

Metsäteollisuus ry:n hallituksen puheenjohtaja ja metsäjätti UPM:n toimitusjohtaja Jussi Pesonen toppuutteli tahollaan mediakohua. Hän totesi, ettei ratkaisu voinut olla EK-johdolle yllätys – niin tyytymätön metsäteollisuus oli jo pitkään ollut EK:n toiminnan painotuksiin. Metsäteollisuuden mielestä EK oli jämähtänyt askartelemaan työmarkkinakysymysten ja keskitettyjen sopimusten parissa, vaikka edunvalvonnan painopisteen olisi pitänyt siirtyä metsä-, energia-, logistiikka- ja ilmastoasioihin.⁴⁷ EK:n toimitusjohtaja Jyri Häkämies myönsikin, että metsäteollisuuden edustajat ovat jo vuosien ajan ”halunneet tiukemmin omaan toimialaansa keskittävää edunvalvontaa ja kokeneet, että EK:n päätökset ovat heidän näkökulmastaan liudentuneet. Varmaan myös viime vuosien keskitetyt palkkaratkaisut ovat näytelleet tässä osaansa”.⁴⁸

Häkämies olisi vuosien sijaan voinut puhua vuosikymmenistä. Kun Teollisuuden keskusliitto (TKL) syntyi vuonna 1975 Metsäteollisuuden keskusliiton ja muita

⁴¹ Taloussanomat 2016.

⁴² Liimatainen 2016.

⁴³ Hartikainen 2016b.

⁴⁴ EK 2016c; Koivuranta 2016.

⁴⁵ Hartikainen 2016b.

⁴⁶ Helsingin Sanomat 2016.

⁴⁷ Liimatainen 2016.

⁴⁸ Hartikainen 2016b.

teollisuudenaloja edustaneen Suomen teollisuusliiton fuusiossa, omanarvontuntoiset metsäteollisuuspatruunat karsastivat joutumista samanarvoiseen asemaan muiden alojen kanssa. Monet heistä pelkäsivät, että metsäteollisuus menettäisi TKL:n jäsenenä sekä vaikutusvaltansa että päätösvallan omista asioistaan.⁴⁹ Sama vanha pelko kummitteli EK-eron taustalla. Metsäteollisuuden edustajia kismitti, että teknologiateollisuus näytteli EK:ssa pääroolia samalla, kun heidän oma alansa tuntui jäävän sivuosaan.⁵⁰

Teollisuuden ja työnantajien keskusjärjestöissä – TKL:ssa, STK:ssa, TT:ssa ja EK:ssa – metsäteollisuusjohtajat ovat perinteisesti edustaneet radikaalisiipeä eli ”haukkoja”. He olisivat kannattaneet jyrkempää linjaa kuin maltillisempi ja pragmaattisempi keskusjärjestöjohto, mutta joutuivat vuodesta toiseen pettymään keskusjärjestön tekemiin vesitettyihin kompromisseihin. Kesällä 2016 metsäteollisuuden kärsivällisyys oli kerta kaikkiaan loppu. EK:n sääntömuutos oli metsäteollisuudelle liian vähän, liian myöhään.⁵¹

Toiset jäsenet puolestaan kokivat, ettei sääntömuutoksen jälkeinen EK enää antanut jäsenmaksulle riittävää vastinetta. Niinpä Autoliikenteen työnantajaliitto (ALT) seurasi Metsäteollisuus ry:n esimerkkiä ja erosi EK:sta keväällä 2017. Perustelu oli kuitenkin päinvastainen: työmarkkinatoiminnasta luopuneen, lobbaamiseen keskittyvän keskusjärjestön jäsenyys oli ALT:lle turha menoerä. Säästyville 350 000–400 000 eurolle olisi muutakin käyttöä. EK:n toimitusjohtaja Jyri Häkämies puri hammasta tilanteessa, jossa (entisten) jäsenten tarpeet olivat yhteen sovittamattomissa: ”Nyt meillä on kaksi lähtenyt. [...] Toinen lähti, koska EK ei enää neuvottele keskitetyistä palkkaratkaisuista ja toinen siksi, että olimme neuvotelleet keskitetyistä palkkaratkaisuista.”⁵²

Jäsenliittojen ristiriitaiset edut olivat EK:n sisäänrakennettu ongelma. Kirjavan jäsenkenttensä toiveista ja tarpeista keskusjärjestöjohto yritti parsia yhtenäisen kokonaisnäkömyksen ja ajaa sitä yhdellä äänellä. Tehtävä ei ollut helppo, kun saman keskusjärjestön alaisuudessa oli niin energian tuottajia kuin kuluttajia ja yhtä lailla teollisuuden kuin palvelualojen työnantajia.⁵³ Helsingin Sanomien toimittaja

⁴⁹ Jensen-Eriksen 2008, 59–61.

⁵⁰ Helsingin Sanomat 2016.

⁵¹ Hartikainen 2016b; Helsingin Sanomat 2016; Liimatainen 2016; Siltala 2018, 317–318.

⁵² Luukka 2017.

⁵³ Helsingin Sanomat 2016.

Karoliina Liimatainen kiteytti kesällä 2016: ”EK ajaa niinkin erilaisten yhtiöiden kuin UPM:n, Keskon ja Elisan etuja. Ruokakauppiaille ja sellunkeittäjillä on monessa asiassa sukset ristissä – toiset haluavat ostovoimaisia asiakkaita ja toiset edullista työvoimaa.”⁵⁴

Yhtäältä halu edistää yritysmaailman yleistä etua ja toisaalta yritysten ja alojen välinen kilpailu ja intressiristiriidat aiheuttavat perusjännitteen, joka vaikeuttaa talouselämän järjestäytymistä ja edunvalvontaa. Jännite on Suomessakin kuvastunut yritysmaailman järjestökentälle aaltoliikkeenä, jossa voimia on välillä hajautettu ja välillä yhdistetty vaikutusvallan maksimoimiseksi. Reviirirajat tuotannonalan tai tehtävänkuvan perusteella pystytettyjen etujärjestöjen välillä ovat olleet tärkeitä ja niistä on usein pidetty tiukasti kiinni. Aika ajoin yritysjohtajat ovat kuitenkin kokeneet, että paras tapa saavuttaa yhteiskunnallista painoarvoa on edunvalvonnan keskittäminen yhden katon alle. Ajatuksena on tällöin ollut, että yhtenäisyydessä ja yhdellä äänellä puhumisessa on voimaa.⁵⁵

Kun kaikki eivät kuitenkaan koe saavansa keskusjärjestössä ääntään riittävästi kuuluviin, eri alat alkavat tuntea houkutusta voimien hajauttamiseen ja omien erityisintressiensä tehokkaampaan ajamiseen. Juuri tämä erillisyyden ja yhtenäisyyden välinen ristiveto selittää myös Metsäteollisuus ry:n eroa EK:sta.

Mexit ei lopulta osoittautunut koko keskusjärjestön lopun aluksi, kuten Keskisuomalaisen päätoimittaja Pekka Mervola kesällä 2016 ennusti.⁵⁶ Vaikka metsäteollisuutta seurasivat vielä autoliikenteen työnantajat, laajempaa joukkopakoa EK:sta ei syntynyt. Uudessa roolissa ja identiteetissä oli EK:lla silti työstämistä, vaikka järjestön johdon mielestä työnsarkaa riitti. EK:n puheenjohtaja Matti Alahuhta nimesi pitkän listan tärkeitä tulevia vaikuttamiskohteita: EU, kauppapolitiikka, koulutus ja tutkimus, energia, verotus, talouspolitiikka ja yrityslainsäädäntö. Toiminnan johtotähtenä olisi Suomen etu: ”Kaikkia kysymyksiä pohditaan nimenomaan Suomen kannalta. Me olemme se järjestö, joka katsoo asioita laajasti.”⁵⁷

⁵⁴ Liimatainen 2016.

⁵⁵ Koroma 2015, 13–16, 31–34; Wuokko 2016, 81, 277–278; Wuokko 2020, 266.

⁵⁶ Asikainen 2016.

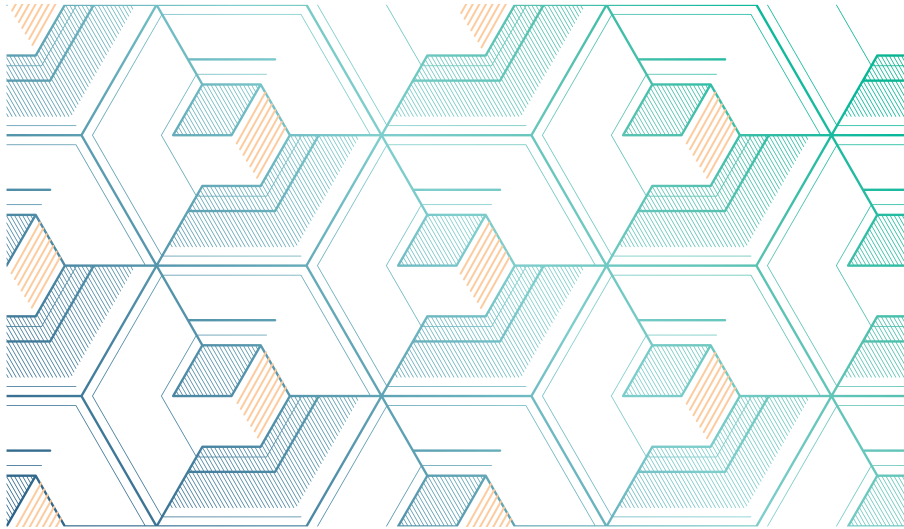
⁵⁷ Raeste 2016.

EK nosti Suomen pitkäaikaisen edun etusijalle myös loppuvuodesta 2018 hyväksytyissä uusissa arvoissaan ja toimintaperiaatteissaan. Alahuhdan seuraaja EK:n hallituksen puheenjohtajana, Elisan toimitusjohtaja Veli-Matti Mattila saattoikin isänmaallisen ylevästi julistaa: ”Me uskomme, että Suomen, suomalaisten sekä yritysten uudistumis- ja kasvutarina on yhteinen. Kun yritykset menestyvät, se luo ympärilleen työtä ja hyvinvointia meille kaikille”.⁵⁸ Pyrkimys samastaa elinkeinoelämän intressit ja kansallinen etu on liike-elämän edunvalvonnalle tyypillistä, kuten poliittisen historian emeritusprofessori Pauli Kettunen on osoittanut. Samalla ammattiliitot saadaan näyttäytymään vain jäsentensä itsekkäiden intressien ajajina erotukseksi ryhmäetujen yläpuolelle kohoavasta elinkeinoelämästä.⁵⁹ Mutta millaista politiikkaa kansallinen etu Etelärannan mielestä edellytti?

⁵⁸ EK 2018e.

⁵⁹ Kettunen 2008, 148, 196–197.

4 PAIKALLISEN SOPIMISEN PUOLESTA

Kansallinen etu vaati työnantajapuolen mukaan muun muassa paikallisen sopimisen laajentamista eli lisää mahdollisuuksia sopia palkoista ja muista työsuhteen ehtoista yritys- tai toimipaikkatasolla. Tavoite itsessään oli 2020-luvun taitteeseen tultaessa kymmeniä vuosia vanha. STK pyrki jo 1980-luvulla saamaan yrityksille lisää liikkumavaraa ja sananvaltaa palkkapolitiikassaan. STK:n toimitusjohtaja Pentti Somerto perusteli paikallisen sopimisen välttämättömyyttä tulopolitiikan luomalla virheellisellä käsityksellä, ”että palkat ja niiden korotukset määräytyvät Helsingissä järjestöjen neuvotteluissa eivätkä ne riipu lainkaan työpanoksesta eivätkä yrityksen taloudellisesta tuloksesta”. Työmarkkinapolitiikan suunta oli STK:n mielestä selvä, ja se kulki keskitetystä hajautettuun päätöksentekoon.⁶⁰

Tupo oli kuitenkin osoittautunut vieteriukoksi, joka kerta toisensa jälkeen ponnahti laatikosta ulos.⁶¹ Niinpä EK:n johto joutui vielä kolme vuosikymmentä myöhemmin

⁶⁰ Wuokko 2020, 258.

⁶¹ Aarto 2019c.

perustelemaan, miksi työmarkkinapolitiikkaa oli hajautettava ja miksi palkoista piti voida sopia vapaammin työpaikoilla.⁶² Somerton tapaan työnantajaliitot muistuttivat, että Etelärannasta, Hakaniemestä tai Pasilasta käsin ei voinut nähdä paikan päälle yrityksiin. ”Helsingin kabineteissa tilannetta ei tiedetä”, joten paras paikka päättää palkoista oli yrityksissä.⁶³

Kun paikallinen sopiminen ei vuosikymmeniin edennyt työnantajien toivomalla tavalla, muuttui saavuttamaton tavoite yhä tenhoavammaksi. Työnantajapuolen haavekuvissa paikallinen sopiminen korvaisi Suomen työmarkkinoiden jäykkyydet joustavuudella, mahdollistaisi yrityksille nopean ja tehokkaan reagoinnin toimintaympäristön muutoksiin ja varmistaisi siten työpaikkojen säilymisen haastavissakin olosuhteissa.⁶⁴ Jos vain työehdot ja työskentelyolosuhteet voitaisiin räätälöidä jokaiselle yritykselle optimaaliseksi, tuottavuus lisääntyisi ja mahdollisuudet työllistää paranisivat.⁶⁵ Paikallinen sopiminen oli kuin ihmelääke, joka takaisi Suomen menestymisen ja kilpailukyvyn, mutta jota ilman suomalaisyritykset ajautuisivat ahdinkoon ja kansantalous kurjistumisen tielle.⁶⁶

Mahdollisuuksia paikalliseen sopimiseen oli lisätty 1990-luvulta lähtien, mutta hyvin maltillisesti. Ammattiyhdistysliikkeen vaikutuksesta paikallinen sopiminen oli edennyt lähinnä työehtosopimus- ja luottamusmiesjärjestelmän puitteissa eli ammattiliittojen valvonnassa. Niinpä työ- tai virkaehtosopimukseen voitiin kirjata, että työnantajalla ja työntekijällä tai heidän edustajallaan oli oikeus muuttaa sopimuksen joitain kohtia työpaikalla.⁶⁷ EK tavoitteli paikallisen sopimisen lakisääteistä vähimmäisaluetta, jonka perusteella kaikissa yrityksissä voitaisiin sopia paikallisesti muun muassa työajoista ja palkoista työehtosopimuksen kirjauksista riippumatta. Tärkeä tavoite oli, että oikeus paikalliseen sopimiseen laajennettaisiin koskemaan järjestäytyneiden eli työnantajaliittoihin kuuluvien yritysten ohella myös järjestäytymättömiä yrityksiä. Lisäksi lailla tulisi määritellä selviytymislausekkeiden käyttö. Niiden nojalla työehtoja voitaisiin tilapäisesti heikentää vaikeassa taloustilanteessa.⁶⁸

⁶² Esim. EK 2019b; Häkämies 2016a; Oksala 2016f / 23.6.2016.

⁶³ Pehkonen 2021a; Ruohoniemi 2022a.

⁶⁴ Mattila 2017; ks. myös Nurminen 2019.

⁶⁵ Äimälä 2019; ks. myös Saarinen 2021; Tonteri 2020.

⁶⁶ EK 2016g ja 2017; Mattila 2017; Metsäteollisuus 2020; Oksala 2016h.

⁶⁷ Kröger et al. 2016, 13.

⁶⁸ Oksala 2016c; Häkämies 2016b.

Lainsäädäntö olisi ollut mieluisin vaihtoehto myös Juha Sipilän hallitukselle, mutta varmistaakseen kiky-sopimuksen läpimenon palkansaajapuolella hallitus ehdotti kompromissia. Sen mukaan paikallista sopimista edistettäisiin ensisijaisesti työ- ja virkaehtosopimusten kautta, ei lainsäädännöllä. Päävastuu sopimisesta säilyisi työmarkkinaosapuolilla, ja yleissitovaa työehtosopimusta olisi jatkossakin noudatettava. Kiky-sopimukseen kirjattiin lopulta vain työmarkkinakeskusjärjestöjen yhteisymmärrys siitä, että paikallisen sopimisen edistäminen oli tärkeää. Järjestäytymättömien yritysten oikeus paikalliseen sopimiseen siirtyi kolmikantaiseen valmisteluun.⁶⁹

Kiky-sopimuksen kirjauksia täsmentänyt hallituksen kompromissiesitys linjasi, että paikallisessa sopimisessa sopijaosapuoleksi hyväksyttäisiin vain ammattiliittoon kuuluva luottamusmies myös järjestäytymättömissä yrityksissä silloin, kun työehtosopimus sitä edellyttää.⁷⁰ Kompromissiesitys sai Suomen Yrittäjät repimään pelihousunsa. Järjestön mukaan esitys merkitsi käytännössä luottamusmiespakkoa. EK:n Häkämies torjui tulkinnan ja painotti, että luottamusmies oli tarpeen vain työehtosopimuksen näin edellyttäessä. Osalla aloista kaikki asiat voitaisiin sopia ilman luottamusmiestä.⁷¹ Yrittäjät eivät vakuutteluja nielleet eivätkä kelpuuttaneet työehtosopimuksiin ja luottamusmiesjärjestelmään nojaavaa paikallisen sopimisen uudistusta.⁷²

Lakitien kariutuminen oli suuri pettymys myös EK:lle.⁷³ Se olisi silti ollut valmis nielemään vesitetyn kompromissin ja työmarkkinajärjestövetoisen etenemistien. Vaikka maaliin asti ei päästäisi, suunta oli sentään oikea.⁷⁴ Yrittäjäjärjestön jyrkän reaktion takia pääministeri Sipilä veti kuitenkin kompromissiesityksen kokonaan pois jatkovalmistelusta.⁷⁵

⁶⁹ Kilpailukykysopimus 29.2.2016; Kuntatyönantajat 2016b; Oksala 2016c ja 2016d.

⁷⁰ Palojärvi 2016.

⁷¹ Häkämies 2016b.

⁷² Hartikainen 2016a; Yrittäjät 2016d.

⁷³ EK 2016b.

⁷⁴ Häkämies 2016b; Oksala 2016b.

⁷⁵ Hartikainen 2016a; Surakka 2016.

Oikeus paikalliseen sopimiseen ei siten laajentunutkaan koskemaan järjestäyty-mättömiä työnantajia, vaikka asiasta oli periaatteessa sovittu kiky-sopimuksessa. Sipilän hallitusta seuranneet SDP-johtoiset Antti Rinteen (2019)⁷⁶ ja Sanna Marinin (2019–2023) hallitukset lupasivat jatkaa paikallisen sopimisen edistämistä, mutta ainoastaan kolmikantaisesti sopimalla. Käytännössä eteneminen kuitenkin tyssäsi kolmikantaiseen työryhmätyöskentelyyn, jossa palkansaajapuoli puolusti työehto-sopimus- ja luottamusmiesjärjestelmän puitteissa tapahtuvia uudistuksia työnan-tajien ja yrittäjien tavoitellessa lainsäädäntöä ja paikallisen sopimisen laajennuksia. Työryhmä ei löytänyt yhteisymmärrystä paikallista sopimista edistävästä toimen-piteistä eikä jättänyt edes eriävillä mielipiteillä ryyditettyä esitystä.⁷⁷

Pettymys, mutta ei valitettavasti yllätys, kommentoi EK:n lakiasiaintoiminnan johtaja Markus Äimälä työryhmätyöskentelyn tuloksettomuutta.⁷⁸ Paltan toimitusjohtaja Tuomas Aarto tuskaili, että paikallisen sopimisen edistäminen oli kuin vuodesta toiseen jat-kuvaa varjonyrkkeilyä tai kuurupiiloa. Juhlapuheita ja seminaareja pidettiin mutta mikään ei käytännössä muuttunut.⁷⁹

Työnantajapuoli ei turhautumisesta huolimatta lamaautunut. Odotukset kolmikantai-sen etenemisen tahtia kohtaan eivät olleet alun alkaenkaan olleet korkealla, joten EK turvautui kahden kärjen taktiikkaan. Keskusjärjestö ryhtyi ensinnäkin edistä-mään paikallista sopimista jatkamalla lobbausta lainsäädäntömuutosten puolesta. Toisekseen EK pyrki vaikuttamaan työehtosopimusten sisältöön lisäämällä alakoh-taisiin sopimukseen kirjauksia asioita, joista sai työpaikoilla sopia toisin.⁸⁰

Kun EK:n sääntömuutos astui voimaan ja järjestö jätti keskitettyjen ratkaisujen tekemisen taakseen huhtikuussa 2016, toimitusjohtaja Häkämies taustoitti pää-töksiä vetoamalla nimenomaan kolmikantaisen sopimisen hitauteen:

⁷⁶ Antti Rinne joutui eroamaan vain puoli vuotta (kesä–joulukuu 2019) kestäneen pääministeriyden jälkeen menetettyään hallituskumppani keskustan luottamuksen. Luottamuksen menetykseen johtivat Rinteen toiminta ja esiintyminen syksyn 2019 Postin työtaistelukiistassa, joka koski pakettilajittelijoiden siirtämistä halvemman työehtosopimuksen piiriin. Yksityiskohtaisemmin ks. Sahari 2020a.

⁷⁷ Muilu 2021a; Valtioneuvosto 2021.

⁷⁸ EK 2021a.

⁷⁹ Aarto 2021.

⁸⁰ Nyman 2016; Sundman 2021a.

Työmarkkinajärjestelmämme uudistamisen tielle on osunut esteitä. Tästä syystä EK ja sen liitot ovat päättäneet siirtyä liittokohtaisiin palkkakierroksiin. Tätä kautta haetaan eri toimialojen kehitystä paremmin huomioivia ratkaisuja. Perimmäinen tavoite on viedä päätösvaltaa työpaikoille, yrityksiin. Saman toimialan sisälläkin yritysten tilanteet vaihtelevat. Työpaikoilla tiedetään parhaiten, kuinka työajat tulee järjestää ja missä tilanteessa tulee palkkoihin hakea joustoja.⁸¹

Kaksikätkitaktiikan mukaisesti kiky-sopimusta seuranneella liittokierroksella edistettiin paikallista sopimista entistä useammassa työehtosopimuksessa. Niihin lisättiin enenevässä määrin myös mainintoja selviytymislausekkeesta.⁸² Lainsäädäntötie ei enää Sipilän hallituksen aikana auennut, eikä sen urkeneminen vaikuttanut todennäköiseltä Rinteen—Marinin hallitusten aikana. Taustalla EK jatkoi kuitenkin sinnikkäästi tavoitteidensa rummuttamista. Työlainsäädäntöä olisi uudistettava, sen pakottavia säännöksiä muutettava toisin sovittaviksi, ja laista olisi poistettava kaikki järjestäytymättömien yritysten sopimista koskevat kiellot.⁸³

Mielikuvamarkkinoinnin saralla työnantajakeskusjärjestö maalasi itsestään ja jäsenliitoistaan kuvaa liian kankeina ja kömpelöinä reagoimaan riittävän nopeasti yritysten toimintaympäristön äkillisiin muutoksiin.⁸⁴ Vaikka keskitetystä sopimisesta oli vasta luovuttu ja sopiminen siirretty liittotasolle, toimialakohtaiset työehtosopimukset näyttäytyivätkin työnantajien puheissa yhtäkkiä liiketoiminnan haittoina ja työllistämisen esteinä. Työehtosopimukset perälautoineen loivat vahingollisia odotuksia kaikille maksettavista samansuuruisista palkankorotuksista ja vaikeuttivat siten kannustavaa palkkapolitiikkaa.⁸⁵ Ainoa mahdollinen johtopäätös oli, että sopiminen täytyi vapauttaa paikallistasolle kankeiden liittojen ja jäykkien työehtosopimusten kahleista.

Syypääksi paikallisen sopimisen etenemättömyydelle työnantajat nimesivät vanhoihin toimintamalleihin takertuvan ammattiyhdistysliikkeen. Sitä vaivasi Paltan neuvottelujohtaja Olli Nurmisen sanoin ”outo pelko vallasta luopumisesta ja kontrollin

⁸¹ Häkämies 2016b.

⁸² Oksala 2016e.

⁸³ EK 2018b, 2020c ja 2023; Äimätä 2019.

⁸⁴ Oksala 2016b.

⁸⁵ Kemianteollisuus 2020b; Metsäteollisuus 2021a; Nurminen 2019.

menettämisestä”.⁸⁶ Työnantajat tyrmäsivät palkansaajapuolen esittämät epäilykset, että paikallisen sopimisen perimmäisenä tavoitteena oli alentaa palkkoja ja heikentää muita työsuhteen ehtoja vaikeuttamalla työntekijöiden kollektiivista edunvalvontaa. Työnantajajärjestöjen teettämien kyselytutkimusten perusteella yritykset todella halusivat heikentää ammattiliittojen otetta paikallisesta sopimisesta, mutta pyrkimyksiä palkkojen alentamiseen ei ilmennyt. Kansainvälinen vertailukaan ei Etlan mukaan antanut aihetta pelätä, että paikallinen sopiminen johtaisi työehtojen polkemiseen.⁸⁷

Erityisesti ventialojen liitot pyrkivät leimaamaan palkansaajapuolen pelot turhiksi. Toisaalta yksityisen ja julkisen palvelusektorin työnantajat puhuivat suuremmin tarpeesta ”sopeuttaa” eli heikentää työsuhteen ehtoja paikallisen sopimisen avulla.⁸⁸ Eri aloilla siis todella oli erilaiset tarpeet — myös mitä tulee paikallisen sopimisen avulla ajettaviin tavoitteisiin. Yhdellä alalla kyse saattoi olla kannustavasta palkkapolitiikasta ja toisella joustavista käyntiajoista, mutta kolmannella työnantaja-puolen vähättelemistä palkanalennuksista tai muista heikennyksistä.

Eri alat myös valitsivat eri etenemisteitä kohti paikallista sopimista. Esimerkiksi kemianteollisuudessa ja yksityisillä palvelualoilla työnantajaliitot tukeutuivat työehtosopimustiehen.⁸⁹ Alojen edustajat myös pyrkivät tuomaan esiin paikallisen sopimisen positiivisia puolia kuten joustavia työaikoja sekä yrityskohtaisia palkka- ja palkitsemisjärjestelmiä.⁹⁰ Erityisesti Kemianteollisuus ry näki vaivaa tehdäkseen paikallisesta sopimisesta iloisen yhteisen asian. Vuosi 2021 nimettiin alalla paikallisen sopimisen vuodeksi. Sen päätapahtumassa jääkiekkovalmentaja Juhani ”Tami” Tamminen nostatti yhteishenkeä työnantajien ja työntekijöiden välille muistuttamalla, että paikallisessa sopimisessa oli kyse joukkuepelistä ja halusta pelata yhteen.⁹¹ Kemianteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Minna Etu-Seppälä julisti, että tähtäimessä oli paikallisen sopimisen edistyminen, ei sen edistäminen väkisin.⁹²

⁸⁶ Hääkämies 2022a; Metsäteollisuus 2021b; Nurminen 2019.

⁸⁷ Etu-Seppälä 2021b; Metsäteollisuus 2021a ja 2021c; Pehkonen 2021.

⁸⁸ Kuntatyönantajat 2016a ja 2016c; Palta 2019c; Vuorio 2020.

⁸⁹ Etu-Seppälä & Aarto 2021.

⁹⁰ Etu-Seppälä 2021b; Nurminen 2019.

⁹¹ Etu-Seppälä 2021a; Kemianteollisuus 2021.

⁹² Etu-Seppälä 2022.

Samaan hengenvetoon Seppälä kuitenkin painotti yhdessä Paltan toimitusjohtaja Tuomas Aarton kanssa, että sopimusosapuolilla oli nyt ”näytön paikka osoittaa, että sopimuksia voidaan kehittää myös perinteisillä työkaluilla” eli TES-järjestelmän puitteissa. Tarvittiin uudenlaista ajattelua, muutoskykyä ja vanhoista poteroista luopumista, jotta voitaisiin saavuttaa ”yhdessä toteutettu ja hallittu siirtymä kohti yrityskohtaisuutta ja paikallisempaa työehtojen määräytymistä”. Rohkaisevasta yleissävystä huolimatta Seppälän ja Aarton viestiin sisältyi epäsuora uhkaus. Tulokset olivat nykyjärjestelmän ainoa keino ostaa olemassaolonsa oikeutus. Jos tuloksiin ei päästäisi, olisi ilmeistä, että järjestelmä kaipasi vaihtamista.⁹³

Siinä missä kemianteollisuuden ja palvelualojen työnantajat painottivat yhteistyöhakuisuutta ja työehtosopimustietä, metsäteollisuus valitsi äkkijyrkemmän lähestymistavan paikallisen sopimisen laajentamiseksi. Metsäteollisuus ry ei aikonut jäädä odottelemaan etenemistä sen paremmin työehtosopimusten kuin lainsäädännön kautta. Sen mukaan vuosikymmenien taa sementoituneet työehtosopimukset olivat luoneet niin vaikeaselkoisen työehtojen labyrintin, ettei edellytyksiä järjestelmän rakentavalle, saati ripeälle uudistamiselle liittokohtaisten sopimusten pohjalta ollut. Metsäteollisuus ry sähköisti tunnelmat lokakuussa 2020 ilmoittamalla, että järjestö irtautuu työehtosopimustoiminnasta ja siirtää työehdoista sopimisen yritystasolle. Päätös merkitsi, että metsäteollisuusyritykset sopisivat jatkossa suoraan henkilöstönsä kanssa palkoista, työvuoroista ja kaikista sellaisista työehdoista, joiden sopimista ei lailla rajoitettu. Järjestön mukaan kyse oli uuden sopimisen kulttuurin rakentamisesta suomalaisen metsäteollisuuden menestyksen turvaamiseksi.⁹⁴

Palkansaajapuolen ensireaktiot Metsäteollisuus ry:n ilmoitukseen olivat tyrmistyneet. Päätöksen uumoiltiin lyövän rikki koko suomalaisen työehtosopimusjärjestelmän ja horjuttavan kohtalokkaasti sopimusyhteiskunnan perusteita.⁹⁵ Tunnelmat ehtivät vuodessa rauhoittua huomattavasti. Kun yrityskohtaisiin neuvotteluihin syksyllä 2021 ryhdyttiin, neuvottelut sujuivat lopulta ongelmitta valtaosassa metsäteollisuusyrityksistä. Esimerkiksi alan jätit Stora Enso ja Metsä Group solmivat yrityskohtaiset sopimukset ilman dramatiikkaa ja jopa hyvässä hengessä.⁹⁶

⁹³ Etu-Seppälä & Aarto 2021.

⁹⁴ Metsäteollisuus 2020 ja 2021b.

⁹⁵ Liiten, Muhonen & Hakkarainen 2020; STTK 2020.

⁹⁶ Ilmo 2021; Sundman 2021c; Tikkala 2021.

Neuvotteluiden pohjana käytettiin metsäteollisuuden vanhaa työehtosopimusta.⁹⁷ Jussi Pesosen luotsaamalle UPM:lle pelkkä yrityskohtainen sopiminen ei riittänyt, vaan yritys halusi saman tien saada erilliset sopimukset kullekin liiketoiminnolle. Niiden tuotteet, markkinat ja toimintaympäristöt poikkesivat UPM:n mukaan niin merkittävästi toisistaan, ettei edes yritystason muotti käynyt kaikille. Lisäksi metsäjätti halusi kertaheitolla eroon vanhoista työehtosopimuksista. Niinpä liike-toimintakohtaiset sopimukset solmittaisiin kokonaan uusiksi, käyttämättä vanhaa sopimusta pohjana. UPM uhkasi, että jos työntekijöitä edustava Paperiliitto ei suostuisi vaatimuksiin, työehdot järjestettäisiin vuodenvaihteen jälkeen ilman työehtosopimuksia. Tällöin yhtiössä seurattaisiin vain työlainsäädäntöä ja henkilökohtaisia työehtosopimuksia, eikä työehtosopimuksen kirjauksia esimerkiksi eduista ja luottamusmiesjärjestelmästä välttämättä noudatettaisi.⁹⁸ Toimihenkilöiden kanssa UPM tavoitteli vielä radikaalimpaa ratkaisua: heidän työehtonsa neuvoteltaisiin jatkossa yksilökohtaisesti, henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa.⁹⁹

Palkansaajapuolta yhtiössä edustaneet Ammattiliitto Pro, Paperiliitto ja Sähköliitto kävivät taisteluun UPM:n sanelulinjaa vastaan. Ne käynnistivät vanhojen työehtosopimusten umpeuduttua vuodenvaihteessa 2021–2022 lakon, joka pysäytti UPM:n tuotantolaitokset kuukausiksi. Myöhemmin tammikuussa auto- ja kuljetusalan AKT liittyi työtaisteluun ja sulki tukilakolla Suomen satamat. UPM:n johto asettui tahollaan tiiviisti taisteluhautoihin ja julisti tinkimätöntä asennettaan vailla aikomusta peräännyttyä vaatimuksistaan. Toimitusjohtaja Pesonen teki selväksi, että lakko osuisi vain palkansaajapuolen omaan nilkkaan. Se murentaisi UPM:n investointihaluja Suomeen ja johtaisi kipeisiin kustannussäästöohjelmiin eli tehtaiden sulkemisiin.¹⁰⁰

Toimihenkilöiden lakko kesti kolmisen viikkoa, mutta työtaistelu jatkui astetta lievempänä Ammattiliitto Pron asettaman ylityökiellon muodossa.¹⁰¹ Paperiliiton ja Sähköliiton lakot venyivät sen sijaan poikkeuksellisen pitkiksi. Sopua oli vaikea lähteä hakemaan, kun UPM:n johto esiintyi jääräpäisenä ja kaatoi bensaa liekkeihin penäämällä muun muassa sadan tunnin vuotuista työajan pidennystä ilman

⁹⁷ Lassila 2022c.

⁹⁸ Lassila 2022a ja Lassila 2022c; Sundman 2021b; UPM 2021.

⁹⁹ STT 2021.

¹⁰⁰ Lassila 2022a ja 2022b; Muilu, Parviala & Koponen 2022; Nieminen & Törnudd 2022.

¹⁰¹ Väisänen 2022.

palkkakompensaatiota.¹⁰² Vielä tammikuun alussa UPM:n työmarkkinajohtaja Jyrki Hollmén torjui ajatuksen sovittelijan pakeille menemisestä. Hänen mukaansa UPM:n liiketoimintojen kohtaloa ei ulkoistettaisi valtakunnansovittelijalle nyt, kun valtakunnallisesta työehtosopimuksesta oli vasta päästy eroon.¹⁰³

Sitkeä työtaistelu kävi osapuolille taloudellisesti raskaaksi. Paperiliitolle lakko maksoi 200 000 euroa päivässä, mutta UPM menetti peräti 2–3 miljoonaa euroa joka lakkopäivä.¹⁰⁴ Lakon pitkittyminen alkoi vähitellen laannuttaa uhmaa puolin ja toisin. Umpisolmu purkautui, kun UPM kallistui sovittelun kannalle ja Teollisuusliitto taipui käynnistämään liiketoimintakohtaiset neuvottelut, tosin vanhan sopimuksen pohjalta.¹⁰⁵ Neuvottelut ulos lakosta olivat silti vaikeat ja pitkälliset. Sopuun päästiin viimein huhtikuun loppupuolella, 112 päivää kestäneen työtaistelun jälkeen. UPM sai havittelemansa erilliset sopimukset jokaiselle liiketoiminnalleen, mutta niiden palkankorotusprosentit olivat samat. Työntekijäpuolelle tärkeä saavutus oli, että yhtiön tavoittelema mittava työajanlisäys ilman korvausta ei toteutunut, vaikka vuosityöaika piteni kolmisenkymmentä tuntia.¹⁰⁶

Koko kevään kestänyt kädenvääntö aiheutti UPM:lle parin sadan miljoonan tulostenetykset. Yhtiön johto vakuutteli, että lakko oli kannattanut ottaa vastaan. Toimitusjohtaja Pesonen povasi, että menetykset saataisiin liiketoimintakohtaisten sopimusten ansiosta monin kerroin takaisin.¹⁰⁷ Yritystasoakin paikallisemmista sopimuksista oli tullut yhtiölle samanlainen ihmelääke kuin paikallisista sopimuksista työnantajapuolelle yleensä. Palkansaajapuoli puolestaan varoitteli, että UPM oli tehnyt karhunpalveluksen liike-elämälle ja sen hajauttamishaaveille. UPM:n periksiantamaton linja ja jyrkät vaatimukset eivät varsinaisesti lisänneet luottamusta siihen, että paikallinen sopiminen olisi työntekijän etujen mukaista. EK:n toimitusjohtaja Jyri Häkämies heitti pallon takaisin palkansaajapuolelle ja muistutti, että hajauttamispaineet saattaisivat jatkossakin purkautua yhtä dramaattisella tavalla, jos paikallinen sopiminen ei muutoin kyllin nopeasti etenisi.¹⁰⁸

¹⁰² Lassila 2022c; Welling & Pulkkinen 2022.

¹⁰³ Nieminen & Törnudd 2022.

¹⁰⁴ Tikkala 2022.

¹⁰⁵ Helsingin Sanomat 2022a; Mölsä 2022; Welling & Pulkkinen 2022.

¹⁰⁶ Paperiliitto 2022; Sähköliitto 2022; Tolkki & Auvinen 2022.

¹⁰⁷ Muilu & Pantzar 2022.

¹⁰⁸ Tikkala 2022; Hara 2022.

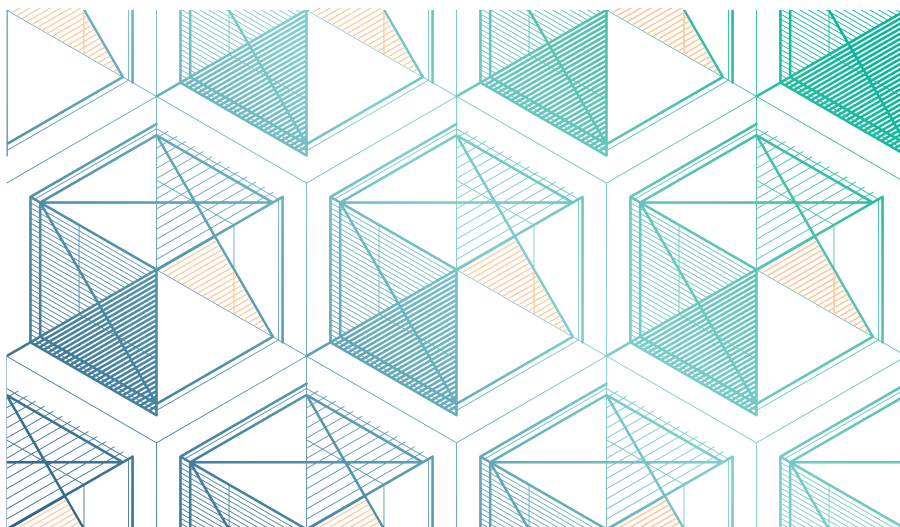
Tosiasiaassa eri aloilla ja yrityksissä kaikki eivät halunneet yrityskohtaisia työeh-

***Valtakunnalliset, liittojen
valmiiksi neuvottelemat
työehtosopimukset palvelivat
monia yrityksiä edelleen
erinomaisesti.***

tosopimuksia eivätkä valtakunnalliset työehtosopimukset olleet niin aikansa eläneitä kuin etujärjestöjen retoriikka antoi ymmärtää. Valtakunnalliset, liittojen valmiiksi neuvottelemat työehtosopimukset palvelivat monia yrityksiä edelleen erinomaisesti. Etsiessään omalle jäsenkunnalleen ihanteellisinta sopimisen tasoa työnantajajärjestöt päätyivätkin kirjaviin ratkaisuihin kemianteollisuuden

yhteistyöhakuisuudesta metsäteollisuuden irtiottoihin. Teknologiateollisuus puolestaan valitsi kaksien rattaiden taktiikan.

5 HAJAUTETTU, KOORDINOITU VAI SEKÄ ETTÄ?

Työnantajapuolen erikoisimpiin tasapainotemppeihin yrityskohtaisen ja liittotason sopimisen välillä kuului teknologiateollisuuden edunvalvonnan jakautuminen kahteen eri järjestöön keväällä 2021. Teknologiateollisuus ry keskittyisi jatkossa yleiseen työmarkkina- ja elinkeinopoliittiseen vaikuttamiseen. Se luopui valtakunnallisesta työehtosopimustoiminnasta, mutta avustaisi edelleen jäseniään yrityskohtaisten työehtosopimusten neuvottelemisessa. Valtakunnallisten työehtosopimusten solmiminen siirtyi puolestaan uudelle työnantajajärjestölle, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:lle. Se jäseniksi saivat liittyä kaikki ne yritykset, jotka mieluummin seurasivat valtakunnallista sopimusta kuin laativat oman yrityskohtaisen työehtosopimuksen.¹⁰⁹

Teknologiateollisuuden yritysten edunvalvontaan uudistus loi monitasoisen himmelin. Työnantajaliiton jäsenyys edellytti Teknologiateollisuus ry:n jäsenyyttä, joka puolestaan merkitsi automaattisesti jäsenyyttä myös EK:ssa. Metsäteollisuuden

¹⁰⁹ Teknologiateollisuus 2021.

EK-eroon ja yrityskohtaiseen sopimiseen verrattuna teknologiateollisuuden ratkaisu oli siis huomattavasti maltillisempi. Valtakunnalliset työehtosopimukset vaikuttivat myös kelpaavan alan yrityksille, sillä Teknologiateollisuuden työnantajat ry:lle virtasi jäsenhakemuksia tasaiseen tahtiin.¹¹⁰ Jos teknologiateollisuuden edunvalvonnan kahtiajaolla haluttiin mitata valtakunnallisten työehtosopimusten kannatus yrityskentällä, lopputuloksena oli vanhan TES-mallin voitto.¹¹¹ Esimerkiksi ohjelmisto- ja palveluyhtiö TietoEVRYn työsuhde- ja henkilöstöpalvelupääällikkö Kaj Dahlström kommentoi STT:lle, että ”meille isona yhtiönä ei ole mitään haittaa tästä valtakunnallisesta sopimisesta. Kilpailukyvyn kannalta valtakunnallinen sopimus palvelee meitä.”¹¹²

Palkansaajapuolella teknologiateollisuuden jakautumispäätös herätti pelkoja siitä, että työehtosopimusten yleissitovuus romuttuisi.¹¹³ Yleissitovan työehtosopimuksen kirjauksia tulee noudattaa myös alan järjestäytymättömissä eli työnantajaliittoon kuulumattomissa yrityksissä. Työehtosopimus lasketaan Suomessa yleissitovaksi silloin, kun vähintään noin puolet alan palkansaajista työskentelee työnantajaliittoon järjestäytyneissä yrityksissä. Palkansaajapuolen pelot jäivät teknologiateollisuudessa toteutumatta. Parissa vuodessa 65 prosenttia Teknologiateollisuus ry:n jäsenkunnasta oli liittynyt työnantajajärjestöön.¹¹⁴ Kattavuus turvasi yleissitovuuden teknologiateollisuuden sopimusaloilla tietotekniikkaa lukuun ottamatta.¹¹⁵

Samaan tapaan kuin vuoden 2015 sääntömuutostaan taustoittanut EK tai omia irtiottojaan perustellut Metsäteollisuus ry, Teknologiateollisuuden työnantajien toimitusjohtaja Jarkko Ruohoniemi vetosi työmarkkinajärjestelmän muutoksen hitauteen selittäessään alansa edunvalvonnan uutta strategiaa. Ruohoniemi painotti valtakunnallisten työehtosopimusten hyödyllisyyttä mutta muistutti, että osa niiden sisällöstä heijasteli 1970–1980-lukujen olosuhteita eikä palvellut enää 2020-luvun tarpeita. Niinpä uuden yhdistyksen ydintavoitteena oli valtakunnallisten työehtosopimusten uudistaminen ja paikallisen sopimisen mahdollisuuksien lisääminen sopimusteitse.¹¹⁶

¹¹⁰ Liiten 2021a.

¹¹¹ Liiten 2021b; Muilu 2021b.

¹¹² Kiuttu 2021.

¹¹³ Kiuttu 2021.

¹¹⁴ Teknologiateollisuuden työnantajat 2023c.

¹¹⁵ Teknologiateollisuuden työnantajat 2021b, 2022 ja 2023a.

¹¹⁶ Ruohoniemi 2021; Teknologiateollisuuden työnantajat 2021a.

Toimitusjohtaja Ruohoniemi varoitteli ettei missään tapauksessa saanut käydä niin, että ”yrityskohtaisen sopimisen valitsevat yritykset pääsevät uudistumisen polulle ja vanha tuttu valtakunnallinen sopiminen saa jäädä polkemaan paikalleen”. Myös valtakunnan tason neuvottelupöydissä oli syytä syntyä tuloksia, jos liittotason sopimista haluttiin jatkaa.¹¹⁷ Työnantajajärjestö halusi myös valtakunnallisten sopimusten kattamaan osaan teknologiateollisuutta kaksitasoisen mallin, jossa palkantarkistuksista sovittaisiin ensisijaisesti yrityksissä. Vain siinä tapauksessa, ettei paikallista ratkaisua syntyisi, noudatettaisiin liittojen sopimusta.¹¹⁸

Teknologiateollisuuden monikerroksinen järjestäytyminen ja tasapainottelu liitto- ja yritystason sopimisen välillä kuvastavat osuvasti työnantajapuolen yleistä tavoitelistaa, joka sisälsi ristiriitaisia toiveita. Listalla oli yhtä aikaa hajauttamista ja keskitettyä koordinoitua, paikallista sopimista ja vientivetoista palkkamallia. Työnantajaleirin keskusjärjestö EK puolestaan halusi yhtä aikaa sekä luovuttaa valtaa jäsenilleen että takertua siihen.

Pohtiessaan Helsingin Sanomien haastattelussa vuoden 2015 sääntömuutosta puheenjohtaja Matti Alahuhta myönsi, että muutos ja työmarkkinasopimuksista luopuminen merkitsivät EK:n vallan vähenemistä. Saat sen mistä luovut –hengessä Alahuhta filosofoi: ”Monen mielestä EK heikkenee, kun se antaa pois valtaansa, mutta totuus on päinvastainen, koska maailma on muuttunut. [--] Valta lähtee mutta lisä-arvo lisääntyy, eli vaikuttavuus kasvaa”.¹¹⁹ Ulkopuolinen tarkkailija saattoi epäillä Alahuhtan self help –henkisen logiikan pätevyyttä. Seuraavat vuodet kuitenkin osoittivat, mitä hänen sanansa käytännössä tarkoittivat. EK havitteli koordinoitua hajauttamista eli työnantajapolitiikkaa, jossa valta on periaatteessa alakohtaisilla liitoilla, mutta jossa keskusjärjestö valvoo liittojen linjausten yhdenmukaisuutta.

Tosiasiallisesti EK ei aikonut luopua vaikutusvallastaan edes työmarkkinapolitiikassa. Keskusjärjestö vain sovitteli itselleen taustavaikuttajan viittaa, joka delegoisi operatiivisen vallan jäsenjärjestöilleen mutta pitelisi kulissien takana työnantajapuolen lankoja visusti käsissään. Toinen vaikuttamisen väylä kulkisi jatkossa poliittisten päättäjien ja lainsäädännön uudistusten kautta. Toimitusjohtaja Jyri Häkämies

¹¹⁷ Teknologiateollisuuden työnantajat 2021a.

¹¹⁸ Ruohoniemi 2022b.

¹¹⁹ Raeste 2016.

luonnehti uutta roolia todeten, että ”EK ei ole ulkona työmarkkinaneuvotteluista vaan pöytä, jossa yhdessä sovimme työnantajien tavoitteet kierrokselle ja pidämme huolta siitä, ettei viennin avausta ylitetä. [--] Olemme edelleen työnantajien keskusjärjestö sillä rajauksella, että palkoista neuvottelemisen on siirretty liitoille.”¹²⁰

Koordinaatioon kykenevän keskusjärjestön olemassaolo osoittautui hyödylliseksi alkuvuodesta 2020, kun COVID-19 eli koronapandemia iski äkkiyllättäen ja löi maailman polvilleen. Joulukuussa 2019 Kiinasta liikkeelle lähtenyt virustauti levisi salamanopeasti ja tartutti pian jo satoja miljoonia ihmisiä.¹²¹ Ärhäkimmillään tartunta saattoi koitua kohtalokkaaksi, ja erityisessä hengenvaarassa olivat ikääntyneet. Hidastaakseen taudin leviämistä ja estääkseen terveydenhuollon ylikuormittumisen yhteiskunnat sulkeutuivat, taloudellinen toimeliaisuus hiipui, ihmisten liikkumista ja kokoontumista rajoitettiin ja kaikki kynnelle kykenevät jäivät koteihinsa etäkouluun ja -töihin.

Edeltäneiden vuosien ja vuosikymmenien hajauttamispaineista huolimatta suomalaisten työmarkkinavaikuttajien ensireaktio koronan edessä oli keskusjärjestöjen välinen yhteistyö ja kolmikantaan turvautuminen – kuten usein ennenkin kriisin kohdatessa. Työnantaja- ja palkansaajapuolen järjestöt halusivat etsiä yhteisiä ratkaisuja, joilla turvattaisiin suomalainen hyvinvointi ja työ. Työmarkkinakeskusjärjestöt valmistelivatkin pikavauhtia hallitukselle ehdotukset toimenpiteistä, joiden avulla yrityksiä autettaisiin selviytymään rajoitustoimien seurauksista.¹²² Toimenpiteet sisälsivät muun muassa työnantajan eläkemaksujen tilapäisen alentamisen ja väliaikaisia helpotuksia työntekijöiden lomauttamiseen ja irtisanomiseen, mutta vastaavasti myös parannuksia työttömyysturvaan.¹²³

Seuraavina vuosina uudet virusvariantit nostattivat ajoittaisia sairasteluaaltoja, mutta ennätystahdilla kehitetyt rokotteet mahdollistivat vuodenvaihteesta 2020–2021 alkaen yhteiskuntien avautumisen ja paluun normaalielämään. Suomalainen työelämä muuttui pitkäkestoisesti, kun etätöistä tuli arkipäivää entistä useammille.

¹²⁰ Häkämies 2022b.

¹²¹ WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard.

¹²² EK 2020a.

¹²³ EK 2020b.

Jopa syksyllä 2019 käynnistyneitä ja keväälle 2020 jatkuneita työehtosopimusneuvotteluita käytiin etänä. Kemianteollisuus ry:n työmarkkinajohtaja Minna Etu-Seppälä kehui Teams-sovelluksen avulla käytyjä neuvotteluja siitä, että turhat ylilyönnit karsiutuivat eivätkä keskustelut kestäneet yökausia.¹²⁴

Sisältökysymysten osalta koronan kansanterveydelliset ja poliittiset vaikutukset kuitenkin mutkistivat työmarkkinaneuvotteluita. Epidemian etenemiseen, uusiin virusvariantteihin ja romahtaneen kysynnän elpymiseen liittyvät epävarmuustekijät synkistivät talousennusteita. Koronan jälkeinen uusi normaali vaikutti olevan epävarmuuden aikaa, mihin työnantajapuoli myös vetosi perustellakseen työmarkkinajoustojen ja ala- tai yrityskohtaisesti räätälöityjen ratkaisujen välttämättömyyttä.¹²⁵

Vaikka työnantajajärjestöjen yhteisrintama peräänkuulutti kovaan ääneen lisää joustoja, räätälöintiä ja yrityskohtaisia ratkaisuja, niiden tavoittelema paikallinen sopiminen ei tarkoittanut täydellistä vapautta. Päinvastoin Eteläranta halusi vapauttaa alojen ja yritysten palkkapolitiikan vain tiettyjen tiukkojen rajojen sisällä. Rajoja kutsuttiin vientivetoiseksi palkkamalliksi. Se ei ollut Suomen työmarkkinoilla mikään uusi ilmiö. Palkkankorotusten sitominen vientiteollisuuden tuottavuuskehitykseen oli ollut jo perinteisen tulopolitiikan kantava ajatus, ja työnantajat olivat 1980-luvulta lähtien yhä painokkaammin vaatineet palkkajohtajuutta vientisektorille.¹²⁶

Paikallisen sopimisen ohella suomalaisten työnantajajärjestöjen viestinnässä korostui 2010-luvun jälkipuoliskolla ja 2020-luvun alussa juuri vientivetoisen työmarkkinamallin tavoittelu.¹²⁷ Siinä ”avoimelle kansainväliselle kilpailulle alttiit alat” määrittäisivät työmarkkinaratkaisujen kustannusvaikutusten tason. Vastaavaa mallia oli sovellettu Ruotsissa jo vuodesta 1997 alkaen, ja EK:n Ilkka Oksala piti vientivetoisuutta yhtenä Ruotsin talouden menestyksen avaimena.¹²⁸ EK:n lakiasianjohtaja Markus Äimälä väänsi mallin periaatteita rautalangasta:

¹²⁴ Etu-Seppälä 2020.

¹²⁵ Aarto 2022a; Etu-Seppälä 2022; Etu-Seppälä & Aarto 2021; Hollmén 2020; Saarinen 2021; Teknologiateollisuuden työnantajat 2021a; Ääri 2021 ja 2022.

¹²⁶ Wuokko 2020, 181, 211, 258–259.

¹²⁷ Esim. Hollmén 2017; Hääkämies 2022a; Mattila 2017; Palta 2019b ja 2019c; Teknologiateollisuuden työnantajat 2021a; Ääri 2022.

¹²⁸ Oksala 2016f ja 2022b; Kjellberg 2023, 1054.

Vientivetoisella työmarkkinamallilla tarkoitetaan sitä, että vientialat avaavat neuvottelukierroksen ja määrittelevät palkankorotusten tason siten, että se ei vaaranna vientiyritystemme kilpailukykyä. Koska myös muiden alojen palkkaratkaisut vaikuttavat vientiyritysten kustannuksiin, vientivetoiseen työmarkkinamalliin kuuluu lisäksi periaate, jonka mukaan muut alat eivät saa ylittää viennin avauksen kustannusvaikutusta.¹²⁹

Työnantajapuolen näkemyksissä vientivetoisuus oli yhtä keskeinen suomalaisen kansantalouden menestyksen ja kilpailukyvyn tae kuin paikallinen sopiminen. Äimälän sanoin vientivetoisuus ajoi ”kaikkien etua, koska vientivetoisen mallin kautta saavutetaan paras mahdollinen lopputulos Suomen talouden kannalta.”¹³⁰ Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n toimitusjohtaja Jarkko Ruohoniemi säästi painottamalla, ettei viennistä riippuvainen Suomi pärjäisi ilman vientivetoista työmarkkinamallia. Siksi kaikkien, jotka halusivat puolustaa suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa, ”täytyy puolustaa myös vientivetoista työmarkkinamallia.”¹³¹

Palkansaajapuoli ei ollut yhtä vakuuttunut vientivetoisen mallin autuudesta, vaan asenne vaihteli. Vientiteollisuuden työntekijäliitot olivat ymmärrettävästi innostuneempia ideasta kuin toimihenkilöt tai julkisen sektorin työntekijät.¹³² Vielä vuonna 2015 EK ja SAK olivat olleet samoilla linjoilla ja pitäneet vientivetoista Suomen mallia tavoittelemisen arvoisena.¹³³ Työnantajapuolen messuaminen paikallisen sopimisen puolesta sai ay-liikkeen kuitenkin hermostumaan. Kuin varmistaakseen palkansaajapuolen vastareaktion työnantajat tähdensivät, ettei vientivetoisuus merkitsisi ”uutta keskitettyä” eikä sen nimissä kannattanut haaveillakaan tupopöytiin paluusta.¹³⁴ Palkansaajapuolella ärtymystä herätti erityisesti työnantajien ristiriitainen pyrkimys saada yhtäältä liittokierroksia ja lisää paikallista sopimista, mutta toisaalta noudattaa samalla vientivetoista työmarkkinamallia.¹³⁵

¹²⁹ Äimälä 2022.

¹³⁰ Äimälä 2022. Ks. myös esim. Hollmén 2017; Mattila 2017; Palta 2019b ja 2019c.

¹³¹ Teknologiateollisuuden työnantajat 2023b.

¹³² Kinnunen 2017; Muhonen 2022; Muilu 2021b; Pilke 2021.

¹³³ Gertsch & Kiviranta 2015; Nironen 2015; Säävälä & Pilke 2015.

¹³⁴ Aarto 2019c ja 2022b; Hollmén 2017; Häkämies 2019b ja 2022a; Oksala 2016f.

¹³⁵ Esim. Muilu 2021b; Pilke 2021.

Työnantajajärjestöt eivät suostuneet myöntämään ristiriitaa tavoitteiden välillä. Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n toimitusjohtaja Jarkko Ruohoniemi korosti, etteivät entistä hajautetummat neuvottelut merkinneet kuolinkelloja vientivetoisuudelle.¹³⁶ EK:n Äimälä sovitteli ristiriidan toteamalla, että vientivetoisuus ja paikallisuus sopivat erinomaisesti yhteen. Juuri teknologiateollisuus oli tästä osoituksena: vientialana se pääsi määrittämään yleistä palkankorotuslinjaa, mutta alan työehtosopimus tarjosi samalla varsin laajat paikallisen sopimisen mahdollisuudet.¹³⁷

Paikallisen sopimisen ja vientivetoisen mallin yhdistäminen oli itse asiassa 2020-luvun taitteen suomalaisen työnantajapolitiikan ytimessä. Vientivetoisesti määritellyn yleisen linjan tuli työnantajien mielestä olla ehdoton katto muiden alojen palkankorotuksille. Mutta koska kaikilla aloilla ja yrityksillä ei mennyt yhtä hyvin, alaja yrityskohtaisesti piti pystyä tarvittaessa sopimaan yleistä linjaa matalammista palkankorotuksista. Erityisesti Palta painotti, ettei palvelualan yrityksillä välttämättä ollut varaa yleisen linjan mukaisiin palkankorotusprosentteihin.¹³⁸ Työnantajien pitkäaikaisena tavoitteena oli ollut palkankorotusten eriyttäminen siten, että vientiteollisuudessa voitiin päätyä korkeampiin korotuksiin kuin kotimaan yksityisellä palvelualalla ja etenkin julkisella sektorilla.¹³⁹

Toisin kuitenkin kävi. Koronan jälkimainingeissa käydyn vuosien 2022–2023 liittokierroksen suurimmaksi haasteeksi osoittautuivat palkkaratkaisut kunnallisanalan julkisissa palveluissa. Naisvaltaisen julkisen sektorin palkansaajat olivat vuosikymmeniä taistelleet parempien palkkojen puolesta, ja taistelun kärjessä olivat perinteisesti olleet hoitajaliitot. Tehy ja SuPer asettuivat nytkin poikkiteloin vientivetoisuutta vastaan ja vaativat yleisen linjan ylittäviä palkankorotuksia. Vaatimus itsessään oli jo aiemmilta neuvottelukierroksilta tuttu, mutta palvelu koronapandemian vastaisessa etulinjassa oli varmistanut hoitajien vaatimuksille kansalaisten laajan tuen ja tarjosi hoitajaliitoille lisää vipuvartta tavoitteidensa ajamiseen.¹⁴⁰

Jopa KT:n toimitusjohtaja Markku Jalonen myönsi, että palkankorotukset olisivat ansaittuja.¹⁴¹ Ylittämättömänä esteenä oli kuitenkin Jalosen mukaan kuntatalouden heikko ja koronan entisestään kurjistama tila. Kuntien rahoitushaasteet periytyivät

¹³⁶ Teknologiateollisuuden työnantajat 2021a.

¹³⁷ Äimälä 2022.

¹³⁸ Hollmén 2017; Mattila 2017; Palta 2019c; Ääri 2022.

¹³⁹ Wuokko 2020, 258–259.

¹⁴⁰ Tehy 2022.

¹⁴¹ Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat 2022a ja 2022b.

vuoden 2023 alussa toimintansa aloittaneille hyvinvointialueille, joille niin kutsuttu sote-uudistus siirsi vastuun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä. Siksi palkkamallit oli kunta-alan työehtosopimusneuvotteluissa välttämätön, teroitti Jalonen.¹⁴²

Hoitajaliitot eivät Jalosen perusteluista piitaneet. Tehy ja SuPer ajoivat kevään, kesän ja alkusyksyn 2022 kuluessa ylityö- ja vuoronvaihtokieltojen, lakkojen ja lakkovaroitusten sekä joukkoirtisanoutumisten uhan avulla monivuotista palkkaohjelmaa, jonka tarkoituksena oli korjata hoitajien palkkojen jälkeenyys. Tavoitteena oli, että hoitajat saisivat yleisen linjan reilusti ylittävät korotukset vuosittain viiden vuoden ajan.¹⁴³ Tällaisiin kustannusvaikutuksiltaan miljardiluokan palkkaohjelmiin ei Suomella ja suomalaisilla yksinkertaisesti ollut varaa, parahti KT:n Jalonen.¹⁴⁴

Keväällä 2022 lakkorintamaan liittyivät kunta-alan palkansaajajärjestöt JUKO, JHL ja JYTY. Niiden kanssa KT pääsi alkukesällä neuvottelutulokseen, jossa palkankorotukset sidottiin yleiseen linjaan.¹⁴⁵ Lisäksi sopimus sisälsi kaksi niin sanottua perälautakirjausta. Ensimmäisen mukaan kunta-alan palkkoja korotettaisiin yleistä tasoa vastaavaksi, mikäli teollisuus- ja vientialojen puolella päädyttäisiin suurempiin korotuksiin. Toisekseen kunta-alan järjestöt palasivat neuvottelupöytään myös siinä tapauksessa, että hoitajajärjestöt saisivat neuvoteltua itselleen muuta kunta-alaa korkeammat palkankorotukset.¹⁴⁶ Tehy ja SuPer olivat tuhtuneita perälaudoista, koska niiden mielestä kierroksen korkeimmat korotukset olisivat kuuluneet yksinomaan hoitajille.¹⁴⁷

Kireätunnelmaisten kuukausien jälkeen hoitajat ja KT pääsivät lokakuun 2022 alussa valtakunnansovittelijan avustuksella sopuun. Siinä kunta-alalle jo kesäkuussa sovitujen korotusten kylkeen liitettiin sote-uudistukseen liittynyt palkkaharmonisointi.¹⁴⁸

¹⁴² Jalonen 2021; Kuntatyönantajat 2019 ja 2021; Kunta- ja hyvinvointialueuudistajat 2022a; Valtioneuvosto 2022b.

¹⁴³ Kangas 2022.

¹⁴⁴ Kunta- ja hyvinvointialueuudistajat 2022a ja 2022b.

¹⁴⁵ Kunta- ja hyvinvointialueuudistajat 2022d; Westerlund 2022.

¹⁴⁶ JHL 2022.

¹⁴⁷ Hara & Rytönen 2022; Helsingin Sanomat 2022b.

¹⁴⁸ Niinistö 2022.

Vastaperustetuilla hyvinvointialueilla samanlaisista töistä saatettiin maksaa eri palkkaa. Harmonisoinnin avulla keskenään samantasoisten tehtävien palkat kunkin hyvinvointialueen sisällä tasattiin nostamalla alimmat palkat korkeampien tasolle.¹⁴⁹

KT:n Jalonen perusteli kunta-alan ja hoitajien kanssa tehtyjä kalliita ratkaisuja raskein mielin. Niillä saavutettiin kattava työrauha ja turvattiin siten häiriöttömät hyvinvointipalvelut useaksi vuodeksi. Kiistan pitkittyminen taas olisi Jalosen mukaan uhannut jopa yhteiskuntarauhaa.¹⁵⁰ Muu työnantajapuoli otti kunta-alan palkkaohjelmat ja perälaudat vastaan kauhistuneena. Jo neuvotteluiden aikana EK ja yksityisen sektorin työnantajajärjestöt varoittelivat turmiosta, johon yleisen linjan ylittäminen kunta-alalla veisi. Esimerkiksi EK:n pääekonomisti Penna Urrila jylisi, että kunta-alan erillisratkaisu johtaisi hankalasti pysäytettävään palkankorotusautomaattiin, kaataisi vientivetoisen neuvottelumallin ja tuhoaisi Suomen yksityisen sektorin kilpailukyvyn ja työllistämisedellytykset.¹⁵¹

KT:n ja muun työnantajaleirin välille repesi kesän ja syksyn 2022 ratkaisusta syvä juopa. Yksityisen sektorin työnantajat kritisoivat ratkaisuja vastuuttomaksi, vahingolliseksi ja kalliiksi virheeksi.¹⁵² Esimerkiksi Kemianteollisuus ry:ssä tuskailtiin myrtynein mielin tulevien liittoneuvottelujen vaikeutumista. Oli absurdia odottaa avausratkaisujen syntyvän, kun jo etukäteen tiedettiin kunta-alan työntekijöiden kävelevän tason yli. Tuohtumuksen jakoivat vientiteollisuuden työntekijäliitot.¹⁵³ Kunnallinen palkkaohjelma kaatoi samalla lisää vettä työnantajien paikallisesta sopimisesta jauhavaan myllyyn. Paikalliset palkkaratkaisut olisivat kunta-alan perälaudan takia vientialojen yrityksissä jatkossa tarpeellisempia kuin koskaan. Kuten Teknologiateollisuuden työnantajien Ruohoniemi muistutti, yrityskohtaisen sopimisen etuna oli, että ”paikallisten ratkaisujen kustannusvaikutus ei valu pohjaksi kunta-alan palkkaohjelmaan”.¹⁵⁴

¹⁴⁹ Harju 2023.

¹⁵⁰ Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat 2022c ja 2022f. Ks. myös Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat 2023a.

¹⁵¹ Aarto 2022a ja 2022b; Kemianteollisuus 2022; Urrila 2022a.

¹⁵² Aarto 2022b; Oksala 2022b; Ruohoniemi 2022b.

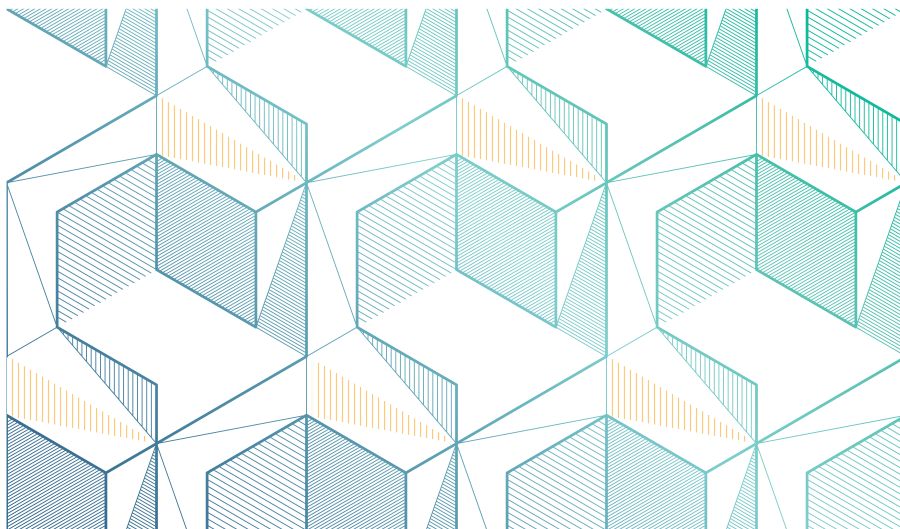
¹⁵³ Helsingin Sanomat 2022c; Kemianteollisuus 2022.

¹⁵⁴ Ruohoniemi 2022b.

KT:n Jalonen puolestaan ihmetteli kirkkain silmin, miksei kytkentä vientialojen sopimukseen enää kelvannut Etelärannan liitoille. Eivätkö ne muka itse olleet tätä kytkyä pitkään peräänkuuluttaneet? ”Koulutetun ja naisvaltaisen kunta- ja hyvinvointialan kriisiaikojen ja sovintoesityksiin perustuvien työmarkkinasopimusten hyväksyminen tuntuu olevan kova pala Etelärannalle ja miesvaltaisille liitoille”, näpäytti Jalonen kipakasti.¹⁵⁵ Näpäytys osui juuri siihen hermoon, joka oli kiristänyt Etelärannan työnantajaohjajia jo vuosikymmeniä: yksityisen ja julkisen sektorin väliseen suhteeseen ja työnjakoon.

¹⁵⁵ Jalonen 2023.

6 VANHAT VAARAT VOIMISSAAN

Kunta-alan nappaama palkkajohtajuus sai EK:n näkemään punaista. Suivaantunut keskusjärjestö teetti kyseenalaista huomiota herättäneen TV-mainoksen, jossa kokin, opettajan, poliisin ja luutnantin lapset kinastelivat siitä, kenen äiti tekee tärkeintä työtä. Viimeisen sanan sai lapsi, joka kertoo toisille, että ”meidän äiti tekee teidän äitien työpaikat”. Mainoksen loppukaneettina alleviivattiin, että julkisten alojen palkat maksettiin yritysten maksamista veroista.¹⁵⁶ Ylimielinen, mauton ja halveksuva, kommentoi mainosta Kunta- ja hyvinvointialueyöntajien toimitusjohtaja Markku Jalonen. SAK:n puheenjohtaja Jarkko Eloranta komppasi todeten yksityisen sektorin ihmisten hyvin tietävän, että ”lapset pitää viedä päiväkotiin, tiet olla aurattuina ja vanhuksia hoitaa hoivapalveluilla. Ei tällainen vastakkainasettelu ole perusteltua ikään kuin vain yksi sektori kantaisi vastuun.”¹⁵⁷

¹⁵⁶ Ranta 2022; Seppänen 2022.

¹⁵⁷ Jalonen 2023.

KT:n Jalonen muistutti, että veronmaksajat olivat tukeneet yrityksiä miljardeilla lisäeuroilla esimerkiksi koronapandemian aikana.¹⁵⁸ Kampanjassaan EK vaikutti unohtaneen myös kiky-sopimuksen, jonka työnantajamaksujen alennus rahoitettiin pääosin julkisen sektorin henkilöstömenosäästöillä.¹⁵⁹ Kunta-alan työnantaja- ja työntekijäjärjestöt vastasivat EK:n piikittelyyn yhteisellä Tärkein sijoitus-kampanjallaan, joka halusi tuoda esiin julkisen työn arvoa ja aikaansaannoksia. Kun julkista sektoria mitattiin vain sen kustannusten kautta, unohdettiin että juuri julkinen sektori piti kansalaiset turvassa, terveenä ja toimintakykyisenä. Julkinen sektori teki mahdolliseksi koko muun yhteiskunnan toiminnan, joten se oli Suomen tärkein sijoitus.¹⁶⁰

”Meidän äiti” -mainos oli osa EK:n laajempaa Hyvä yritys -kampanjaa, joka syksyllä 2022 julisti yritysten merkitystä suomalaisten hyvinvoinnin maksajana. Taustoitessaan kampanjaansa EK surkutteli yritysten jäävän usein varjoon suomalaisesta hyvinvointivaltiosta puhuttaessa, vaikka yritykset rahoittivat sen työllistämällä ihmisiä, maksamalla veroja ja tuomalla vientituloja. Kunta-alan palkkaratkaisun lisäksi sysäyksen kampanjalle antoivat talouskasvun tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä kyseenalaistaneet julkiset keskustelut, joita globaalin ilmastokriisin syveneminen herätti Suomessa ja maailmalla 2020-luvun taitteessa. EK:n hallituksen puheenjohtaja Jaana Tuominen paketoi molemmat ärsykkeet yhteen syyskokouspuheessaan todeten, ettei hyvinvoinnilla ollut rahoittajia ilman menestyvää elinkeinoelämää ja hyviä yrityksiä. Hyvinvointi voitiin turvata vain talouskasvulla, mutta kasvun oli jatkossa oltava vihreää.¹⁶¹

Vaikka EK:n kokemukselle kiittämättömyydestä oli ajankohtaiset syykkeensä, vastaava tunne arvostuksen puutteesta on piinannut talouselämän edustajia vuosikymmenestä toiseen. Vasemmistolaisten yhteiskunnallisten virtausten luonnehtimalla 1970-luvulla kokemus johti Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) perustamiseen sekä teollisuudenalojen etujärjestöjen fuusioitumiseen Teollisuuden keskusliitoksi (TKL). Kun yhdestä suusta EVA ja TKL korostivat, että yhteiskunta nojasi yrityksiltä perittäviin veroihin. TKL:n toimitusjohtaja Stig Hästön sanoin oli saatava perille

¹⁵⁸ Jalonen 2023.

¹⁵⁹ Jalonen 2016; Kuntatyönantajat 2016d.

¹⁶⁰ Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat 2023b.

¹⁶¹ EK 2022g; Elers 2022. Ks. myös Pakarinen 2022b.

”sanoma, että vain voittoa tuottava kannattava yritys voi olla kilpailukykyinen, suorittaa investointeja, taata turvallisen työpaikan ja olla palkanmaksukykyinen.”¹⁶²

Pelot yritystoiminnan aliarvostuksesta kytkeytyivät EK:ssa saumattomasti huoleen siitä, ettei työntekoa osattu Suomessa kunnioittaa kylliksi. Nämäkin huolet olivat tuttuja jo vuosikymmenien takaa. Esimerkiksi EK:n edeltäjä STK asettui 1980-luvulla äänekkäästi vastustamaan sosiaaliturvan laajentamista, joka sen mukaan johti työmotivaation arveluttavaan rappeutumiseen. Laiskottelun estämiseksi Koneen silloinen toimitusjohtaja Pekka Herlin visioi määräaikaista työttömyysturvaa, joka nopeasti pienenisi, jos työtön ei aktiivisesti hakisi töitä.¹⁶³

Herlinin ideaan tarttui kymmeniä vuosia myöhemmin Juha Sipilän hallitus, jonka lanseeraama niin kutsuttu aktiivimalli kytki työttömyysturvan työnhakuvelvoitteen etuuden leikkaantumisen uhalla. Malli herätti kansalaisten raivokkaan vastustuksen, ja Antti Rinteen hallitus lakkautti sen. Henki oli kuitenkin päässyt ulospullostasta. Sanna Marinin hallitus pehmensi omassa ”pohjoismaisessa työvoimapaivumallissaan” työnhakuvelvoitetta, mutta aktivoiva perusidea säilyi.¹⁶⁴ Se oli EK:n johtavan asiantuntijan Vesa Rantahalvarin mukaan oikein, koska ”työttömän työtä on työnhaku”.¹⁶⁵

Pelkkä aktiivimalli ei silti lähimainkaan riittänyt työnantajakeskusjärjestölle. EK:n viestintä oli 2010–2020-luvuilla tulvillaan kannustinloukkuja, työntöön kannattamattomuutta ja kohtaanto-ongelmaa. EK:n mukaan sosiaaliturva ei kannustanut riittävästi työn vastaanottamiseen vaan päinvastoin loi kannustinloukkuja, joiden takia tukien varassa eläminen oli kannattavampaa kuin työn tekeminen.¹⁶⁶ Laiskojen työttömien osoittelun sijaan 2020-luvun EK oli poliittisesti korrektimpi ja nimesi syytäksi toimimattoman järjestelmän ja huonot rakenteet sekä päättäjät, jotka eivät suostuneet purkamaan kannustinloukkuja.¹⁶⁷ Rinnakkainen pulma oli

¹⁶² Wuokko 2016, 83–84, sitaatti 105.

¹⁶³ Wuokko 2020, 274.

¹⁶⁴ Gråsten 2021; Toivonen 2021.

¹⁶⁵ Rantahalvari 2021b.

¹⁶⁶ Esim. EK 2016d, 2017a, 2018a ja 2018b; Häkämies 2019a; Oksala 2016a, 2016g ja 2017b; Mattila 2017 ja 2018; Rantahalvari 2016.

¹⁶⁷ Oksala 2023a; Pakarinen 2023b.

kohtaanto-ongelma eli se, että Suomessa kärsittiin yhtä aikaa työttömyydestä ja työvoimapulasta, kun työnhakijat ja avoimet työpaikat eivät löytäneet toisiaan.¹⁶⁸

EK:lla oli valmis ratkaisu ongelmavyöhytiin. Sen mukaan verotusta, sosiaalietuuksia ja päivähoitomaksuja oli muutettava siten, että työnteko olisi aina ensisijaista ja kannustavaa. Suomeksi sanottuna muutokset tarkoittaisivat työn verotuksen ja päivähoitomaksujen alentamista ja sosiaalietuuksien heikentämistä. Erityisen tärkeänä EK piti työttömyysetuuksien tason ja keston rajoittamista sekä ”turhan anteliaan” asumistuen leikkaamista.¹⁶⁹ EK:n asiantuntijan Vesa Rantahalvarin mukaan työttömyyspäivärahan enimmäiskeston tiedettiin pitkittävän työttömyyttä, joten kannustavuuden nimissä työttömyysturvaa oli porrastettava ja enimmäiskesto lyhennettävä. Rantahalvari piti työttömyysturvaa myös merkittävänä velkaantumisen aiheuttajana. Hyvä uutinen oli, että työttömyysturvan ehtojen tarkistaminen tarjoaisi keinon sekä kannustinloukkujen madaltamiseksi että julkisen velkaantumisen taittamiseksi.¹⁷⁰

Menestyvien yritysten ja kilpailukykyisen viennin ohella EK korostikin korkeaa työllisyysastetta ja julkisen talouden tasapainottamista hyvinvointivaltion säilyttämisen välttämättöminä edellytyksinä. Hallituksen puheenjohtaja Mattila valitteli, että Suomen hyvinvointipalvelut oli rakennettu paremman työllisyysasteen ja talouskehityksen varaan. Niinpä työttömyysturvaa ja muita sosiaalietuuksia ylläpidettiin nyt velkarahalla. EK-johto julisti yhtäällä, että yksityinen sektori maksaa julkisen sektorin viulut. Toisissa yhteyksissä se samaan aikaan syytteli, että julkinen talous eli velaksi ja yli varojensa. Lasku velkaantumisesta lankeaisi tuleville sukupolville.¹⁷¹

Totta olikin, että piristyvien taloussuhdanteiden ansiosta laskusuuntaan kääntynyt julkisen velan määrä suhteessa bruttokansantuotteeseen lähti uuteen nousuun koronakriisin aikana.¹⁷² EK myönsi, että velanotto oli koronan keskellä tarpeen, mutta korona ei saanut olla tekosyy välttämättömien päätösten tekemättä jättämiselle. Noustakseen koronan alhosta Suomi tarvitsi kiireellisesti ”terveen talouden

¹⁶⁸ Esim. Aarto 2019b; Oksala 2016a; Pinomaa 2017a ja 2017b; Vuori 2021.

¹⁶⁹ EK 2018a ja 2018b; Häkämies 2019a; Pakarinen 2019a.

¹⁷⁰ Rantahalvari 2019, 2021a ja 2022. Ks. myös Palta 2021.

¹⁷¹ EK 2020d ja 2021b; Häkämies 2021; Mattila 2018; Rantahalvari 2023.

¹⁷² Arola & Heikkinen 2022; Valtiokonttori 2022.

tiekartan”, jotta julkinen talous saataisiin tasapainoon ja velkaantuminen kuriin.¹⁷³ Edessä olisi pitkä ja vaikea urakka, mutta tasapainotalkoille ei ollut vaihtoehtoa, mikäli haluttiin varmistaa tulevien sukupolvien hyvinvointi.¹⁷⁴

Löysä finanssipolitiikka, julkisten menojen paisuminen ja valtion velkaantuminen olivat nekin liike-elämän edustajien puheista ennestään tuttuja mörköjä, joista Eteläranta oli varoitellut jo vuosikymmeniä. Tuttuja olivat myös uusliberaalin leikkauspolitiikan perinteiden mukaiset argumentit, joiden mukaan julkinen sektori oli pelastettava sitä leikkaamalla.¹⁷⁵ Niinpä esimerkiksi EK:n puheenjohtaja Veli-Matti Mattila muistutti suunnanmuutoksen olevan kivuttomampi, jos se tehdään ajoissa, ja johtaja Sami Pakarinen varoitteli, että ”ilman ikäviä päätöksiä on edessä ikäviä päätöksiä”.¹⁷⁶

Mattilaa puheenjohtajana seurannut Jaana Tuominen maalaili synkin sävyin, että Suomi ajelehtisi kohti näivettymistä, ellei piikkiä pantaisi kiinni, velaksi elämistä lopetettaisi ja kurssia käännettäisi kohti ”kasvun, työllisyyden ja uudistumisen tietä”.¹⁷⁷ Hyvä yritys -kampanjassaan syksyllä 2022 EK vielä hehkutti, että ”talouskasvu maksaa velkamme”. Ei mennyt montakaan kuukautta, kun EK jo perääntyi väitteestään. Se ryhtyi päinvastoin varoittelemaan, ettei pelkkä talouskasvu riittäisi tasapainotamaan julkista taloutta ja suitsimaan velkaantumista. Muuttuneiden puheiden ja painotusten taustalla lienee ollut tarve perustella EK:n kevään 2023 eduskunta-vaalitavoitteisiin kuuluneita julkisen sektorin ja sosiaaliturvan menoleikkauksia.¹⁷⁸

Markkinavetoisen talouskasvun aikaansaaminen oli silti Suomelle suoranaisten kohtalonkysymys. Paltan elinkeinopolitiikan johtaja Tatu Rauhamäki kytki kasvun myös liike-elämän tavoitteiden poliittiseen menestykseen. Hänen mukaansa kasvua syntyisi vain, jos yritykset saattoivat luottaa siihen, että päättäjät ottivat niiden haasteet tosissaan ja kykenivät haasteisiin vastatakseen tekemään poliittisesti vaikeita ratkaisuja.¹⁷⁹ Menoleikkausten ja julkisen talouden sopeuttamisen ohella tällaisiin työnantajapuolelle keskeisiin, mutta poliittisesti pulmallisiin ratkaisuihin

¹⁷³ EK 2019d ja 2020d; Häkämies 2021; Häkämies & Pentikäinen 2021; Rantahalvari & Urrila 2021; Urrila 2022b.

¹⁷⁴ Urrila 2022b ja 2023a; ks. myös Pehkonen 2021b; Rauhamäki 2022.

¹⁷⁵ Kettunen 2015, 41; Wuokko 2016, 247–252.

¹⁷⁶ Mattila 2017; Pakarinen 2019b.

¹⁷⁷ EK 2021c ja 2022g.

¹⁷⁸ EK 2022f ja 2023c; Elers 2022.

¹⁷⁹ Aarto 2020b; Rauhamäki 2023.

kuuluivat muun muassa irtisanomissuojan heikentäminen ja työtaisteluoikeuden rajoittaminen.

Nämä tavoitteet kytkeytyivät 2020-luvun taitteen työnantajapolitiikassa kiinteästi yhteen. Juha Sipilän hallituksen kaavailema irtisanomislaki eli pyrkimykset helpottaa irtisanomista pienissä yrityksissä nostattivat vuonna 2018 laajat kansanjoukot vastarintaan. Poliittisten lakkojen muodossa järjestetyt protestit kismittivät työnantajaleiriä.¹⁸⁰ Työnantajien edustajat kokivat poliittisen lakkoilun kohtuuttomaksi, koska kiista oli palkansaajien ja hallituksen välinen. Sijaiskärsijöiksi joutuivat yritykset, joilla ei ollut osaa eikä arpaa itse kiistaan.¹⁸¹ Uhrin asemaan asettumisessa oli ripaus älyllistä epärehellisyttä tilanteessa, jossa EK vetäytyi perinteisistä neuvottelupöydistä. Vetäytymistä joudutti se, että poliittiset suhdanteet olivat jo pitkään olleet liike-elämän eduille niin suotuisat, että EK saattoi turvallisin mielin jättää entistä useammat asiat hallitusten ja eduskunnan ratkaistaviksi. Työnantajapuolen eduille vakavasti vahingollisia päätöksiä ei vaikuttanut olevan luvassa edes vasemmistovetoisilta hallituksilta.¹⁸²

Nyt poliittisten päättäjien oli Etelärannan mukaan korkea aika supistaa oikeutta poliittisiin lakkoihin. Ne tulisi siirtää kokonaan työajan ulkopuolelle tai ainakin rajata kestoltaan enintään muutaman tunnin mittaisiksi.¹⁸³ EK:n Häkämies heristeli ay-liikkeelle sormiaan lakko-oikeuden vastuuttomasta käytöstä ja päätteli kiukkuisena: "Koska viime vuosien aikana palkansaajajärjestöt ovat usein käyttäneet poliittista työtaistelua aseenaan, tulee oikeutta poliittisiin lakkoihin rajata".¹⁸⁴ Yhdellä suupielellä työnantajien edustajat vakuuttelivat, etteivät halunneet kiistää lakko-oikeutta.¹⁸⁵ Toisesta suupielestä lipsahti kuitenkin ulos tavoite, että lakkosäännöksiä uudistamalla edistettäisiin "hallituksen mahdollisuuksia toteuttaa talouden ja työmarkkinoiden uudistuksia".¹⁸⁶ Toisin sanoen työnantajapuoli halusi kaventaa ammattiyhdistysliikkeen mahdollisuuksia protestoida epämieluisia hallitusten lainsäädäntöhankkeita vastaan.

¹⁸⁰ Ks. esim. EK 2018c ja 2018d; Jalonen 2018; Oksala 2018; Palta 2018.

¹⁸¹ EK 2018d; Oksala 2018; Palta 2018.

¹⁸² Kantola & Kananen 2013, erit. 818; Poliittinen talous -podcast 2023.

¹⁸³ Aarto 2019a; EK 2018d; Koivu 2019.

¹⁸⁴ EK 2018d.

¹⁸⁵ Nurminen 2020; EK 2023a.

¹⁸⁶ Koivu 2019; ks. myös EK 2023a.

Työnantajajärjestöjen tavoitteena oli lisäksi, että työrauhalainsäädäntöä uudistettaessa korotettaisiin merkittävästi työtuomioistuimen laittomiksi toteamista työtaisteluista langetettua hyvitys- eli lakkosakkoa.¹⁸⁷ Työnantajat olivat vaatineet lakko-oikeuden rajoittamista, lakkosakkojen korottamista ja lakkoilijan henkilökohtaisen vastuun laajentamista aina 1970-luvulta lähtien, joten tämäkään asiakohta työnantajajärjestöjen agendalla ei ollut uusi. Viidessäkymmenessä vuodessa työtaisteluiden määrä oli Suomessa romahtanut, ja eurooppalaisissa lakkotilastoissa maa oli pudonnut kärkisijoilta keskikastiin.¹⁸⁸ Työnantajien väitteet ja vaatimukset olivat kuitenkin säilyneet pitkälti samoina.

Kuten monia muitakin tavoitteitaan, työnantajapuolen edustajat perustelivat vaatimuksiaan lakko-oikeuden rajoittamisesta kilpailukyvyllä. Lakkoja vähentämällä voitaisiin ”helposti ja nopeasti” parantaa Suomessa toimivien yritysten asemia kansainvälisessä kilpailussa.¹⁸⁹ Pitävä työrauha tarjoaisi merkittävän kilpailukykyedun, mutta Suomen lakkoherkkyys antoi tarpeetonta tasoitusta kilpailijamaille.¹⁹⁰ Eriyisen kaunopuheiseksi äityi Paltan toimitusjohtaja Tuomas Aarto, joka sommitteli samaan lausuntoon lakkosakot ja kansallisen edun:

On koko Suomen etu uudistaa työmarkkinoita vastuullisesti ja tehdä kansainvälisen kilpailukykyemme turvaavia ratkaisuja myös työrauhalainsäädäntöömme. Toimintaympäristön vakaudella on yrityksille suuri merkitys – yritysten tulisi voida luottaa esimerkiksi siihen, että laittomien työtaisteluiden myötä syntyneistä vahingoista maksetaan myös korvaus. Muuten pahimmassa tapauksessa on vaarana, että työ ja työpaikat siirtyvät Suomesta pois.¹⁹¹

Vaadittuaan ensin muilta eturyhmiltä tasapainotalkoisiin osallistumista, uhrauksia ja etuuksista tai oikeuksista luopumista EK-johto peräänkuulutti kansallista yhteistyötä ja yhteistä halua rakentaa Suomen tulevaa menestystä. Hallituksen

¹⁸⁷ Aarto 2019a; Miettinen 2018; Nurminen 2020; Oksala 2020; Palta 2023a.

¹⁸⁸ Sippola & Bergholm 2023; STTK 2021.

¹⁸⁹ Koivu 2019; Oksala 2017a; ks. myös Aarto 2019b; Hakala & Huovinen 2019; Palta 2019a, 2022 ja 2023a.

¹⁹⁰ Palta 2019a.

¹⁹¹ Palta 2023a.

puheenjohtaja Veli-Matti Mattila julisti Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlien isänmaallisissa tunnelmissa, miten terve talous ja eheä yhteiskunta olivat koko Suomen itsenäisyyden kulmakiviä. ”Varautuminen maamme puolustamiseen, tarvittaessa niin sotilaallisesti kuin esimerkiksi ympäristöuhkia vastaan” oli Mattilan mukaan mahdollista ”vain, jos talouden perustekijät ovat kohdallaan ja suomalaisten halu rakentaa tulevaisuuttaan Suomessa on horjumaton”.¹⁹²

Mattilan sanat saivat tarkoitettua enteellisemmän kaiun muutamaa vuotta myöhemmin, kun Venäjän armeijan joukot hyökkäsivät Ukrainaan 24.2.2022. Vaikka hälytyskellojen olisi pitänyt soida jo Venäjän vallatessa Krimin vuonna 2014, täysimittainen hyökkäyssota oli järkyttävä yllätys valtaosalle suomalaisista, valtionjohto mukaan lukien. Harva työnantajapuolenkaan edustaja lienee uskonut, että Venäjä enää nousisi varjostamaan Suomen kansallista turvallisuutta. Hyökkäyssota Ukrainassa nosti kuitenkin 2020-luvun alussa itänaapurin takaisin liike-elämän muiden perinteisten uhkakuvien rinnalle.

Venäjän hyökkäys aiheutti myös taloudellisen sokin tilanteessa, jossa Suomen kansantalous oli vasta toipumassa koronakriisistä. Energian ja raaka-aineiden hinnat nousivat voimakkaasti, kansainväliset talouspakotteet tyrehtyttivät Suomen ja Venäjän välisen kaupan, ja talouden kasvuennusteita jouduttiin rukkaamaan alas päin.¹⁹³ Lisäksi aggressiivisen ja arvaamattoman Venäjän naapurisuus sumensi Suomen kansainvälistä asemaa ja kasvatti siihen kohdistuvaa maa- ja markkinariskiä. Näiden haittojen torjumiseksi ja Suomen turvallisuuden, vapauden ja vakauden turvaamiseksi työnantajajärjestöt ryhtyivät keväällä 2022 ajamaan jäsenyyttä Pohjois-Atlantin puolustusliitto Natossa (North Atlantic Treaty Organization). Liittoutuminen nousi luontevasti finanssi-, sosiaali- ja työmarkkinapoliittisten uudistusvaatimusten rinnalle työnantajien asialistalla.¹⁹⁴

Venäjän sotilaallinen uhka oli toki eri kaliiperia kuin muut vuosikymmeniä vanhat vaarat – kallis julkinen sektori, kasvava valtion velka, passivoiva sosiaaliturva ja lepsu työtaistelulainsäädäntö. Etelärannan näkökulmasta katsottuna kaikki nämä uhkakuvat vaikuttivat kuitenkin yritystoiminnan edellytyksiin Suomessa ja vaaransivat suotuisan talouskehityksen.

¹⁹² Mattila 2017; Pakarinen 2022b ja 2023a.

¹⁹³ Suomen Pankki 2022; Valtioneuvosto 2022a.

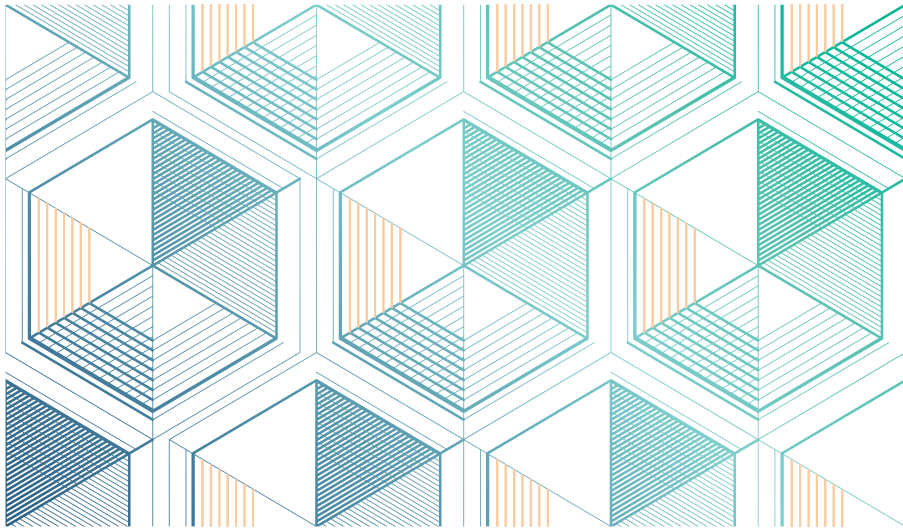
¹⁹⁴ EK 2022a, 2022b, 2022c ja 2022d; Tuominen 2022.

Yritysten ja niiden etujärjestöjen ohella kansalaismielipide ja valtionjohto kääntyivät miltei yhdessä yössä Suomen Nato-jäsenyyden kannalle. Presidentti Sauli Niinistön ja Sanna Marinin hallituksen määrätietoisella ohjauksella jäsenhakemusprosessi vietiin läpi mahdollisimman nopeasti. Suomi ilmoitti kiinnostuksensa liittyä Natoon toukokuun puolivälissä 2022, ja vajaata vuotta myöhemmin huhtikuun 2023 alussa maa oli sotilasliiton täysjäsen.¹⁹⁵ Vaikka sotilaallinen liittoutuminen ilmestyi työntantajajärjestöjen agendalle näkyvästi vasta Venäjän hyökättyä Ukrainaan, se asettui osaksi samaa jatkumoa kuin liike-elämän edustajien aiemmat pyrkimykset varmistaa Suomen paikka osana läntisen maailman taloudellista ja poliittista yhteisöä.¹⁹⁶

Kuten EU- ja EMU-jäsenyydet 1990-luvulla, Nato-jäsenyys nousi 2020-luvun alussa työntantajajärjestöjen asialistan kärkeen. Täysjäsenyyden varmistuttua oli kuitenkin aika kääntää huomio jälleen Suomen sisälle: työmarkkinakäytäntöihin ja -lainsäädäntöön sekä niiden uudistamiseen työntajien toiveiden mukaisiksi.

¹⁹⁵ Valtioneuvosto 2023a.

¹⁹⁶ Jensen-Eriksen 2020, 329; Sahari 2020b, 323–324; Wuokko 2016, 200–205; Wuokko 2020, 282–283.

7 POHJOISMAINEN, NYKYAIKAINEN TYÖMARKKINAMALLI?

Kevään 2023 eduskuntavaalit tarjosivat työnantajajärjestöille erinomaiset edellytykset oman tavoitelistansa toteuttamiseen. Vaaliurnilla Sanna Marinin hallitus oli istuvaksi hallitukseksi poikkeuksellisen suosittu ja SDP kasvatti kannatustaan, mutta valittujen kansanedustajien paikkamäärän valossa vaalivoittajia olivat kokoomus ja perussuomalaiset.¹⁹⁷ Pääministeriksi nousi kokoomuksen Petteri Orpo, jonka hallituskumppaneiksi lähtivät perussuomalaiset, RKP ja kristillisdemokraatit.

Kun Orpon hallitusohjelma julkaistiin juhannuksen alla 2023, työnantajaleirin tunnelman on täytynyt olla voitonriemuinen.¹⁹⁸ Kirjaukset julkisesta taloudesta, menosopeutuksista ja erityisesti työelämän lainsäädännöstä olivat kuin suoraan yritysmaailman etujärjestöjen eduskuntavaaliohjelmista ja pitemmän aikavälin tavoitteenasetteluista. Eduskuntavaalien alla työnantajajärjestöt olivat vaatineet tulevalta hallitukselta julkisen talouden tasapainottamista ja menoleikkauksia,

¹⁹⁷ Kempas & Holmberg 2023.

¹⁹⁸ Esim. Oksala 2023a; Urrila 2023b. Ks. myös Yrittäjät 2023a ja 2023b.

kannustinloukkujen purkamista eli työttömyysturvan porrastusta ja asumistuen alentamista, paikallisen sopimisten laajentamista lainsäädännöllä, työllistämiskynnyksen madaltamista eli irtisanomissuojan heikentämistä sekä lakko-oikeuden rajoittamista ja lakkosakkojen korottamista.¹⁹⁹ Hallitusohjelma sisälsi kaikki nämä ja kaupan päälle aloitteen vientivetoisen palkkamallin sementoimisesta lainsäädäntöön siten, ettei valtakunnansovittelija voisi työtaistelutilanteissa antaa yleistä linjaa ylittävää sovintoehdotusta. Uudistuksille asetettiin hallitusohjelmassa tiukka aikataulu eikä lupauksia kolmikantaisesta valmistelusta tehty.²⁰⁰

Työnantajien juhlatunnelmia himmensivät vain perussuomalaisten vaatimuksesta hallitusohjelmaan kirjatut maahanmuuttopolitiikan tiukennukset. Ne olivat täysin ristiriidassa työnantajajärjestöjen pitkäaikaiselle kampanjoinnille työperusteisen maahanmuuton lisäämisen ja kansainvälisten osaajien houkuttelemisen puolesta.²⁰¹ Koska hallitusohjelma muutoin tarjosi työnantajajärjestöille makeaa mahan täydeltä, ne eivät antaneet maahanmuuton rajoitusten tai perussuomalaisiin ministeriöihin liittyneiden rasismisyösten juuri hapantaa tunnelmiaan.²⁰²

Suoraan Etelärannasta olivat peräisin myös Orpon hallituksen argumentit monille uudistuksilleen, kun se esitti haluavansa saattaa Suomen talouden ja työmarkkinat ”pohjoismaiselle tasolle”.²⁰³ EK oli jo sääntömuutoksensa yhteydessä syksyllä 2016 ottanut tavoitteekseen Suomen ”nostamisen” yritysten toimintaympäristönä muiden Pohjoismaiden tasolle.²⁰⁴ Tämän jälkeen pohjoismainen malli vilahteli epä-säännöllisen säännöllisesti EK:n edustajien puheissa.²⁰⁵ Toisten Pohjoismaiden esimerkki sai toimia perusteluna varsinkin vaatimuksille työrauhalainsäädännön uudistamisesta ja lakko-oikeuden supistamisesta.²⁰⁶ Koska eri maiden lainsäädäntö, työmarkkinakäytännöt ja työtaisteluperinteet muodostavat mutkikkaita, historiallisesti kerrostuneita kokonaisuuksia, työnantajajärjestöt saattoivat helposti tulkita eri Pohjoismaiden työtaistelukäytäntöjä omien tavoitteidensa kanalta edullisessa valossa.²⁰⁷

¹⁹⁹ EK 2022e, 2022f ja 2023a; Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat 2022e; Palta 2023b; Rauhamäki 2023.

²⁰⁰ Valtioneuvosto 2023b.

²⁰¹ Esim. EK 2021d, 2023a ja 2023b; Kortet 2023a, 2023b ja 2023c; Pakarinen 2022a.

²⁰² Oksala 2023b.

²⁰³ Sundman 2023.

²⁰⁴ EK 2016e ja 2016f.

²⁰⁵ Esim. Oksala 2017c; Vuori 2023.

²⁰⁶ Esim. EK 2018d; Miettinen 2018; Oksala 2019a, 2019b ja 2022a; Nurminen 2020.

²⁰⁷ Ks. esim. Waddington et al. 2023.

Todellisen vyörytyksen pohjoismaisen mallin puolesta EK käynnisti loppusyksystä 2023, kun se lanseerasi kampanjan otsikolla Suomi-neito sisuuntuu ja julisti, että Suomen oli vihdoin ”aika kiriä kiinni muut Pohjoismaat” ja ”nostaa Suomi pohjoismaiselle tasolle”.²⁰⁸ Ironista kyllä, EK:n mallimaaksi nostamassa Ruotsissa ammattiyhdistysliike ryhmittyi syksyllä 2023 kollektiivisten sopimusten puolustusrintamaan ja lakkoili sitkeästi työehtosopimusten solmimisesta kieltäytyneitä teknologia-alan suuryrityksiä vastaan.²⁰⁹ Tätä kiusallista yksityiskohtaa EK:n kampanja ei tullut maininneeksi.

Pohjoismainen taso on hieno ja kannatettava ihanne. Paha vain, ettei sitä ole olemassa. Kukin Pohjoismaa kun toteuttaa yleisiä, yhteisiä piirteitä omalla erityisellä tavallaan. Kuten tutkijat muistuttavat, Pohjoismaat ovat tosiasiaa malli, joka koostuu viidestä poikkeustapauksesta.²¹⁰ Pohjoismaissa vallitsevien erilaisten työmarkkinainstituutioiden ja -käytänteiden kirjosta onkin helppo valita juuri omia intressejä vastaavat piirteet, esittää ne pohjoismaisen mallin mukaisina ja siihen vetoamalla perustella omia tavoitteita.²¹¹ Pohjoismaisuuteen liittyvät myönteiset miellelyhtymät antavat perustelulle erityisen painoarvon: kukapa ei haluaisi Suomen olevan Pohjoismaa?²¹²

Omien tavoitteiden kannalta ristiriitaiset piirteet voi vaivihkaa sivuuttaa. Ruotsin laajaa paikallista sopimista ja hyvää työrauhaa ihannoiva Eteläranta ei ole pitänyt ääntä esimerkiksi ruotsalaisten palkansaajien laajasta myötämääräämis- ja tiedonsaantioikeudesta tai tulkintaetuoikeudesta, jonka mukaisesti riitatilanteet tulkitaan tuomioistuimen päätökseen saakka työntekijän edun mukaisesti.²¹³ Suomessa tulkintaetuoikeus on työnantajilla, ja esimerkiksi Paltan toimitusjohtaja Tuomas Aarto on tuominut ehdotuksen etuoikeuden kääntämisestä työntekijöille täysin mahdollottomaksi ajatukseksi.²¹⁴

Toisissa Pohjoismaissa työmarkkinaosapuolten välisen sopimisen perinne ilman valtion väliintuloa on Suomea vankempi ja sovitteluinstituutiot vahvempia.

²⁰⁸ EK 2023d.

²⁰⁹ Bränström 2023; Eklund & Carlström 2023; STT-TT 2023.

²¹⁰ Christiansen & Petersen 2001.

²¹¹ Ks. Kuisma 2017, 436; Strang, Marjanen & Hilson 2021, 2, 13.

²¹² Strang, Marjanen & Hilson 2021, 5, 8; Kettunen 2012, 30.

²¹³ Lainà 2021.

²¹⁴ Aarto 2021.

Pohjoismaisuuden hyödyllisin ydin olisi kenties löydettävissä ennemmin tällaisten yleisten piirteiden tavoittelemisesta kuin yksittäisten säädösten tuijottamisesta. Ehkä työmarkkinajärjestöjen olisi mahdollista saavuttaa yhteisymmärrys siitä, mitkä yleiset pohjoismaisuuden puolet olisi hyödyllisintä säilyttää Suomen työmarkkinajärjestelmässä tai omaksua sen uusiksi osiksi.

Pohjoismaisen tason saavuttamisen ohella työnantajajärjestöt ovat peräänkuuluttaneet suomalaisen työmarkkinajärjestelmän päivittämistä ja tuomista tälle vuosituhatkalle.²¹⁵ Tämäkin pyrkimys on arvokas ja tavoittelemisen arvoinen – maailma muuttuu, ja vakiintuneiden toimintatapojen ja instituutioiden on muututtava sen mukana. Epäselväksi kuitenkin jää, miksi juuri ammattiyhdistysliikkeen näkemykset ja pyrinnot ovat aikansa eläneitä ja nykymaailmassa toimimattomia. Työnantajapuoli kun pitää omia, pitkään samansisältöisinä pysyneitä tavoitteitaan yhtä käypinä kuin vuosikymmeniä aiemmin.

Joustavat työmarkkinat ja suhdanteiden mukaan elävät palkat, yritys- tai jopa yksilökohtainen sopiminen, lakko-oikeuden rajoittaminen ja työelämän suhteiden järjestäminen mieluummin lainsäädännön kuin työmarkkinajärjestöjen välisin neuvotteluin

ovat työmarkkinahistoriaa tunteville tuttuja työnantajapolitiikan linjauksia sadan vuoden takaa, sotien väliseltä ajalta.²¹⁶

Onko varmaa, että juuri ne palvelevat parhaalla mahdollisella tavalla 2020-luvun maailmassa tai tulevina vuosikymmeninä?

Pohtimisen arvoinen on myös kysymys, onko EK nyt saamassa kaiken haluamansa. Ja jos saa, mitä työnantajakeskusjärjestölle ja koko Suomen työmarkkinapolitiikalle

Onko EK nyt saamassa kaiken haluamansa? Ja jos saa, mitä työnantajakeskusjärjestölle ja koko Suomen työmarkkinapolitiikalle tapahtuu?

tapahtuu? Tätä kirjoittaessa on ennenaikaista ennustaa, että EK:n vaatimuslista täysimääräisesti toteutuisi huolimatta Etelärannan kannalta lupaavasta hallitusohjelmasta. Palkansaajapuolen järjestöjen vastustus on ennenkin estänyt tai liudentanut hallitusten kaavaiemia heikennyksiä sosiaaliturvaan ja työntekijän oikeuksiin

²¹⁵ Esim. Metsäteollisuus 2021a; Nurminen 2020; Nyman 2016; Teknologiateollisuuden työnantajat 2021a.

²¹⁶ Esim. Suoranta 2009.

– niiden puolustamiseksihan koko kollektiivinen ammattiyhdistystoiminta on syntynyt. Työnantajapuolen tavoitteiden vyörytys voi johtaa myös palkansaajapuolen voimaantumiseen, jos yhä useammat heräävät huomaamaan kollektiivisen toiminnan merkityksen omille työ- ja elinolosuhteilleen.

EK:lle itselleen tavoitelistan mahdollinen toteutuminen saattaisi olla kaksiteräinen miekka.²¹⁷ Keskitetyistä palkkaratkaisuista luopuneen EK:n on täytynyt hakea itselleen uutta identiteettiä ja toimintakenttää, jotta se voi tarjota vastinetta perimilleen jäsenmaksuille. Tähän saakka vastineeksi on kelvannut meteli, jota EK on pitänyt vaatimistaan työmarkkinapoliittisista uudistuksista. Mutta jos vaatimukset toteutuvat, onko keskusjärjestöllä enää riittävästi annettavaa jäsenkunnalleen? Onko keskusjärjestön tarjoama yleispoliittinen edunvalvonta kyllin arvokasta? Voi toki spekuloida, että EK pyrkiikin tekemään itsensä tarpeettomaksi ja sammuttamaan Etelärannasta valot lopullisesti. Se tosin olisi etujärjestölle epätyyppillistä toimintaa, koska organisaatiot pyrkivät lähtökohtaisesti turvaamaan hengissä pysymisensä ja olemassaolonsa jatkumisen.²¹⁸ EK-johdon lienee joka tapauksessa syytä katsoa, ettei keskusjärjestö tule tarkoittamattaan hajauttaneeksi itseään hajalle.

Politiikan arvaamattomuus on aiempina vuosikymmeninä patistanut suomalaisia työnantajia neuvottelupöytään palkansaajapuolen kanssa. Hallitusten ja eduskunnan päätöksiin on usein sisältynyt ikäviä yllätyksiä, joita torjuakseen työnantajat ovat suosineet neuvottelupöytien tarjoamia kompromisseja. Viime vuosikymmeninä työnantajaleiri on kuitenkin halunnut luovuttaa työmarkkinapoliittista päätösvaltaa poliitikoille. Kehitystä selittää työnantajaleirin oletus, ettei päättäjiltä ole luvassa sen eduille olennaisesti vastakkaisia ratkaisuja. Niinpä työnantajapuolella on entistä vähemmän käyttöä palkansaajajärjestöjen kanssa tehdyille kompromisseille, ja neuvottelupöydistä vetäytyminen on tuntunut sille riskittömältä. Nähtäväksi jää, miten työnantajapuoli tulevaisuudessa reagoi poliittisten voimasuhteiden heilahteluihin ja sen edut mahdollisesti haastaviin yhteiskunnallisiin virtauksiin. Perinteinen ratkaisu aitojen tai oletettujen uhkakuvien edessä on ollut turvan hakeminen neuvotteluista ja kompromisseista, mutta onko Etelärannalla enää rahkeita tai kanttia palata niihin, vaikka tilanne sitä vaatisi?

²¹⁷ Ks. Mizruchi 2013, 19.

²¹⁸ Meyer & Rowan 1977.

Eri eturyhmien välinen yhteistyöhakuisuus on osoittanut Suomen historian varrella usein voimansa. Viimeisimmän esimerkin tarjoaa työmarkkinakeskusjärjestöjen nopea reagointi koronapandemiaan ja sen yrityksille aiheuttamaan ahdinkoon. Aikamme maailmassa, jossa ilmastokriisi uhkaa koko maapallon tulevaisuutta, eturyhmien neuvotteluilla ja konsensus- sekä yhteistyöhakuisuudella voisi olla vielä paljonkin käyttöä. Niin vahvoja kuin suomalaiset työmarkkinajärjestöt ovat menneisyydessä olleet, niillä tuskin yksinään riittää muskeliä ilmastokriisin korjaamiseksi. Sen edellyttämiin elämän- ja tuotantotapojen muutoksiin voitaisiin silti yhdessä neuvotellen etsiä hyviä polkuja. Tällä saralla työmarkkinajärjestöillä onkin orastavaa yhteistyötä, jolle soisi jatkoa ja menestystä.²¹⁹ Yhteistyö voi olla käytännössä merkityksellistä ja vaikuttavaa vain, jos työnantajakeskusjärjestö pysyy pystyssä ja toimintakykyisenä.

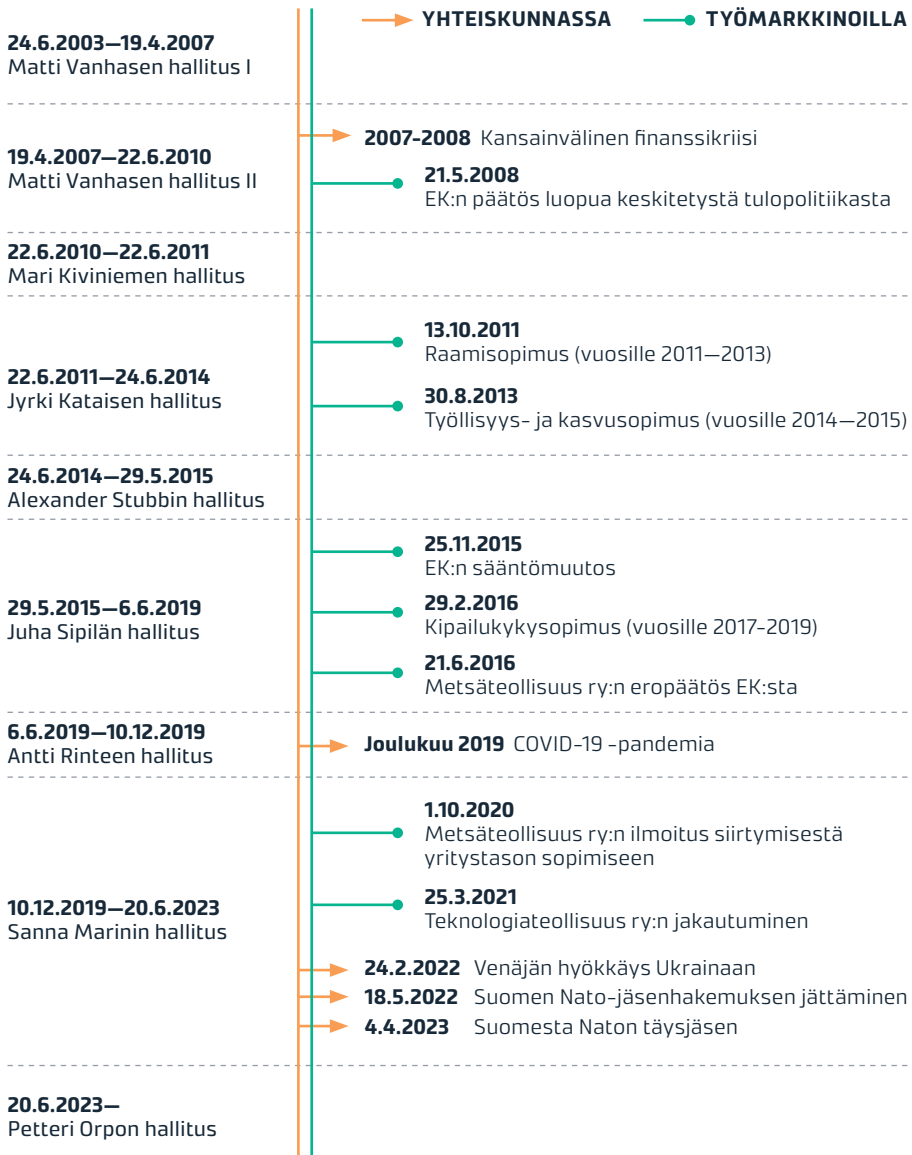
Työnantajapuolen edustajien toivoisi myös asettuvan rehelliseen vuoropuheluun suomalaisen yhteiskunnan todellisista valttikorteista kansainvälisessä kilpailussa. Valtteihin kiistämättä kuuluu kilpailukykyinen yritystoiminta, mutta kustannuskilpailukyvyyn rinnalla voisi nykyistä enemmän korostaa reaalisen kilpailukyvyyn merkitystä ja panostaa vahvemmin sen luomiseen. Kilpailussa kansainvälisten osaajien houkuttelemisesta lienee epärealistista ajatella, että Suomen kannattaisi lähteä kisaamaan sen enempää korkeilla palkoilla kuin matalilla veroilla. Tässä kilvassa maa jää auttamatta jälkeen liberaalimmista markkinatalousmaista. Tällaisissa maissa ansiotaso on Suomea korkeampi ja verotus keveämpää, mutta palkasta katetaan monet sellaiset palvelut, jotka Suomessa tarjotaan verovaroin kaikille kansalaisille.

Onneksi Suomella on jo olemassa monia merkittäviä vahvuuksia. Maassamme voi nauttia työ- ja vapaa-ajan hyvästä tasapainosta, puhtaasta luonnosta, korkeasta yleisen turvallisuuden tasosta, toimivista instituutioista, turvatuista työntekijän oikeuksista sekä laajasta hyvinvointivaltiosta ja sen korkeatasoisista palveluista koko perheellemme. Kenties Etelärannan äänitorvien kannattaisi luopua vanhojen mörköjen hellimisestä ja herätä puolustamaan näitä Suomen todellisia kilpailuvaltteja?

²¹⁹ EK 2019a ja 2023c.

KESKEISIÄ TAPAHTUMIA AJANJAKSOLLA

AINEISTOT JA KIRJALLISUUS

Uutisaineistot

Akkanen, Juha (2014) ”Mitä nykyään kuuluu Sari Sairaanhoitajalle?”. *Helsingin Sanomat*, 19.10.2014.

Asikainen, Jaro (2016) ”Päätoimittaja Mervola: Metsäteollisuuden ero voi olla EK:n lopun alkua”. *Keskisuomalainen*, 21.6.2016.

Bränström, Sara L. (2023) ”Forskare: Kan finnas en rädsla hos Tesla i Sverige”. *Svenska Dagbladet*, 3.11.2023.

Eklund, Lovisa & Carlström, Johan (2023) ”Tech-giganternas huvudbry: Strejkvägen”. *Svenska Dagbladet*, 28.10.2023.

Gertsch, Mia & Kiviranta, Varpu (2015) ”SAK päättää yhteiskuntasopimuksesta – seuraa suorana Ylen netissä”. *Yle Uutiset*, 29.11.2015.

Gråsten, Hanna (2021) ”’Aktiivimalli kakkosen’ uusi versio tulossa voimaan ensi vuonna – tällainen se on”. *Ilta-lehti*, 17.3.2021.

Hallamaa, Teemu (2016) ”Metsäteollisuus avasi pelin – ensimmäinen kiky-sopimus tehty”. *Yle Uutiset*, 16.5.2016.

Hara, Jyrki (2022) ”Mikä on UPM:n ja Paperiliiton raskaan työtaistelun perintö? Näin vastaavat työmarkkinapomot”. *Yle Uutiset*, 27.4.2022.

Hara, Jyri & Rytönen, Eelis (2022) ”Hoitoalan työkiistaan sopu – kiistan osapuolet hyväksyivät valtakunnansovittelijan esityksen”. *Yle Uutiset*, 3.10.2022.

Harju, Elli (2023) ”Uusilla sote-alueilla työntekijät tekevät samoja töitä eri palkoilla, korjaaminen kestää vuosia – ’Satasten eroja’”. *Ilta-lehti*, 7.1.2023.

Hartikainen, Jarno (2016a) ”Verkkouutiset: Hallitus hautaa paikallisen sopimisen laajentamisen – syynä yrittäjien vastustus”. *Helsingin Sanomat*, 1.6.2016.

Hartikainen, Jarno (2016b) ”EK: Metsäteollisuuden päätös irtautua ei ole merkki järjestön hajoamisesta”. *Helsingin Sanomat*, 21.6.2016.

Helsingin Sanomat (2016) ”Työnantajaleirin rivit rakoilevat”. Pääkirjoitus, *Helsingin Sanomat*, 22.6.2016.

Helsingin Sanomat (2022a) "UPM:n jumi alkaa vihdoinkin purkautua".
Pääkirjoitus, *Helsingin Sanomat*, 10.2.2022.

Helsingin Sanomat (2022b) "Hoitajien työtaistelussa on kyse rahasta eikä arvostuksesta".
Pääkirjoitus, *Helsingin Sanomat*, 24.9.2022.

Helsingin Sanomat (2022c) "Kahden prosentin korotus tuskin riittää palkansaajille".
Pääkirjoitus, *Helsingin Sanomat*, 10.12.2022.

Ilmo, Ilkka (2021) "Metsä Group ja Teollisuusliitto ovat saavuttaneet neuvottelutuloksen".
Helsingin Sanomat, 31.12.2021.

Ilta-Sanomat (2022) "Työmarkkinoita uhkaa syksyllä täysi kaaos – Sanna Marinin hallituksen toivotaan pelastavan umpisolmun veroporkkanalla".
Pääkirjoitus, *Ilta-Sanomat*, 1.6.2022.

Kallionpää, Vesa (2016) "Kommentti: PAM, poikki ja pinoon: Vatulointi valuu nyt liittotasolle". *MTV uutiset*, 17.3.2016.

Kangas, Laura (2022) "Hoitajat lähtivät tammikuussa työtaisteluun historiallisen suurilla panoksilla – näin kuukausia kestänyt väentö eteni". *Yle Uutiset*, 15.9.2022.

Kempas, Karla & Holmberg, Jimi (2023) "SDP:n ja perussuomalaisten ero äänissä oli pieni mutta paikoissa iso – tästä se johtuu". *Yle Uutiset*, 3.4.2023.

Kinnunen, Pekka (2017) Lomarahojen leikkaukset kummittelevat syksyn palkkaneuvotteluissa". *Yle Uutiset*, 3.8.2017.

Kiuttu, Saira (2021) "Teknolohiteollisuudessa yleissitova työehtosopimus voi jäädä toteutumatta joillain sopimusaloista". *Helsingin Sanomat*, 10.8.2021.

Koivuranta, Esa (2016) "EK:n Häkämies: Metsäteollisuuden eroilmoitus on pettymys, mutta työ jatkuu". *Yle Uutiset*, 21.6.2016.

Lassila, Anni (2022a) "UPM:n Pesonen lupasi investointeja, jos työehtosopimus syntyy, ja uhkasi ankarilla säästötoimilla, jos lakko jatkuu". *Helsingin Sanomat*, 21.1.2022.

Lassila, Anni (2022b) "AKT aloittaa maanantaina saarron UPM:n tuotteille, toimitusjohtaja varoitti seurauksista". *Helsingin Sanomat*, 22.1.2022.

Lassila, Anni (2022c) "UPM:n lakkojumi maksaa miljoonia päivässä, eikä työtaistolle näy ratkaisua – Mitä Pesonen ja Wahlroos oikein haluavat?". *Helsingin Sanomat*, 31.1.2022.

Liimatainen, Karoliina (2016) "Metsäteollisuus jättää Elinkeinoelämän keskusliiton – näin puheenjohtaja Jussi Pesonen perustelee lähtöratkaisun". *Helsingin Sanomat*, 21.6.2016.

Liiten, Marjukka, Muhonen, Teemu & Hakkarainen, Kaisa (2020) "'Tes-järjestelmä lyötiin rikki', sanoo SAK – Näin työnantaja- ja työntekijäpuoli kommentoivat Metsäteollisuuden päätöstä". *Helsingin Sanomat*, 1.10.2020.

Liiten, Marjukka (2021a) "Teknolgiateollisuus umpikujassa jo ennen neuvotteluja: Työntekijöiden mukaan palkat laskisivat rajusti, työnantaja katsoo olevansa uusi toimija". *Helsingin Sanomat*, 26.9.2021.

Liiten, Marjukka (2021b) "Teknolgiateollisuuden Helle kiistää SAK:n väitteen, että työnantaja pyrkii madaltamaan palkkoja: 'Keskustelua palkkojen alentamisesta käy ay-liike ihan itse'", *Helsingin Sanomat*, 28.10.2021.

Luukka, Teemu (2015) "Hallitus teki erittäin kovan paketin – sopimusvapautta rajataan poikkeuksellisesti". *Helsingin Sanomat*, 8.9.2015.

Luukka, Teemu (2017) "Autoliikenteen työnantajat lähtevät EK:stä – viime vuonna työnantajien keskusjärjestön riveistä lähti metsäteollisuus". *Helsingin Sanomat*, 3.5.2017.

Luukka, Teemu & Nieminen, Martta (2015) "Hallitus rajoittaa työehtojen sopimusoikeutta". *Helsingin Sanomat*, 9.9.2015.

Luukka, Teemu & Sutinen, Teija (2016) "HS:n raportti paljastaa mitä kulisseissa tapahtui: Näin sopu kilpailukyvyistä syntyi". *Helsingin Sanomat*, 9.4.2016 (päivitetty 10.4.2016).

Muhonen, Teemu (2017) "Kommentti: Suomen kilpailukykyä ei tuhonnut Sari Sairaanhoidaja – näin syntyi myytti holtittomista palkankorotuksista". *Taloussanomat*, 22.9.2017.

Muhonen, Teemu (2022) "'Oudoksi on työmarkkinamalli mennyt' – Teollisuusliiton Aalto varoittaa laajoista lakoista". *Helsingin Sanomat*, 28.11.2022.

Muilu, Hannele (2021a) "Työryhmä ei ole saanut aikaan esitystä paikallisesta sopimisesta – 'Alkaa olla pannukakun ainekset kasassa'". *Yle Uutiset*, 2.3.2021.

Muilu, Hannele (2021b) "Teknolgiateollisuus irtautui osittain työehtosopimuksista, mutta harva työnantaja hyppää uuteen – järjestö vannoo yhä paikallisen sopimisen nimiin". *Yle Uutiset*, 29.8.2021.

Muilu, Hannele & Pantzar, Minna (2022) "Metsäjätti UPM:n toimitusjohtaja Jussi Pesonen: Lakon menetykset saadaan takaisin moninkerroin". *Yle Uutiset*, 26.4.2022.

Muilu, Hannele, Parviala, Antti & Koponen, Jarmo (2022) "UPM:n Jussi Pesonen jyrkkänä: Lakkoilmoitukset ajoivat suurinvestointia Rotterdamiin Kotkan sijasta". *Yle Uutiset*, 27.1.2022.

Mölsä, Ari (2022) "UPM ja Paperiliitto pelaavat kovaa peliä – työtaistelussa ei kinastella pelkistä prosenteista, vaan panoksena on koko suomalainen järjestelmä". *Yle Uutiset*, 14.2.2022.

Nieminen, Iiro-Matti (STT) & Törnudd, Nina (STT) (2022) "UPM: Lakko ei näytä pitävän toimihenkilöiden osalta, ammattiliitto Pro eri mieltä". *Helsingin Sanomat*, 3.1.2022.

Niinistö, Meri (2022) "Hoitajien työkiistassa molemmat osapuolet väittävät voittaneensa – kysyimme asiantuntijoilta, kumpi on oikeassa, eivätkä hekään ole varmoja". *Yle Uutiset*, 4.10.2022.

Nikula, Sanna (2023) "Asiantuntija työtaistelu-uhkailuista: Katsotaan, kummalla kantti pettää ensimmäisenä". *Suomenmaa*, 1.11.2023.

Nironen, Saija (2015) "Lyly EK:n ratkaisusta: Jatkossakin tarvitaan koordinoituja ratkaisuja". *Yle Uutiset*, 25.11.2015.

Palojärvi, Eeva (2016) "Suomen Yrittäjät vastustaa luottamusmiespakkoa". *Helsingin Sanomat*, 1.6.2016.

Pilke, Antti (2021) "STTK:n Palola: Kaikki pyrkivät ainakin Stora Enson palkankorotuksiin – 'Täytyy muistaa, että nyt ollaan noususuhdanteessa'". *Yle Uutiset*, 12.10.2021.

Pöysti, Janne (2019) "Työmarkkinajärjestelmä on pahasti rikki ja edessä siintää lakkojen suma". *Kauppalehti*, 12.11.2019.

Raeste, Juha-Pekka (2016) "Merkittävästä vallasta luopunut EK panostaa nyt pieniin ja keskisuuriin yrityksiin – HS:n haastattelussa Matti Alahuhta". *Helsingin Sanomat*, 6.7.2016.

Ranta, Elina (2022) "EK:n 'meidän äiti' -mainos kuumentaa tunteita – 'Julkiselle sektorille tunnutaan osoittavan, että teillä ei ole oikein mitään arvoa'". *Taloussanomat*, 30.9.2022.

Seppänen, Pekka (2022) "Teidän äiti tekee loukkaavia mainoksia". Kolumni, *Yle Uutiset*, 29.9.2022.

STT (2021) "UPM neuvottelee toimihenkilöiden työehdot jatkossa yksitellen – ammattiliitto Pro tuomitsee". *Yle Uutiset*, 9.2.2021.

STT-TT (2023) "Ruotsin Tesla-kiista täysin juntturassa – Elon Musk kieltää sopimuksen teon". *Helsingin Sanomat*, 22.11.2023.

Sundman, Robert (2021a) "Analyysi: Paikallista sopimista heitellään kuin kuumaa perunaa – ja kohta sen saa syliinsä maan hallitus". *Yle Uutiset*, 23.2.2021.

Sundman, Robert (2021b) "Metsäteollisuudessa kiehuu: UPM varautuu järjestämään työehdot 'täysin ilman työehtosopimuksia', Paperiliitto arvioi palkkojen laskevan". *Yle Uutiset*, 31.8.2021.

Sundman, Robert (2021c) "Paperiliiton Vanhala: Käytännössä kaikkialla muualla neuvotellaan nyt paitsi UPM:ssä". *Yle Uutiset*, 1.9.2021.

Sundman, Robert (2023) "Pohjoismaiseen suuntaan – siis minne?". *Helsingin Sanomat*, 25.9.2023.

Säävälä, Hilikka & Pilke, Antti (2015) "EK lopettaa tupojen tekemisen – kiistää torjuvansa konsensuksen". *Yle Uutiset*, 25.11.2015.

Taloussanomat (2016) "'Mexit' mutkistaa Suomen mallia – Työmarkkinoilla ei tiedetä, kuka valvoisi palkankorotuksia". *Taloussanomat*, 19.8.2016.

Tikkala, Hannu (2021) "Metsäteollisuuden työehtosopimusneuvotteluissa läpimurto: Stora Enso ja Paperiliitto sopivat työehdoista, sopimus ensimmäinen laatuaan". *Yle Uutiset*, 6.10.2021.

Tikkala, Hannu (2022) "UPM:n työehtokiista uhkaa kärjistyä entisestään – Teollisuusliitto alkaa maksaa Paperiliiton lakkokorvauksia". *Yle Uutiset*, 24.3.2022.

Toivonen, Terhi (2021) "Viisi nostoa uudesta työnhakumallista: Neljä hakemusta kuukaudessa, työnhakua seurataan tiiviisti, päivärahan katkaisut lyhenevät". *Yle Uutiset*, 15.10.2021.

Tolkki, Kristiina & Auvinen, Pirjo (2022) "UPM:n 112 päivää kestäneet lakot loppuvat – sovittelija: Tein ehdotuksen, johon molemmat olivat vähän tyytymättömiä". *Yle Uutiset*, 22.4.2022.

Turun Sanomat (2023) "Työmarkkinajärjestelmä on solmussa – työeläkeuudistuksessa testataan yhteistyökykyä". Pääkirjoitus, *Turun Sanomat*, 28.9.2023.

Väisänen, Riitta (2022) "Ammattiliitto Pro asetti ylityökiellon UPM:n paperiteollisuuteen". *Yle Uutiset*, 21.1.2022.

Welling, Roosa & Pulkkinen, Johannes (2022) "Paperiliiton ja UPM:n neuvottelut menevät valtakunnansovittelijalle – Paperiliitto: UPM vaatinut jopa 100 työtunnin lisäystä ilman lisää palkkaa". *Helsingin Sanomat*, 11.2.2022.

Yle Uutiset (2007) "Sairaanhoidajat nousivat taisteluun". *Yle Uutiset*, 28.12.2007.

Verkoaineistot

Aarto, Tuomas (2019a) "Työmarkkina-asiat vahvasti esillä Paltan hallitusohjelmataavoitteissa". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 5.2.2019. <https://www.palta.fi/blogi/tyomarkkina-asiat-vahvasti-esilla-paltan-hallitusohjelmataavoitteissa/>

Aarto, Tuomas (2019b) "Kolmikannan toimivin resepti: tavoitteellisuus, tuloksellisuus ja mitattavuus". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 19.6.2019. <https://www.palta.fi/blogi/kolmikannan-toimivin-resepti-tavoitteellisuus-tuloksellisuus-ja-mitattavuus/>

Aarto, Tuomas (2019c) "Tuposta on tullut vieteriukko – liitoissa kaivataan nyt työrauhaa". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 8.8.2019. <https://www.palta.fi/blogi/tuposta-on-tullut-vieteriukko-liitoissa-kaivataan-nyt-tyorauhaa/>

Aarto, Tuomas (2020a) "Jääkö vastuu kilpailukyvästä yksintyöntantajille?". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 17.1.2020. <https://www.palta.fi/blogi/jaako-vastuu-kilpailukyvasta-yksin-tyonantajille/>

Aarto, Tuomas (2020b) "Työmarkkinoita on uskallettava uudistaa". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 31.8.2020. <https://www.palta.fi/blogi/tyomarkkinoita-on-uskallettava-uudistaa/>

Aarto, Tuomas (2021) "Paikallisen sopimisen edistämiseen tarvitaan pikaisesti yhteinen tiekartta". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 10.3.2021. <https://www.palta.fi/blogi/paikallisen-sopimisen-edistamiseen-tarvitaan-pikaisesti-yhteinen-tiekartta/>

Aarto, Tuomas (2022a) "Työmarkkinoiden yllä mustia pilviä". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 17.5.2022. <https://www.palta.fi/blogi/tyomarkkinoiden-ylla-mustia-pilvia/>

Aarto, Tuomas (2022b) "Syksy on työmarkkinaosapuoltenyhteinen haaste". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 21.6.2022. <https://www.palta.fi/blogi/syksy-on-tyomarkkinaosapuolten-yhteinen-haaste/>

EK (2016a) "Yhteiskuntasopimus – hyppy kohti parempaa työllisyyttä". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 29.2.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/yhteiskuntasopimus-hyppy-kohti-parempaa-tyollisyytta/>

EK (2016b) "EK:n hallituksen puheenjohtaja Matti Alahuhta: Kilpailukyky sopimus on kaikkien suomalaisten etu". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 23.5.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/alahuhta/>

EK (2016c) "EK:n hallituksen puheenjohtaja Matti Alahuhta: Metsäteollisuus ry:n ero EK:sta valitettavaa". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 21.6.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-hallituksen-puheenjohtaja-matti-alahuhta-metsateollisuus-ryn-ero-eksta-valitettavaa/>

EK (2016d) "EK:n 18 ehdotusta budjettiriiheen: Työllisyysaste ylös kannustinloukut purkamalla". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 29.8.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-18-ehdotusta-budjettiriiheen-tyollisyysaste-ylos-kannustinloukut-purkamalla/>

EK (2016e) "EK uudistuu: Suomi on nostettava yritysten toimintaympäristönä pohjoismaiselle tasolle". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 14.9.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-uudistuu-suomi-on-nostettava-yritysten-toimintaymparistona-pohjoismaiselle-tasolle/>

EK (2016f) "EK:n puheenjohtaja Matti Alahuhta: Suomi nostettava yritysten toimintaympäristönä muiden Pohjoismaiden tasolle". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 29.11.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/ekn-puheenjohtaja-matti-alahuhta-suomi-nostettava-yritysten-toimintaymparistona-muiden-pohjoismaiden-tasolle/>

EK (2016g) "EK:n tuleva puheenjohtaja Mattila: Suomella menee hyvin, jos suomalaiset yritykset menestyvät". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 29.11.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-tuleva-puheenjohtaja-mattila-suomella-menee-hyvin-jos-suomalaiset-yritykset-menestyvat/>

EK (2017a) "Työllisyyskehityksen suunta oikea, mutta tahti hidas". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 25.1.2017. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/tyollisyyskehityksen-suunta-oikea-mutta-tahti-hidas/>

EK (2017b) "EK kehittää sopimusyhteiskuntaa uudistamalla sitä". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 18.2.2017. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ek-kehittaa-sopimusyhteiskuntaa-uudistamalla-sita/>

EK (2018a) "Häkämies: Työvoiman saatavuus uhkaa käynnistynyttä kasvua". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 31.1.2018. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/hakamies-tyovoiman-saatavuus-uhkaa-kaynnistynyttä-kasvua/>

EK (2018b) "EK:n ydinviestit hallituskaudelle 2019–2023". EK:n verkkosivusto, 18.5.2018. <https://ek.fi/wp-content/uploads/EK-ydinviestit-vaalit2019-1.pdf>

EK (2018c) "EK:n Häkämies: Huono kierre on katkaistava, lakoille laitettava stoppi". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 3.10.2018. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/ekn-hakamies-huono-kierre-on-katkaistava-lakoille-laitettava-stoppi/>

EK (2018d) "EK: Oikeus poliittisiin työtaisteluihin on rajattavapohjoismaiselle tasolle". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 5.10.2018. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/ek-oikeus-poliittisiin-tyotaisteluihin-on-rajattava-pohjoismaiselle-tasolle/>

EK (2018e) "Veli-Matti Mattila: Vastuullinen vaikuttaja katsoo ylisukupolvien". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 21.11.2018. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/veli-matti-mattila-vastuullinen-vaikuttaja-katsoo-yli-sukupolvien/>

EK (2019a) "EK ja SAK: Kunnianhimoiset ilmastotavoitteet – yritysten, työntekijöiden ja ympäristön etu". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 10.4.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-ja-sak-kunnianhimoiset-ilmastotavoitteet-yritysten-tyontekijoiden-ja-ympariston-etu/>

EK (2019b) "Pekka Lundmark: Suomen talous tarvitsee viisasta hallitusohjelmaa ja onnistunutta liittokierrosta". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 22.5.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/pekka-lundmark-suomen-talous-tarvitsee-viisasta-hallitusohjelmaa-ja-onnistunutta-liittokierrosta/>

EK (2019c) "Häkämies: Kikystä pekkaspäiviin - kikyn työajanpidennys vaikutti työllisyyden parantumiseen". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 16.8.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/hakamies-kikysta-pekka-spaiiviin-kikyn-tyoajan-pidennys-vaikutti-tyollisyyden-parantumiseen/>

EK (2019d) "Elinkeinoelämän järjestöt: Suomi tarvitsee työmarkkinauudistuksia". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 6.9.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/elinkeinoelaman-jarjestot-suomi-tarvitsee-tyomarkkinauudistuksia/>

EK (2020a) "Työmarkkinakeskusjärjestöjen sitoumus: Turvataan suomalaisten työpaikat, toimeentulo ja yritykset". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 16.3.2020. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tyomarkkinakeskusjarjestojen-sitoumus-turvataan-suomalaisten-tyopaikat-toimeentulo-ja-yritykset/>

EK (2020b) "Työmarkkinajärjestöjen lista yritysten auttamiseksi koronavirüsissä 'Askel oikeaan suuntaan, mutta lisätekoja tarvitaan'". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 18.3.2020. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/tyomarkkinajarjestojen-lista-yritysten-auttamiseksi-koronavirusissa-askel-oikeaan-suuntaa-mutta-lisaa-tekoja-tarvitaan/>

EK (2020c) "EK ja Suomen Yrittäjät: Työpaikkasopimistatarvitaan työllisyyden vuoksi". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 10.9.2020. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-ja-suomen-yrittajat-tyopaikkasopimista-tarvitaan-tyollisyyden-vuoksi/>

EK (2020d) "EK budjettiriihestä: Hallitus pettää työllisyyspäätöksissä itseään – teollisuuden sähköveron laskeminen ja liikenneinfran rahoituksen kasvu myönteistä". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 16.9.2020. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-budjettiriihesta-hallitus-pettaa-tyollisyyspaatoksissa-itseaan-teollisuuden-sahkoveron-laskeminen-ja-liikenneinfran-rahoituksen-kasvu-myonteista/>

EK (2021a) "Paikallisen sopimisen edistäminen siirtyy jälleen". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 3.3.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/paikallisen-sopimisen-edistaminen-siirtyy-jalleen/>

EK (2021b) "Kehysriihi 2021: Työllisyystoimet jäivät vajaiksi –velkaantuminen jatkuu". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 29.4.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kehysriihi-2021-tyollisyystoimet-jaivat-vaajaksi-velkaantuminen-jatkuu/>

EK (2021c) "Hallituksen puheenjohtaja Tuominen: Suomen edunmukainen ratkaisu on valita kasvun, työllisyyden ja uudistumisen tie". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 24.5.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/hallituksen-puheenjohtaja-tuominen-suomen-edun-mukainen-ratkaisu-on-valita-kasvun-tyollisyyden-ja-uudistumisen-tie/>

EK (2021d) "On aika julistaa hätätila osaajapulan ratkaisemiseksi – Työperäiseen maahanmuuttoon pitää saada uusi vaihde". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 23.11.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/on-aika-julistaa-hatatila-osaajapulan-ratkaisemiseksi-tyoperaiseen-maahanmuuttoon-pitaa-saada-uusi-vaihde/>

EK (2022a) "EK:n yrityskysely: Ukrainan kriisi vaikeuttaa liiketoimintaa, Venäjä-pakotteet hyväksytään yleisesti, Natoon liittyminen saa kannatusta". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 3.3.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-yrityskysely-ukrainan-kriisi-vaikeuttaa-liiketoimintaa-venaja-pakotteet-hyvaksytaan-yleisesti-natoon-liittyminen-saa-kannatusta/>

EK (2022b) "Elinkeinoelämän järjestöt: Suomen paikka on puolustusliitto Natossa". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 10.3.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/elinkeinoelaman-jarjestot-suomen-paikka-on-puolustusliitto-natossa/>

EK (2022c) "Nato on myös elinkeinopolitiikkaa". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 18.3.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/nato-on-myos-elinkeinopolitiikkaa/>

EK (2022d) "EK:n yrityskysely: Yrityksiltä edelleen vahva tuki EU:n Venäjä-pakotteille, Nato-jäsenyys vahvistaisi Suomen houkuttelevuutta investointikohteena". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 28.4.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-yrityskysely-yrityksilta-edelleen-vahva-tuki-eun-venaja-pakotteille-nato-jasenyys-vahvistaisi-suomen-houkuttelevuutta-investointikohteena/>

EK (2022e) "EK:n yrittäjien askelta 7 Suomen kasvuun". EK:n verkkosivusto, 16.6.2022. https://ek.fi/wp-content/uploads/2022/06/EK_Yrittajyysslinjaukset_2023_16.6..pdf

EK (2022f) "EK:n eduskuntavaalitavoitteet 2023: Tehtävänä hyvä tulevaisuus". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 30.11.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-eduskuntavaalitavoitteet-2023-tehtavana-hyva-tulevaisuus/>

EK (2022g) "Hallituksen puheenjohtaja Jaana Tuominen: 'Suomen hyvinvointi edellyttää kestävästä taloudenpitoa ja vihreää kasvua'. Tiedote, EK:n verkkosivusto, 30.11.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/hallituksen-puheenjohtaja-jaana-tuominen-suomen-hyvinvointi-edellyttaa-kestavaa-taloudenpitoa-ja-vihreaa-kasvua/>

EK (2023a) ”Elinkeinoelämä: Tulevan hallituksen lopetettava velkaantuminen, mahdollistettava 100 000 työpaikkaa”. Tiedote, EK:n verkkosivusto, 7.2.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/elinkeinoelama-tulevan-hallituksen-lopetettava-velkaantuminen-mahdollistettava-100-000-tyopaikkaa/>

EK (2023b) ”EK: Suomen kaksinkertaistettava työperäisen maahanmuuton määrä”. Tiedote, EK:n verkkosivusto, 8.3.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-suomen-kaksinkertaistettava-tyoperaisen-maahanmuuton-maara/>

EK (2023c) ”Työmarkkinakeskusjärjestöt: Suomen etu on vahvan panostus vihreään siirtymään”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 21.3.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/tyomarkkinakeskusjarjestot-suomen-etu-on-vahva-panostus-vihreaan-siirtymaan/>

EK (2023d) Suomi-neito sisuuntuu-mainoskampanja, EK:n verkkosivusto, 6.11.2023. <https://ek.fi/uudistusvelka/>

Elers, Nora (2022) ”Hyvä yritys -kampanja kertoo yritysten merkityksestä suomalaiselle hyvinvoinnille”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 5.9.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/hyva-yritys-kampanja-kertoo-yritysten-merkityksesta-suomalaiselle-hyvinvoinnille/>

Etu-Seppälä, Minna (2019) ”Kilpailukyky sopimus ei ole mikään yksittäinen temppu, vaan uusi tapa ajatella”. Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 11.8.2019. <https://www.kemianteollisuus.fi/minna-etu-seppala-kilpailukyky-sopimus-ei-ole-mikaan-yksittainen-temppu-vaan-uusi-tapa-ajatella/>

Etu-Seppälä, Minna (2020) ”Minna Etu-Seppälä: Liittokierros paketissa”. Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 2.7.2020. <https://www.kemianteollisuus.fi/minna-etu-seppala-liittokierros-paketissa-myo-kemianteollisuuden-osalta/>

Etu-Seppälä, Minna (2021a) ”Minna Etu-Seppälä: Paikallinen sopiminen on joukkuepeli – kivijalkana yhteistyö”. Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 4.2.2021. <https://www.kemianteollisuus.fi/minna-etu-seppala-paikallinen-sopiminen-on-joukkuepeli-jonka-kivijalka-on-yhteistyö/>

Etu-Seppälä, Minna (2021b) ”Maailma ei ole niin synkkä paikallisen sopimisen silmin”. Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 18.3.2021. <https://www.kemianteollisuus.fi/minna-etu-seppala-maailma-ei-ole-niin-synkka-paikallisen-sopimisen-silmin/>

Etu-Seppälä, Minna (2022) ”Minna Etu-Seppälä: Mistä on kemianteollisuuden paikallinen sopiminen tehty?”. Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 7.4.2022. <https://www.kemianteollisuus.fi/minna-etu-seppala-mista-on-kemianteollisuuden-paikallinen-sopiminen-tehty/>

Etu-Seppälä, Minna & Aarto, Tuomas (2021) "Tuleva neuvottelukierros on paljon vartija". Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 21.6.2021. <https://www.kemianteollisuus.fi/tuleva-neuvottelukierros-on-paljon-vartija/>

Hakala, Jouni & Huovinen, Jari (2019) "EK:n 10 kärkikeinoa: näin hallituksen yrittäjyyspolitiikka saadaan poikimaan Suomeen lisää työpaikkoja". Tiedote, EK:n verkkosivusto, 2.10.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-10-karkikeinoa-nain-hallituksen-yrittajyyspolitiikka-saadaan-poikimaan-suomeen-lisaa-tyopaikkoja/>

Heikkinen, Sakari (2015a) "Juoksutusta ja hyppyytystä". Blogiteksti, Taloutta ja historiaa -blogi, 7.8.2015. <https://blogs.helsinki.fi/talouttajahistoriaa/2015/08/07/juoksutusta-ja-hyppytysta/#more-1037>

Heikkinen, Sakari (2015b) "Menetetty vuosikymmen". Blogiteksti, Taloutta ja historiaa -blogi, 6.12.2015. <https://blogs.helsinki.fi/talouttajahistoriaa/2015/12/06/menetetty-vuosikymmen/>

Hollmén, Jyrki (2017) "Jyrki Hollmén: Vientivetoinen työmarkkinamalli ei ole uusi keskitetty". Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 30.1.2017. <https://www.kemianteollisuus.fi/jyrki-hollmen-vientivetoinen-tyomarkkinamalli-ei-ole-uusi-keskitetty/>

Hollmén, Jyrki (2020) "Työmarkkinoiden jäykkyys lataa huomattavia riskejä". Blogikirjoitus, Metsäteollisuus ry:n verkkosivusto, 11.5.2020. <https://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/tyomarkkinoiden-jaykkyys-lataa-riskeja>

Häkämies, Jyri (2016a) "EK:n toimitusjohtajan vappukirje". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 1.5.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ekn-toimitusjohtajan-vappukirje/>

Häkämies, Jyri (2016b) "Jyri Häkämies: Yrittäjien kritiikillä väärä maali". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 25.5.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/yrittajien-kritiikilla-vaara-maali/>

Häkämies, Jyri (2019a) "Häkämies bloggaa: Työllisyys, työllisyys ja työllisyys". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 29.3.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/hakamies-bloggaa-tyollisyys-tyollisyys-ja-tyollisyys/>

Häkämies, Jyri (2019b) "Työmarkkinoiden tilanne ja keskeiset haasteet". Alustus, EK:n verkkosivusto, 13.5.2019. <https://ek.fi/wp-content/uploads/13-5-2019-Tyomarkkinoiden-tilanne-ja-keskeiset-haasteet.pdf>

Häkämies, Jyri (2021) "Kehysriihi on hallituksen uskottavuudesta – kolmiloikalla eteenpäin". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 19.4.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/kehysriihi-on-hallituksen-uskottavuudesta-kolmiloikalla-eteenpain/>

Häkämies, Jyri (2022a) "Sekametalisoppaa vai sopimista?". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 3.1.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/sekametalisoppaa-vai-sopimista/>

Häkämies, Jyri (2022b) "Keinot on, löytyykö tahtoa?". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 21.11.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/keinot-on-loytyyko-tahtoa/>

Häkämies, Jyri & Pentikäinen, Mikael (2021) "Häkämies ja Pentikäinen: 'Suomen talouden näkymäön enemmän kuin huolestuttava'". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 24.5.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/hakamies-ja-pentikainen-suomen-talouden-nakyma-on-enemman-kuin-huolestuttava/>

Jalonen, Markku (2016) "Yksityisellä sektorilla näytön paikka". Blogikirjoitus, KT:n verkkosivusto, 21.6.2016. <https://www.kt.fi/blogi/2016/yksityisella-sektorilla-nayton-paikka>

Jalonen, Markku (2018) "Onko työrauhajärjestelmämme ajan tasalla?". Blogikirjoitus, KT:n verkkosivusto, 9.10.2018. <https://www.kt.fi/blogi/2018/onko-tyorauhajarjestelma-ajan-tasalla>

Jalonen, Markku (2021) "Edunvalvonta korostuu tänä vuonna". Blogikirjoitus, KT:n verkkosivusto, 20.1.2021. <https://www.kt.fi/blogi/2021/edunvalvonta-korostuu-tana-vuonna>

Jalonen, Markku (2023) "Sitä saa mitä tilaa – työmarkkinajärjestelmämme kaipaa yhteistä uutta suuntaa". Blogikirjoitus, KT:n verkkosivusto, 24.1.2023. <https://www.kt.fi/blogi/2023/tyomarkkinajarjestelma-kaipaa-yhteista-uutta-suuntaa>

JHL (2022) "Tällainen on kunta-alan kolmevuotinen ratkaisu ja tuleva palkkaohjelma". Uutinen, JHL:n verkkosivusto, 8.6.2022. <https://www.jhl.fi/uutiset/tallainen-on-kunta-alan-kolmevuotinen-ratkaisu-ja-tuleva-palkkaohjelma/>

Kauhanen, Antti & Lehmus, Markku (2019) Työaika, työllisyys ja kilpailukyky. ETLA Raportit – Reports 92. Helsinki: ETLA. <https://www.etla.fi/julkaisut/tyoaika-tyollisyys-ja-kilpailukyky/>

Kemianteollisuus (2020a) "Kemianteollisuuden ja Ammattiliitto Pron neuvottelutulos hyväksytty". Uutinen, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 5.2.2020. <https://www.kemianteollisuus.fi/kemianteollisuuden-ja-ammattiliitto-pron-neuvottelutulos-hyvaksytty/>

Kemianteollisuus (2020b) "Asenne ratkaisee – myös paikallisessa sopimisessa". Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 27.12.2020. <https://www.kemianteollisuus.fi/blogi-asenne-ratkaisee-myos-paikallisessa-sopimisessa/>

Kemianteollisuus (2021) ”Juhani Tamminen: Viedään paikallinen sopiminen uuteen nousuun – yhteispeleillä”. Uutinen, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 14.2.2021. <https://www.kemianteollisuus.fi/juhani-tamminen-viedaan-paikallinen-sopiminen-uuteen-nousuun-yhteispeleilla/>

Kemianteollisuus (2022) ”Kemianteollisuuden kommentti kunta-alan neuvotteluista: Nyt on aikaisän paikka”. Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 10.5.2022. <https://www.kemianteollisuus.fi/minna-etu-seppala-kemianteollisuuden-kommentti-kunta-alan-neuvotteluista-nyt-on-aikalisan-paikka/>

Kilpailukyky sopimus, 29.2.2016, <https://ek.fi/wp-content/uploads/neuvottelutulos-290216-klo-0045.pdf>.

Koivu, Simopekka (2019) ”Poliittista lakko-oikeutta on rajoitettava”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 20.2.2019. <https://www.palta.fi/blogi/poliittista-lakko-oikeutta-on-rajoitettava/>

Kortet, Milka (2023a) ”Ei, kaikki eivät halua tulla Suomeen – töihin tulijoita pitää houkutella ja tulemisen pitää olla helppoa”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 29.3.2023. <https://www.palta.fi/blogi/ei-kaikki-eivat-halua-tulla-suomeen-toihin-tulijoita-pitaa-houkutella-ja-tulemisen-pitaa-olla-helppoa/>

Kortet, Milka (2023b) ”Nyt jos koskaan tarvitaan poliittista johtajuutta maahanmuuttoon”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 12.5.2023. <https://www.palta.fi/blogi/nyt-jos-koskaan-tarvitaan-poliittista-johtajuutta-maahanmuuttoon/>

Kortet, Milka (2023c) ”Hallitusohjelman kirjaukset työperusteisista oleskeluluvista haasteellisia työnantajille”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 15.8.2023. <https://www.palta.fi/blogi/hallitusohjelman-kirjaukset-tyoperusteisista-oleskeluluvista-haasteellisia-tyonantajille/>

Kuntatyönantajat (2016a) ”Paikallisia säästösopimuksia tarvitaan”. Tiedote, KT:n verkkosivusto, 28.1.2016. <https://www.kt.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2016/paikalliset-saastosopimukset>

Kuntatyönantajat (2016b) ”Paikallinen sopiminen laajasti käyttöön”. Tiedote, KT:n verkkosivusto, 17.2.2016. <https://www.kt.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2016/paikallinen-sopiminen-laajasti-kayttoon>

Kuntatyönantajat (2016c) ”Kunta-alalle kilpailukyky sopimuksen mukaiset neuvottelutulokset”. Tiedote, KT:n verkkosivusto, 31.5.2016. <https://www.kt.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2016/kilpailukyky-sopimus-neuvottelutulokset>

Kuntatyönantajat (2016d) ”Julkinen sektori kantaa vastuunsa talouden kilpailukykyvystä”. Tiedote, KT:n verkkosivusto, 14.6.2016. <https://www.kt.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2016/kilpailukyky-sopimus-julkisen-sektorin-saastot>

Kuntatyönantajat (2019) "Kunta-alaa uhkaa miljardien lisälasku". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 3.9.2019. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2019/kunta-alaa-uhkaa-miljardien-lisalasku>

Kuntatyönantajat (2020) "KT kehittyy yhteiskunnan mukana". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 1.12.2020. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2020/kt-50-vuotta-kehittyy-yhteiskunnan-mukana>

Kuntatyönantajat (2021) "Palkkojen yhteensovittaminen korkeimpaan tasoon vaarantaa sote-uudistuksen rahoituspohjan". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 23.4.2021. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2021/sote-uudistus-palkkojen-yhteensovittaminen-vaarantaa-rahoituspohjan>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2022a) "Koko kunta-ala ilmoittanut työtaistelutoimista". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 7.3.2022. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2022/koko-kunta-ala-ilmoittanut-tyotaistelutoimista>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2022b) "Ihmisten henki ja terveys ovat jälleen kovan edunvalvonnan välineenä". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 19.4.2022. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2022/ihmisten-henki-ja-terveys-edunvalvonnan-valineena>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2022c) "KT hyväksyi sovintoehdotuksenyhteiskuntarauhan nimissä". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 11.5.2022. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2022/kt-hyvaksyi-sovintoehdotuksen-yhteiskuntarauhan-nimissa>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2022d) "Kunta-alalle kolmivuotinen sopimusratkaisu 2022–2025". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 8.6.2022. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2022/kunta-alalle-kolmivuotinen-sopimusratkaisu-2022-2025>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2022e) "KT:n hallitusohjelmataavoitteet 2023–2027: Tarvitsemme toimivia työmarkkinoita ja riittävästi osaajia". KT:n verkkosivusto, 13.9.2022. <https://www.kt.fi/hallitusohjelmataavoitteet>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2022f) "KT:n valtuuskunta hyväksyi sovintoehdotuksen". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 3.10.2022. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2022/kt-valtuuskunta-hyvaksyi-sovintoehdotuksen>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2023a) "KT hyväksyi perälautaratkaisun". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 7.3.2023. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2023/kt-hyvaksyi-peralautaratkaisun>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2023b) "KT ja kunta- ja hyvinvointialan pääsopijajärjestöt nostavat esille julkisenmyön arvon". Tiedote, KT:n verkkosivusto, 16.5.2023. <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2023/kt-ja-kunta-ja-hyvinvointialan-paasopijajarjestot-nostavat-esille>

Lainà, Patrizio (2021) "Miksi Ruotsissa ei lakkoilla?". Blogikirjoitus, STTK:n verkkosivusto, 30.12.2021. <https://www.sttk.fi/2021/12/30/miksi-ruotsissa-ei-lakkoilla/>

Lindström, Maarit (2019) "Kiky-sopimuksen työajanpidennys loi työpaikkoja ja toi selkeitä hyötyjä – jatkoon!". Blogiteksti, Metsäteollisuus ry:n verkkosivusto, 12.8.2019. <https://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/kiky-sopimuksen-tyoajanpidennys-loi-tyopaikkoja-ja-toi-selkeita-hyotyja-jatkoon>

Marttila, Jouko & Pursiainen, Heikki (2015) Edelleen umpikujassa – Aika on ajanut työnantajajärjestöjenkin ohi. Libera-raportti. Helsinki: Libera. <https://www.libera.fi/julkaisut/edelleen-umpikujassa-aika-on-ajanut-tyonantajajarjestojenkin-ohi/>

Mattila, Veli-Matti (2017) Puhe EK:n syysseminaarissa, 19.11.2017. EK:n verkkosivusto. https://ek.fi/wp-content/uploads/Mattila_syysseminaari.pdf

Mattila, Veli-Matti (2018) Puhe EK:n syysseminaarissa, 21.11.2018. EK:n verkkosivusto. https://ek.fi/wp-content/uploads/VeliMatti_Mattilan_puhe_21.11.2018.pdf

Metsäteollisuus (2020) "Metsäteollisuus rakentaa tulevaisuuden kasvua". Uutinen, Metsäteollisuus ry:n verkkosivusto, 1.10.2020. <https://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/metsateollisuus-rakentaa-tulevaisuuden-kasvua>

Metsäteollisuus (2021a) "Vientiteollisuuden yritykset: Paikallinen sopiminen on pitkäjänteistä yhteistyötä – ay-liikkeen luomille uhkakuville ei perusteita". Blogikirjoitus, Metsäteollisuus ry:n verkkosivusto, 18.3.2021. <https://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/vientiteollisuuden-yritykset-paikallinen-sopiminen-on-pitkajanteista-yhteistyota-ay-liikkeen-luomille-uhkakuville-ei-perusteita>

Metsäteollisuus (2021b) "Rakenteet murtuvat, jos niitä ei uskalleta muuttaa". Blogikirjoitus, Metsäteollisuus ry:n verkkosivusto, 29.3.2021. <https://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/rakenteet-murtuvat-jos-niita-ei-uskalleta-muuttaa>

Metsäteollisuus (2021c) "Etila: Hajautettu neuvottelujärjestelmä ei johda työehtojen polkumyyntiin – useampikin tekijä puoltaa hajautumista myös Suomen työmarkkinoilla". Uutinen, Metsäteollisuus ry:n verkkosivusto, 12.4.2021. <https://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/etla-hajautettu-neuvottelujarjestelma-ei-johda-tyoehtojen-polkumyyntiin-useampikin-tekija-puoltaa-hajautumista-myos-suomen-tyomarkkinoilla>

Miettinen, Katja (2018) "Valtaosa viime vuoden työtaistelutoimista laittomia". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 18.9.2018. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/valtaosa-viime-vuoden-tyotaistelutoimista-laittomia/>

Nurminen, Olli (2019) "Paikallinen sopiminen – uhkailua, sanelua vai kuitenkin yhteistyötä?". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 6.11.2019. <https://www.palta.fi/blogi/paikallinen-sopiminen-uhkailua-sanelua-vai-kuitenkin-yhteistyota/>

Nurminen, Olli (2020) ”Työrauhalainsäädännön uudistamiseen pitää ryhtyä viipymättä – Suomella ei ole varaa nykyiseen”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 26.11.2020. <https://www.palta.fi/blogi/työrauhalainsaadannon-uudistamiseen-pitaa-ryhtya-viipymatta-suomella-ei-ole-varaa-nykyiseen/>

Nyman, Leena (2016) ”Mitä ovat keskitetty työmarkkinaratkaisu, tulopoliittinen kokonaisratkaisu ja liittokohtainen työmarkkinaratkaisu?”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 7.9.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/mita-ovat-keskitetty-tyomarkkinaratkaisu-tulopoliittinen-kokonaisratkaisu-ja-liittokohtainen-tyomarkkinaratkaisu/>

Oksala, Ilkka (2016a) ”Työn vastaanottamisen oltava aina ensisijainen vaihtoehto”. Uutinen, EK:n verkkosivusto, 18.4.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/tyon-vastaanottamisen-oltava-aina-ensisijainen-vaihtoehto/>

Oksala, Ilkka (2016b) ”Ilkka Oksala bloggaa: Paikallista sopimista käytännössä”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 26.4.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ilkka-oksala-bloggaa-paikallista-sopimista-kaytannossa/>

Oksala, Ilkka (2016c) ”Paikallinen sopiminen, kilpailukyky sopimus ja luottamus mies”. Uutinen, EK:n verkkosivusto, 29.4.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/paikallinen-sopiminen-kilpailukyky-sopimus-ja-luottamus-mies/>

Oksala, Ilkka (2016d) ”Kiky veisi paikallista sopimista eteenpäin”. Tiedote, EK:n verkkosivusto, 2.6.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kiky-veisi-paikallista-sopimista-eteenpain/>

Oksala, Ilkka (2016e) ”EK selvitti: Kiky vei paikallista sopimista eteenpäin”. Tiedote, EK:n verkkosivusto, 7.6.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-selvitti-kiky-vei-paikallista-sopimista-eteenpain/>

Oksala, Ilkka (2016f) ”Kikyn jälkeinen elämä”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 23.6.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/oksala-bloggaa-kikyn-jalkeinen-elama/>

Oksala, Ilkka (2016g) ”Johtaja Ilkka Oksala: Hallituksen käytävä kannustinloukkujen kimppeun budjettiriihessä”. Uutinen, EK:n verkkosivusto, 11.7.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/johtaja-ilkka-oksala-hallituksen-kaytava-kannustinloukkujen-kimppuun-budjettiriihessa/>

Oksala, Ilkka (2016h) ”Oksala bloggaa: Kolmikanta ei sido hallituksen käsiä”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 28.9.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/oksala-bloggaa-kolmikanta-ei-sido-hallituksen-kasia/>

Oksala, Ilkka (2017a) ”Työtaisteluiden määrä laskee, laittomat työtaistelut silti edelleen pääroolissa”. Uutinen, EK:n verkkosivusto, 18.4.2017. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/tyotaisteluiden-maara-laski-laittomat-tyotaistelut-silti-edelleen-paarooissa/>

Oksala, Ilkka (2017b) "Esitykset työnhakijoiden aktiivisuudenlisäämiseksi tavoitteiltaan hyviä, mutta hallinnollisesti haastavia". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 16.6.2017. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/esitykset-tyonhakijoiden-aktiivisuuden-lisaamiseksi-tavoitteiltaan-hyvia-mutta-hallinnollisesti-haastavia/>

Oksala, Ilkka (2017c) "Ilkka Oksala bloggaa: Perhevapaaudistuksella työllisyys ylös". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 7.11.2017. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ilkka-oksala-bloggaa-perhevapaaudistuksella-tyollisyys-ylös/>

Oksala, Ilkka (2018) "Hallituksen ja ay-liikkeen ratkaistava riitansa irtisanomissuojasta". Uutinen, EK:n verkkosivusto, 29.9.2018. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/hallituksen-ja-ay-liikkeen-ratkaistava-riitansa-irtisanomissuojasta/>

Oksala, Ilkka (2019a) "Oksala bloggaa: Parempi työrauha Suomeen". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 16.1.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/oksala-bloggaa-parempi-tyorauha-suomeen/>

Oksala, Ilkka (2019b) "Ilkka Oksala bloggaa: Työrauhalainsäädäntö on uudistettava". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 4.6.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ilkka-oksala-tyorauhalainsaadanto-on-uudistettava/>

Oksala, Ilkka (2020) "Ilkka Oksala bloggaa: Työrauhalainsäädäntö ei toimi". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 22.9.2020. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ilkka-oksala-bloggaa-tyorauhalainsaadanto-ei-toimi/>

Oksala, Ilkka (2022a) "Työrauha ei Suomessa pidä". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 22.11.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/tyorauha-ei-suomessa-pida/>

Oksala, Ilkka (2022b) "Miksi emme vaurastuisi Ruotsin tavoin?". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 1.12.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/miksi-emme-vaurastuisi-ruotsin-tavoin/>

Oksala, Ilkka (2023a) "Ilkka Oksala: Vihdoinkin kannustinloukkuja puretaan". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 19.6.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ilkka-oksala-vihdoinkin-kannustinloukkuja-puretaan/>

Oksala, Ilkka (2023b) "Oksala: Hallituksen linjaukset rasismien torjumiseksi ovat hyviä". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 31.8.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/oksala-hallituksen-linjaukset-rasismien-torjumiseksi-ovat-hyvia/>

Pakarinen, Sami (2019a) "Sami Pakarinen bloggaa: Työllisiä tarvitaan Hämeenlinnan verran lisää". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 4.4.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/sami-pakarinen-bloggaa-tyollisia-tarvitaan-hameenlinnan-verran-lisaa/>

- Pakarinen, Sami (2019b) "Pakarinen bloggaa: Hallituksen menolisäysten myötä edessä vain ikäviä päätöksiä". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 18.9.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/pakarinen-bloggaa-hallituksen-menolisaysten-myota-edessa-vain-ikavia-paatoksia/>
- Pakarinen, Sami (2022a) "Suomeen tarvitaan ulkomailta jopa 200 000 uutta työntekijää". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 31.8.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/suomeen-tarvitaan-ulkomailta-jopa-200-000-uutta-tyontekijaa/>
- Pakarinen, Sami (2022b) "Mistä yhteinen nimittäjä Suomen menestykseen ja kasvuun?". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 7.11.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/mista-yhteinen-nimittaja-suomen-menestykseen-ja-kasvuun/>
- Pakarinen, Sami (2023a) "Menestyksessä tulevaisuus vaatii menneisyyden ymmärtämistä". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 28.3.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/menestyksessä-tulevaisuus-vaatii-menneisyyden-ymmärtämistä/>
- Pakarinen, Sami (2023b) "Sami Pakarinen: Hallituksen työllisyystoimien toteuttamisen aika on nyt". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 6.9.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/sami-pakarinen-orpon-hallituksen-tyollisyystoimien-toimeenpanon-aika-on-nyt/>
- Pakarinen, Sami & Pyykkönen, Jussi (2023) "Suomi tarvitsee työlinjan". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 10.2.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/suomi-tarvitsee-tyolinjan/>
- Palta (2018) "Poliittiset työtaistelut kohtuuttomia". Tiedote, Paltan verkkosivusto, 28.9.2018. <https://www.palta.fi/tiedotteet/poliittiset-tyotaistelut-kohtuuttomia/>
- Palta (2019a) "Palta hallitusohjelmasta: Maali hyvä, konkretia puuttuu – talouden suhdanteiden kääntymisen ja työllisyystavoitteen karkaaminen suurimmat riskitekijät". Tiedote, Paltan verkkosivusto, 3.6.2019. <https://www.palta.fi/tiedotteet/palta-hallitusohjelmasta-maali-hyva-konkretia-puuttuu-talouden-suhdanteiden-kaantymisen-ja-tyollisyystavoitteen-karkaaminen-suurimmat-riskitekijat/>
- Palta (2019b) "Työmarkkinakierroksella ratkaistaan kasvun ja työllisyyden kehitys". Blogiteksti, Paltan verkkosivusto, 20.8.2019. <https://www.palta.fi/blogi/tyomarkkinakierroksella-ratkaistaan-kasvun-ja-tyollisyyden-kehitys/>
- Palta (2019c) "Palkkakierroksella tarvitaan ketteryyttä, mutta myös rajoja". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 17.9.2019. <https://www.palta.fi/blogi/palkkakierroksella-tarvitaan-ketteryytta-mutta-myos-rajoja/>
- Palta (2021) "Palta budjettiriihestä: Työllisyyspäätökset pannukakku, tutkimusrahoitusta ei saatu riittävälle tasolle". Tiedote, Paltan verkkosivusto, 9.9.2021. <https://www.palta.fi/tiedotteet/palta-budjettiriihesta-tyollisyyspaatokset-pannukakku-tutkimusrahoitusta-ei-saatu-riittavalle-tasolle/>

Palta (2020) "Kilpailukyky turvataan toimialakohtaisilla ratkaisulla". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 13.2.2020. <https://www.palta.fi/blogi/kilpailukyky-turvataan-toimialakohtaisilla-ratkaisuilla/>

Palta (2022) "Palta: hallituksen työllisyyspäätökset pettymys palveluiloille". Tiedote, Paltan verkkosivusto, 11.2.2022. <https://www.palta.fi/tiedotteet/palta-hallituksen-tyollisyyspaatokset-pettymys-palveluiloille/>

Palta (2023a) "Paltan kysely: 70 prosenttia palveluyrityksistä asettaisi laittomille lakoille vahingonkorvausvelvollisuuden". Tiedote, Paltan verkkosivusto, 5.4.2023. <https://www.palta.fi/tiedotteet/paltan-kysely-70-prosenttia-palveluyrityksista-asettaisi-laittomille-lakoille-vahingonkorvausvelvollisuuden/>

Palta (2023b) "Palvelualojen viesti Säätytalolle: Palvelutalouden kasvun edellytysten turvaaminen on palvelus Suomelle". Tiedote, Paltan verkkosivusto, 2.5.2023. <https://www.palta.fi/tiedotteet/palvelualojen-viesti-saatyatalolle-palvelutalouden-kasvun-edellytysten-turvaaminen-on-palvelus-suomelle/>

Paperiliitto (2016) "Metsäteollisuuden ero EK:sta yllätti". Uutinen, Paperiliiton verkkosivusto, 21.6.2016. <https://www.paperiliitto.fi/tiedotus/ajankohtaista/metsateollisuuden-ero-eksta-yllatti-2>

Paperiliitto (2022) "Paperiliiton ja UPM:n työehtoriita on ratkennut". Uutinen, Paperiliiton verkkosivusto, 22.4.2022. <https://www.paperiliitto.fi/tiedotus/ajankohtaista/paperiliiton-ja-upmn-tyoehtoriita-on-ratkennut.html>

Pehkonen, Sampo (2021a) "Paikan päälle ei näe Etelärannasta, Hakaniemestä tai Pasilasta". Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 25.2.2021. <https://www.kemianteollisuus.fi/sampo-pehkonen-paikan-paalle-ei-nae-etelarannasta-hakaniemesta-tai-pasilasta/>

Pehkonen, Sampo (2021b) "Sampo Pehkonen: Puoliväliriihessä päätetyt työllisyystoimet ovat olemattomia". Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 29.4.2021. <https://www.kemianteollisuus.fi/sampo-pehkonen-puolivaliriihessa-paatetyt-tyollisyystoimet-ovat-olemattomia/>

Pinomaa, Simo (2016) "Kilpailukyky sopimus vahvistaisi julkistaloutta". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 9.3.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/kilpailukyky-sopimus-vahvistaisi-julkistaloutta/>

Pinomaa, Simo (2017a) "Työllisyyskehityksen suunta oikea, mutta tahti hidas". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 25.1.2017. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/tyollisyyskehityksen-suunta-oikea-mutta-tahti-hidas/>

Pinomaa, Simo (2017b) ”Työvoimapula nousemassa kasvun esteeksi”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 8.11.2017. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/taloukeskiviikko-tyovoimapula-nousemassa-kasvun-esteeksi/>

Poliittinen talous –podcast (2023) Jakso 59, Timo Harjuniemi, ”Petteri Orpon buffetti (feat. Ilkka Kärriylä)”, 22.6.2023. <https://soundcloud.com/poliittinalous/jakso-59-petteri-orpon-buffetti-feat-ilkka-karryyla>

Puunvuoro (2016) ”Metsäteollisuus ry:n hallitus esittää irtautumista EK:sta”. Puunvuoro-lehden verkkosivusto. https://puunvuoro.fi/uutiset_old/metsateollisuus-ryn-hallitus-esittaa-irtautumista-eksta/

Rantahalvari, Vesa (2016) ”Ulos loukuista – työnteko aina kannattavaksi”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 24.8.2016. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ulos-loukuista-tyonteko-aina-kannattavaksi/>

Rantahalvari, Vesa (2019) ”Rantahalvari bloggaa: 5 konkreettista keinoa, jotka nostavat työllisyysastetta – tarvitaan työttömyysturvauudistus”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 4.6.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/rantahalvari-bloggaa-tyollisyystavoitteen-saavuttaminen-vaatii-kunnollista-tyottomyysturvauudistusta/>

Rantahalvari, Vesa (2021a) ”Työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttää työttömyysturvan porrastusta”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 18.3.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/tyollisyystavoitteen-saavuttaminen-edellyttaa-tyottomyysturvan-porrastusta/>

Rantahalvari, Vesa (2021b) ”Vesa Rantahalvari: Hallituksen väri muuttimahdottoman mahdolliseksi”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 2.12.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/vesa-rantahalvari-hallituksen-vari-muutti-mahdottoman-mahdolliseksi/>

Rantahalvari, Vesa (2022) ”Hallituksen 110 miljoonan euron työllisyystoimethoidettavissa työttömyysturvaa tarkistamalla”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 7.2.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/hallituksen-110-miljoonan-euron-tyollisyystoimet-hoidettavissa-tyottomyysturvaa-tarkistamalla/>

Rantahalvari, Vesa (2023) ”Rantahalvari: Kannustinloukkujen purkaminen ja talouden tasapainottaminen edellyttävät työttömyysturvan uudistamista”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 12.9.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/rantahalvari-kannustinloukkujen-purkaminen-ja-talouden-tasapainottaminen-edellyttavat-tyottomyysturvan-uudistamista/>

Rantahalvari, Vesa & Urrila, Penna (2021) ”Hallitus petti lupauksensa ja siirtää vastuun seuraavalle hallitukselle”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 30.4.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/hallitus-petti-lupauksensa-ja-siirtaa-vastuun-seuraavalle-hallitukselle/>

Rauhämäki, Tatu (2022) ”Suomi tarvitsee kestävyysvajeen korjaussarjan”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 2.9.2022. <https://www.palta.fi/blogi/suomi-tarvitsee-kestavyysvajeen-korjaussarjan/>

Rauhämäki, Tatu (2023) ”Työvoimapula ratkaistava hallitusneuvotteluissa”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 6.4.2023. <https://www.palta.fi/blogi/tyovoimapula-ratkaistava-hallitusneuvotteluissa/>

Rautaporras, Petteri (2022) ”Inflaation kiinnijuokseminen veisi uuteen korpivaellukseen”. Blogikirjoitus, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 5.9.2022. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/inflaation-kiinnijuokseminen-veisi-uuteen-korpivaellukseen>

Ruohoniemi, Jarkko (2021) ”Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n jäsenyyttä voi nyt hakea”. Blogikirjoitus, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 10.8.2021. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/teknologiateollisuuden-tyonantajat-ryn-jasenytytta-voi-nyt-hakea>

Ruohoniemi, Jarkko (2022a) ”Nyt on aika neuvotella paikalliset palkkaratkaisut”. Blogikirjoitus, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 8.2.2022. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/nyt-aika-neuvotella-paikalliset-palkkaratkaisut>

Ruohoniemi, Jarkko (2022b) ”Liika on liikaa – löytyykö yhteinen käsitys kohtuudesta?”. Blogikirjoitus, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 12.9.2022. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/liika-liikaa-loytyyko-yhteinen-kasitys-kohtuudesta>

Saarinen, Mikko (2021) ”Paikallinen sopiminen – vastaus toimintaympäristön haasteisiin”. Blogikirjoitus, Kemianteollisuus ry:n verkkosivusto, 11.2.2021. <https://www.kemianteollisuus.fi/mikko-saarinen-paikallinen-sopiminen-vastaus-toimintaympariston-haasteisiin/>

Sahari, Aaro (2020a) ”Why did the Finnish Prime Minister Resign? Tripartite Labour Market Relations in Historical Context”. Blogikirjoitus, Sheffieldin yliopiston History Matters -verkkosivusto, 13.1.2020. <https://historymatters.sites.sheffield.ac.uk/blog-archive/2020/why-did-the-finnish-prime-minister-resign-tripartite-labour-market-relati>

STTK (2020) ”STTK: Metsäteollisuuden irtautuminen työehtosopimustoiminnasta rapauttaa sopimusyhteiskuntaa”. Tiedote, STTK:n verkkosivusto, 1.10.2020. <https://www.sttk.fi/2020/10/01/sttk-metsateollisuuden-irtautuminen-tyoehtosopimustoiminnasta-rapauttaa-sopimusyhteiskuntaa/>

STTK (2021) LAKKO! Näkemyksiä työtaisteluoikeuden taustasta ja merkityksestä. STTK:n pamflettisarja. Helsinki: STTK. <https://www.sttk.fi/materiaalit/lakko-nakemyksia-tyotaisteluoikeuden-taustasta-ja-merkityksesta/>

Suomen Pankki (2022) "Venäjän hyökkäys ja sota Ukrainassa hidastavat talouskasvua ja nopeuttavat inflaatiota". Tiedote, Suomen Pankin verkkosivusto, 11.3.2022. <https://www.suomenpankki.fi/fi/media-ja-julkaisut/tiedotteet/2022/venajan-hyokkays-ja-sota-ukrainassa-hidastavat-taloukasvua-ja-nopeuttavat-inflaatiota/>

Surakka, Jani (2016) "Paikallisen sopimisen lainsäädäntöä valmistellut työryhmä jätti mietintönsä". Edilex-verkkosivusto, 7.6.2016. <https://www.edilex.fi/uutiset/48665>

Sähköliitto (2022) "Teollisuuden työmarkkinakerros paketissa". Uutinen, Sähköliiton verkkosivusto, 5.5.2022. <https://sahkoliitto.fi/ajankohtaista/teollisuuden-tyomarkkinakerros-paketissa/>

Tehy (2022) "Tehy ja SuPer: Kansalaisilta vahvaa tukea hoitajille". Tiedote, Tehyn verkkosivusto, 10.9.2022. <https://www.tehy.fi/fi/tiedote/tehy-ja-super-kansalaisilta-vahvaa-tukea-hoitajille>

Teknologiateollisuus (2021) "Teknologiateollisuus ry:n toiminta jakautuu kahteen yhdistykseen – tavoitteena lisätä sopimista työpaikoilla". Tiedote, Teknologiateollisuus ry:n verkkosivusto, 25.3.2021. <https://teknologiateollisuus.fi/fi/ajankohtaista/tiedote/teknologiateollisuus-ryn-toiminta-jakautuu-kahteen-yhdistykseen-tavoitteena>

Teknologiateollisuuden työnantajat (2021a) "Toimitusjohtaja Jarkko Ruohoniemi: Työehtosopimusten pitää uudistua". Tiedote, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 3.9.2021. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/tiedote/toimitusjohtaja-jarkko-ruohoniemi-tyoehtosopimusten-pitaa-uudistua>

Teknologiateollisuuden työnantajat (2021b) "Yleissitovuus varmistumassa teknologiateollisuuden teollisuustoimialalla". Uutinen, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 15.10.2021. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/yleissitovuus-varmistumassa-teknologiateollisuuden-teollisuustoimialalla>

Teknologiateollisuuden työnantajat (2022) "Suunnittelu- ja konsulttialan tessi todettiin yleissitoviksi". Uutinen, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 25.8.2022. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/en/node/173>

Teknologiateollisuuden työnantajat (2023a) "Uusi TES tietotekniikan palvelualalle". Tiedote, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 2.3.2023. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/tiedote/uusi-tes-tietotekniikan-palvelualalle>

Teknologiateollisuuden työnantajat (2023b) "Ruohoniemi: Työehtosopimukset kasassa – neuvotteluprosessi edellyttää kriittistä tarkastelua". Uutinen, Teknologiateollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 2.3.2023. <https://www.teknologiatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/ruohoniemi-tyoehtosopimukset-kasassa-neuvotteluprosessi-edellyttaa-kriittista>

Teknologiategollisuuden työnantajat (2023c) ”Tietoa jäsenyydestä”. Teknologiategollisuuden työnantajat ry:n verkkosivusto, 16.11.2023 (tieto jäsenmäärästä 8.6.2023). <https://www.teknologiatyönantajat.fi/fi/tietoa-jasenyysta>

Tonteri, Katri (2020) ”Paikallisella sopimisella räätälöityjä ratkaisuja”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 5.10.2020. <https://www.palta.fi/blogi/paikallisella-sopimisella-raataloityja-ratkaisuja/>

Tuominen, Jaana (2022) Puhe EK:n kevätseminaarissa, 9.5.2022. EK:n verkkosivusto, https://ek.fi/wp-content/uploads/2022/05/Jaana-Tuominen-9_5_2022.pdf

UPM (2021) ”UPM pyrkii edelleen liiketoimintakohtaiseen sopimiseen Paperiliiton kanssa: ’Sopimalla saadaan kaikkien kannalta paremmat ehdot’”. Tiedote, UPM.fi-verkkosivusto, 31.8.2021. <https://www.upm.com/fi/tietoa-meista/medialle/tiedotteet/2021/08/upm-pyrkii-edelleen-liiketoimintakohtaiseen-sopimiseen-paperiliiton-kanssa-sopimalla-saadaan-kaikkien-kannalta-paremmat-ehdot/>

Urrila, Penna (2022a) ”Aukeaisiko työmarkkinasolmunumerottomilla sopimuksilla?”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 2.6.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/aukeaisiko-tyomarkkinasolmu-numerottomilla-sopimuksilla/>

Urrila, Penna (2022b) ”Suomen julkinen talous tarvitsee tasapainotalkoot”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 8.12.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/suomen-julkinen-talous-tarvitsee-tasapainotalkoot/>

Urrila, Penna (2023a) ”Tehtävänä hyvä tulevaisuus – ryhdytään siis tasapainotalkoiisiin”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 27.1.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/tehtavana-hyva-tulevaisuus-ryhdytaan-siis-tasapainotalkoiisiin/>

Urrila, Penna (2023b) ”Penna Urrila: Työntäyteiset vuodet edessä – talouden käänne on hallitusohjelman vahva punainen lanka”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 21.6.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/penna-urrila-tyontayteiset-vuodet-edessa-talouden-kaanne-on-hallitusohjelman-vahva-punainen-lanka/>

Valtiokonttori (2022) ”Faktoja valtionvelasta”. Valtiokonttorin verkkosivusto, 29.3.2022 (päivitetty 13.11.2023). <https://www.valtionvelka.fi/valtion-velan-ja-kassan-hallinta/faktoja-valuationvelasta/>

Valtioneuvosto (2015) ”Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015”. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-181-7>

Valtioneuvosto (2021) ”Paikallisen sopimisen alatyöryhmä: Ei edellytyksiä yhteisiin esityksiin, mutta keskustelu jatkuu”. Tiedote, Työ- ja elinkeinoministeriö, Valtioneuvoston verkkosivusto, 14.4.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/paikallisen-sopimisen-alatyoryhma-ei-edellytyksia-yhteisiin-esityksiin-mutta-keskustelu-jatkuu>

Valtioneuvosto (2022a) "Venäjän hyökkäys Ukrainaan synkentää talouden näkymää". Tiedote, Valtiovarainministeriö, Valtioneuvoston verkkosivusto, 13.4.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/10623/venajan-hyokkays-ukrainaan-synkentaa-talouden-nakymia>

Valtioneuvosto (2022b) "Sote-uudistus lyhyesti". Sote-uudistus-verkkosivusto, 7.10.2022. <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti->

Valtioneuvosto (2023a) "Suomen liittymisprosessi Natoon". Valtioneuvoston verkkosivusto, 4.4.2023. <https://valtioneuvosto.fi/suomi-ja-nato/liittymisprosessi>

Valtioneuvosto (2023b) "Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023". <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>

Vuori, Lauri (2021) "Työllisyys ei kasva enempää ilman rakenteellisia toimia". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 27.9.2021. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/tyollisyys-ei-kasva-enempaa-ilman-rakenteellisia-toimia/>

Vuori, Lauri (2023) "Ekonomisti Vuori: Miksi työmarkkinoita pitää uudistaa?". Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 1.9.2023. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/ekonomisti-vuori-miksi-tyomarkkinoita-pitaa-uudistaa/>

Vuorio, Pasi (2020) "Vuosi postilakoista – miltä näyttää toimiala koronaepidemian jälkeen?". Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 10.11.2020. <https://www.palta.fi/blogi/vuosi-postilakoista-milta-nayttaa-toimiala-koronaepidemian-jalkeen/>

Westerlund, Harri (2022) "Lakko vei edunvalvonnan ytimeen". Yhteistiimi – kuntien ja hyvinvointialueiden jäsentiedote, 16.6.2022. https://www.kuntatiimi.fi/uutishuone/lakko_vei_edunvalvonnan_ytimeen

WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard, <https://covid19.who.int/> (vierailtu 22.11.2023).

Yrittäjät (2016a) "Paikallinen sopiminen vesittyy työmarkkinapöydässä – hallituksen on kannettava vastuu". Tiedote, Yrittajat.fi-verkkosivusto, 11.2.2016. <https://www.yrittajat.fi/tiedotteet/suomen-yrittajat-yhteiskuntasopimusneuvottelujen-tuloksesta-ei-tayta-hallituksen-vaatimuksia/>

Yrittäjät (2016b) "Suomen Yrittäjät yhteiskuntasopimusneuvottelujen tuloksesta: Ei täytä hallituksen vaatimuksia". Tiedote, Yrittajat.fi-verkkosivusto, 29.2.2016. <https://www.yrittajat.fi/tiedotteet/paikallinen-sopiminen-vesittyy-tyomarkkinapoydassa-hallituksen-on-kannettava-vastuu/>

Yrittäjät (2016c) "Suomen Yrittäjien Mäkynen: EK vähättelee paikallisen sopimisen ongelmaa". Tiedote, Yrittajat.fi-verkkosivusto, 23.5.2016. <https://www.yrittajat.fi/tiedotteet/suomen-yrittajien-makynen%e2%80%8b-ek-vahattelee-paikallisen-sopimisen-ongelmaa/>

Yrittäjät (2016d) ”Hallituksen uskallettava toteuttaa ohjelmansa”. Tiedote, Yrittajat.fi-verkkosivusto, 7.6.2016. <https://www.yrittajat.fi/tiedotteet/hallituksen-uskallettava-toteuttaa-ohjelmansa/>

Yrittäjät (2023a) ”Yrittäjien Mikael Pentikäinen hallitusohjelmasta: ’Moni vuosia ajamamme reformi menossa eteenpäin’”. Uutinen, Yrittajat.fi-verkkosivusto, 16.6.2023. <https://www.yrittajat.fi/uutiset/yrityksien-mikael-pentikainen-hallitusohjelmasta-moni-vuosia-ajamamme-reformi-menossa-eteenpain/>

Yrittäjät (2023b) ”Yrittäjät: Työelämäuudistukset iloinen uutispommi”. Tiedote, Yrittajat.fi-verkkosivusto, 17.6.2023. <https://www.yrittajat.fi/tiedotteet/yrityksien-tyoelamuudistukset-iloinen-uutispommi/>

Äimälä, Markus (2019) ”Äimälä bloggaa: Paikallisella sopimisella kohti työllisyystavoitetta”. Blogikirjoitus, EK:n verkkosivusto, 4.6.2019. <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/aimala-bloggaa-paikallisella-sopimisella-kohti-tyollisyystavoitetta/>

Äimälä, Markus (2022) ”Mitä vientivetoinen työmarkkinamalli tarkoittaa?”. Uutinen, EK:n verkkosivusto, 21.12.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/mita-vientivetoinen-tyomarkkinamalli-tarκοittaa/>

Ääri, Minna (2021) ”Työllisyyden kehitys on palveluolajen varassa”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 14.9.2021. <https://www.palta.fi/blogi/tyollisyyden-kehitys-on-palveluolajen-varassa/>

Ääri, Minna (2022) ”Palveluolajen neuvottelut käynnissä – tavoitteena kunkin alan lähtökohdat huomioivat ratkaisut”. Blogikirjoitus, Paltan verkkosivusto, 20.1.2022. <https://www.palta.fi/blogi/palveluolajen-neuvottelut-kaynnissa-tavoitteena-kunkin-alan-lahtokohdat-huomioivat-ratkaisut/>

Tutkimuskirjallisuus

Arola, Mika & Heikkinen, Sakari (2022) "Suomen valtionvelkakriisien lyhyt historia". *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 118:2, 240–258.

Boumans, Saskia (2021) "Neoliberalisation of industrial relations: The ideational development of Dutch employers' organisations between 1976 and 2019". *Economic and Industrial Democracy* 43:4, 1610–1631. <https://doi.org/10.1177/0143831X211020086>

Brandl, Bernd & Lehr, Alex (2019) "The strange non-death of employer and business associations: An analysis of their representativeness and activities in Western European countries". *Economic and Industrial Democracy* 40:4, 932–953. <https://doi.org/10.1177/0143831X16669842>

Christiansen, Niels Finn & Petersen, Klaus (2001) "Preface". *Scandinavian Journal of History* 26:3, 153–156. <https://doi.org/10.1080/034687501750303828>

Fellman, Susanna (2019) "Miten Suomi muuttui?". Teoksessa Jaana Laine, Susanna Fellman, Matti Hannikainen ja Jari Ojala (toim.): *Vaurastumisen vuodet: Suomen taloushistoria teollistumisen jälkeen*, 293–303. Helsinki: Gaudeamus.

Jensen-Eriksen, Niklas (2008) "Metsäteollisuus, markkinat ja valtio 1973–1995". Teoksessa Markku Kuisma (toim.): *Kriisi ja kumous: Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973–2008*, 29–189. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1055:5. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Jensen-Eriksen, Niklas (2020) "Eurokihlit, 1995–2008". Teoksessa Maiju Wuokko, Niklas Jensen-Eriksen, Henrik Tala, Elina Kuorelahti ja Aaro Sahari: *Loputtomat kihlajaiset: Yritykset ja kolmikantakorporatismi Suomessa 1940–2020*, 326–364. Helsinki: Siltala.

Kantola, Anu & Kananen, Johannes (2013) "Seize the Moment: Financial Crisis and the Making of the Finnish Competition State". *New Political Economy* 18:6, 811–826. <https://doi.org/10.1080/13563467.2012.753044>

Kettunen, Pauli (2008) *Globalisaatio ja kansallinen me: Kansallisen katseen historiallinen kritiikki*. Tampere: Vastapaino.

Kettunen, Pauli (2012) "Reinterpreting the historicity of the Nordic model". *Nordic Journal of Working Life Studies* 2:4, 21–43. <https://doi.org/10.19154/njwls.v2i4.2303>

Kettunen, Pauli (2015) *Historia petollisena liittolaisena: Näkökulmia työväen, työelämän ja hyvinvointivaltion historiaan*. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. <http://hdl.handle.net/10138/153275>

Kjellber, Anders (2023) "Trade unions in Sweden: Still high union density, but widening gaps by social category and national origin". Teoksessa Jeremy Waddington, Torsten Müller & Kurt Vandaele (toim.): *Trade unions in the European Union: Picking up the pieces of the neoliberal challenge*, 1051–1092. Brussels: European Trade Union Institute.

Koroma, Johannes (2015) *Suomalaisten hyvinvointia rakentamassa: Teollisuuden Keskusliiton historia*. Kirjokansi 106. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kröger, Tarja, Mähönen, Erno, Klemetti, Margita & Nieminen, Elli (2016) "Paikallinen sopiminen – uhasta mahdollisuudeksi". *Työpoliittinen aikakauskirja* 2/2016, 12–26. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75192/tak022016.pdf>

Kuisma, Mikko (2017) "Oscillating meanings of the Nordic model: Ideas and the welfare state in Finland and Sweden". *Critical Policy Studies* 11:4, 433–454. <https://doi.org/10.1080/19460171.2016.1200475>

Kuorelahti, Elina (2020) "Päättäkää jol 2008–2018". Teoksessa Maiju Wuokko, Niklas Jensen-Eriksen, Henrik Tala, Elina Kuorelahti ja Aaro Sahari: *Loputtomat kihlajaiset: Yritykset ja kolmikantakorporatismi Suomessa 1940–2020*, 365–407. Helsinki: Siltala.

Meyer, John W. & Rowan, Brian (1977) "Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony". *American Journal of Sociology* 83:2, 340–363. <http://www.jstor.org/stable/2778293>

Mizruchi, Mark (2013) *The fracturing of the American corporate elite*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Sahari, Aaro (2020b) "Kolmikanta kriisissä, 1991–1995." Teoksessa Maiju Wuokko, Niklas Jensen-Eriksen, Henrik Tala, Elina Kuorelahti ja Aaro Sahari: *Loputtomat kihlajaiset: Yritykset ja kolmikantakorporatismi Suomessa 1940–2020*, 287–325. Helsinki: Siltala.

Sánchez-Mosquera, Marcial (2021) "Somewhat more than path dependence: The Spanish employers' peak organisation and social dialogue in light of the crisis of the industrial relations system". *Economic and Industrial Democracy* 43:4, 1655–1675. <https://doi.org/10.1177/0143831X211024717>

Sartti, Seija, Tanttu, Anna-Maija & Åberg, Veijo (2002) *Eteläranta 10*. Helsinki: Teollisuuskeskus.

Sheldon, Peter (2018) "Employers, managers and employment relations". Teoksessa Adrian Wilkinson, Tony Dundon, Jimmy Donaghey & Alexander J.S. Colvin (toim.) *The Routledge Companion to Employment Relations*, 199–215. Lontoo – New York: Routledge.

Siltala, Sakari (2018) Oksalla ylimmällä? *Metsäteollisuus poliittisena voimana 1918–2018*. Helsinki: Siltala.

Sippola, Markku & Bergholm, Tapio (2023) "Finland: Trade unions struggling within a Ghent system". Teoksessa Jeremy Waddington, Torsten Müller & Kurt Vandaele (toim.): *Trade Unions in the European Union Picking up the pieces of the neoliberal challenge*, 387–419. Bern: Peter Lang.

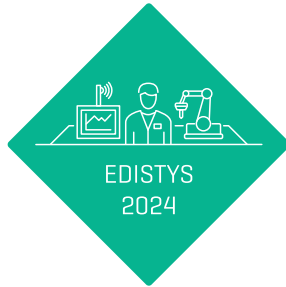
Strang, Johan, Marjanen, Jani & Hilson, Mary (2021) "A Rhetorical Perspective on Nordicness: From Creating Unity to Exporting". Teoksessa Jani Marjanen, Johan Strang & Mary Hilson (toim.): *Contesting Nordicness: From Scandinavianism to the Nordic Brand*, 1–33. Berlin—Boston: De Gruyter.

Suoranta, Anu (2009) *Halvennettu työ: Pätkätö ja sukupuoli sopimusyhteiskuntaa edeltävissä työmarkkinakäytännöissä*. Tampere: Vastapaino.

Waddington, Jeremy, Müller, Torsten & Vandaele, Kurt (toim.) (2023) *Trade unions in the European Union: Picking up the pieces of the neoliberal challenge*. Brussels: European Trade Union Institute.

Wuokko, Maiju (2016) Markkinatalouden etujoukot: *Elinkeinoelämän valtuuskunta, Teollisuuden keskusliitto ja liike-elämän poliittinen toiminta 1970–1980-lukujen Suomessa*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2456-2>

Wuokko, Maiju (2020) "Riitaisa liitto 1956–1991". Teoksessa Maiju Wuokko, Niklas Jensen-Eriksen, Henrik Tala, Elina Kuorelahti ja Aaro Sahari: *Loputtomat kihlajaiset: Yritykset ja kolmikantakorporatismi Suomessa 1940–2020*, 147–284. Helsinki: Siltala.

EDISTYS ON TEOLLISUUDEN PALKANSAAJAT TP RY:N JULKAISUSARJA

Edistys visioi tulevaisuutta, tuottaa uusia näkökulmia yhteiskunnalliseen keskusteluun ja esittää konkreettisia ratkaisuehdotuksia poliittisen päätöksenteon tueksi. Julkaisusarjan jatkuvia teemoja ovat työn ja työelämän murros, koulutus ja osaaminen, teknologinen kehitys ja innovaatiovetoinen kasvu sekä teollisuuden kilpailukyky.

Sarjan julkaisuja tähän mennessä:

MINNE MENET TUTKIMUS- JA INNOVAATIOPOLITIIKKA?
(Analyysi 1/2023)

LUOTTAMUSMIES 2020-LUVUN TYÖPAIKALLA
(Raportti 6, 2023)

JATKUVA TYÖSSÄ OPPIMINEN
– Lähtökohtia, edellytyksiä ja seurauksia
(Analyysi 1/2022)

MAINETTAAN PAREMPI.
Yrityspäätäjien näkemyksiä suomalaisesta työmarkkinamallista
(Analyysi 4/2021)

MITEN PALKOISTA SOVITAAN?
Suomen ja Ruotsin työmarkkinamallit vertailussa
(Analyysi 3/2021)

IRTI KESKITETYSTÄ, KOHTI PAIKALLISTA?
Neljä myyttiä paikallisesta sopimisesta
(Analyysi 2/2021)

TYÖNTEKIJÖIDEN EDUSTUS YRITYKSEN PÄÄTÖKSENTEOSSA
– tehotonta ja turhaa vai kaikille parempi?
(Analyysi 1/2021)

TYÖHYVINVOINTI KANNATTAA:
Työolot, työtyytyväisyys ja tuottavuus
(Raportti 5, 2020)

KUINKA LISÄTÄ TYÖLLISYYTTÄ AKTIIVISELLA TYÖVOIMAPOLITIIKALLA?
Suosituksia Suomelle
(Raportti 4, 2020)

Lasse Laatonen: TYÖMARKKINANEUVOTTELUT 2019–2020.
Suomen mallin sekä neuvottelu- ja sovittelujärjestelmän tulevaisuus
(Katsaus, 1/2020)

TEKNOLOGINEN KEHITYS JA KATOAVA KESKILUOKKA:
Mihin työntekijät päätyvät?
(Raportti 3, 2020)

VAIKUTUSARVIOINNIT OSAKSI PÄÄTÖKSENTEKOA.
Miten varmistamme politiikassa, että teemme oikeita asioita
(Raportti 2, 2019)

Lasse Laatonen: SOPIMISEN EDISTÄMINEN TYÖMARKKINOIDEN MURROKSESSA
(Analyysi, 2/2019)

KOHTI VAHVEMPAA OSALLISUUTTA:
Miten hallintoedustuslaki toimii työpaikoilla käytännössä
(Analyysi 1/2019)

KOULUTUKSEN DIGILOIKKA.
Miten onnistumme suomalaisten osaamisen päivittämisessä
(Raportti 1/2018)

Julkaisut ovat luettavissa TP:n Edistys-sivuilla osoitteessa:

www.tpry.fi/edistys

TEOLLISUUDEN PALKANSAAJAT

Teollisuuden palkansaajat TP ry on jäsenliittojensa yhteistyö- ja vaikuttamisjärjestö. TP:ssä on 15 ammattiliittoa kaikista kolmesta palkansaajien keskusjärjestöstä. TP:n liittojen edustamilla aloilla työskentelee lähes 400 000 palkansaajaa.

www.tpry.fi

Ammattiliitto Pro

Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry

Ilmailualan Unioni IAU ry

Insinööriliitto IL ry

Meijerialan Ammattilaiset MVL ry

Paperiliitto

Rautatiealan Unioni RAU ry

Suomen Ekonomit ry

Suomen Konepäällystöliitto

Suomen Merimies-Unioni SMU ry

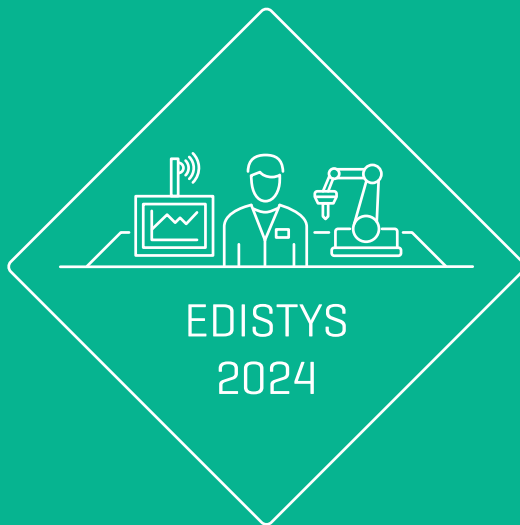
Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL

Sähköliitto

Tekniikan akateemiset TEK

Teollisuusliitto ry

Toimihenkilöliitto Erto ry

Julkaisija: Teollisuuden palkansaajat TP ry

ISSN 2670-0816 (nidos)

ISSN 2670-0824 (PDF)

ISBN 978-952-7324-28-8 (nidos)

ISBN 978-952-7324-29-5 (PDF)

Ulkoasu: Karmas Oy / Ferry Design Agency

Painatus: Top-Mainos Oy

Painettu Espoossa 2024

Kuvitusaineisto: Shutterstock.com

**TEOLLISUUDEN
PALKANSAAJAT**